

Gyógypedagógiai Szemle

**A Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének
folyóirata**

2002 – XXX. évf.

4

GYÓGYPEDAGÓGIAI SZEMLE

A Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének folyóirata

Ez a szám az Oktatási Minisztérium és támogatóink 2001. évi személyi jövedelemadójából felajánlott 1 % (az APEH által a 2002. évben átutalt) 383.604 forint felhasználásával készült. Köszönjük a támogatást!

Főszerkesztő: Gordosné dr. Szabó Anna
Olvasószerkesztő: Dr. Földiné Angyalossy Zsuzsanna
Tervezőszerkesztő: Kováts Lajos György
Szaktanácsadók: Dr. Buday József
Dr. Csányi Yvonne
Dr. Csocsánné Horváth Emmy
Dr. Farkas Miklós
Hatos Gyula
Krasznárné Erdős Felicia
Lányiné dr. Engelmayer Ágnes
Subosits István

A Szerkesztőség címe: 1097 Budapest, Ecséri út 3. Telefon: 348-1398
E-mail: Szociopress@euroweb.hu

HU ISSN 0133-1108

2002. október - december

Kiadja a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete
1097 Budapest, Ecséri út 3. Tel.: 282-9365, 282-6478
Felelős kiadó: Kamper Antal elnök

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt.
Előfizethető bármely postahivatalnál, a kézbesítőknél és
a Magyar Posta Rt. Üzleti és Logisztikai Központjánál (ÜLK)
Budapest, VII., Vörösmarty u. 16-18., Bp. 1946. közvetlenül,
vagy postautalványon, valamint átutalással a Postabank Rt.
219-98636/021-02809 pénzforgalmi jelzőszámára.

Egy szám ára: 150,- Ft

Indexszám: 25 359

Megjelenik negyedévenként. Évi előfizetési díj: 600,- Ft.

Nyomda:

Repro Stúdió Nyomdaipari Egyéni Cég
5000 Szolnok, Ostor út 2. Telefon: (56) 420-324

1802-2002

A gyógypedagógia és a társszakmák képviselői a magyar gyógypedagógia bicentenáriumán Vácott, az ősi alma mater falai között több alkalommal találkoztak

különböző rendezvényeken. Folyóiratunknak ebben a számában olvasóinkat főként ezekről az ünnepi alkalmakról tájékoztatjuk.

Gordosné Szabó Anna
főszerkesztő

„Kétszáz éves a hazai gyógypedagógiai oktatás”

ez volt a mottója a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete (MAGYE) és a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság (MFFLT) Vácott, 2002. június 20-án, a MAGYE XXX. Országos szakmai konferenciája keretében, együttesen megtartott plenáris ülésének. Alább az ülés három előadásának (*Gordosné dr. Szabó Anna, dr. Mesterházi Zsuzsa és dr. Könczei György*) szerkesztett változatát közöljük.

Visszatekintés a kezdetekre – a magyar gyógypedagógia bicentenáriumán –

GORDOSNÉ SZABÓ ANNA

1802. augusztus 9-én reggel 8 órakor Pesten, a dunai kikötőben, derült, szép időben négy utas szállt fel egy kibérelt hajóra, s kedvező széllel elindult úticélja felé. Három nap múlva, augusztus 12-én reggel 5 órakor szerencsésen meg is érkeztek Vácra, ahol akkor már kíváncsian várták őket.

A négy utas a siketnémák váci intézetének augusztus 15-re, Nagy-boldogasszony napjára előkészített ünnepélyes felavatására és megnyitására érkezett. Ők voltak a legelső, akkor az udvari kancellária által kinevezett, Bécsben kiképzett magyar gyógypedagógusok: *Simon Antal* igazgató, *Schwarczer Antal* első tanár, *Kapuváry Sámuel* második tanár és *Fáy Károly* rajz- és szépírás segédtanár, aki már korábban is a bécsi siketnémák intézetének volt a tanulója.

Megérkezésük napján valamennyiüket *Laftsák* kanonok látta úri asztalánál szívesen vendégül. És már ott volt a helyszínen *Zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Antal* királyi biztos, a magas királyi helytartó-tanács titkára, az intézet szervezője is (Gácsér, 1902/a).

Azóta Vácott, az alma materben nagyon sok gyógypedagógus dolgozott és még sokkal több gyógypedagógus tett látogatást, különösen a nagy, kerek évfordulókon azért, hogy házigazdák és vendégek együtt ünnepeljenek a magyar gyógypedagógia bölcsőjében.

Idézzük most fel a kezdetet, az 1802. évi legelső ünneplést és azután az 50. és a 100. évfordulót a história segítségével, majd a 150.-et, ahogyan azt még a jelenlévők közül is többen (nem tudom hányan vagyunk) megéltük.

A história szerint: „Az intézet felavatására rendelt napnak reggelén 1/2 7 óra tájban *Almásy Antal* a *Szarvas vendégfogadóban* (később Pannónia szállodának nevezték, ma nem tudom hogyan) *levő lakásáról pompás fogatában az intézet elé hajtatott, ahol már vártak rá az intézet tisztjei és az egybesereglett úri rendek, egyebek között a váci kanonok is (és Gosztonyi megyei küldött). Mindnyájan az intézet nagy termébe vonultak, hol a király személyét képviselő Almásy Antal emelkedettebb helyen I. Ferencz arczképe alatt fog-*

lalt helyet s legelsőbben is királyi megbízó levelét olvastató fel, azután pedig latin nyelven tartalmaz és nagyhatású beszédet intézett az egybegyűltekhez.” (Gácsér, 1902,79.)

Almásy Antal mindenekelőtt hosszan méltatta „*I. Ferencz királyunknak népe iránt táplált atyai gondviselését*”, de meglepően bőséges volt a szakmai mondanivalója is.

„*Jól tudom – mondta –, hogy sok embernél az előítélet annyira akadályozza a helyes ítéletet, s így a siketnémák nevelését is, hogy igen sokan a neveléstudománynak ezt az ágát inkább száraz gépiességnek tartják, s nem számítják az elme kiművelésének alapos módszeréhez; de nem is csudálkozom.*

Hiszen a gondolkodástan legjáratosabb embereiben, a bölcsészettani és lélektani tudományok művelőiben is alig van eddigelé még megnyugtatólag tisztázva ez a kérdés; mert a siketnémák nevelésének ez az új találmánya csak az imént letűnt századnak a végén jutott a rendszeres tudományba s éppen azért azt hiszem, hasznos dolgot művelek, ha ennek a tudománynak szellemét meg akarom ismertetni önökkel, a lehető apró részletekig...” (Gácsér, 1902/a, 81.)

S valóban, a szónok az akkor tudható – itt nem ismertethető – apró részletekbe menően adta elő, s a 10 felvett tanuló közül egy még tanulatlan siket gyermek és a tanult *Fáy Károly* rajz- és szépírás segédtanár bemutatásával hosszan kifejtette és érzékeltette az ámuló publikum előtt a siketek oktatásának nagyszerűségét. E beszéd folyamán – amint azt a *Magyar Kurir* tudósítója később megírta – „*minden jelen volt személyeknek szemek lábbadtak könnyűbe.*”

Majd az alkalomhoz méltóan a királyi biztos átadta *Simon Antal* igazgatónak a kinevezéséről szóló okmányt, ami után – ismét a tudósító szavaival – „*Röviden ugyan, de nyomatékos beszéddel felelt az intézet újonnan kinevezett igazgatója*”, végül *Benedek Ágoston* olvasó kanonok a nemes Káptalan és *Hamvai Mihály* városi főjegyző a város nevében szólott, utóbbi „*Anyai nyelvünkön megérthető nyers magyarsággal tisztelte meg a királyi biztost és a jelenlevő urakat.*”

Az ünneplés azután egész napon át tartott, a Dominikánusok templomában nagy misével folytatódott, majd „*a musikáknak szüntelen zengése és Mozsáraknak bőgése közt egészen estvélig, sőt majd éjfélkorig példásan mulatták magukat a jelenlevők étkekkel bőségesen megrakott asztalok mellett.*” (Gácsér, 1902/a, 90.)

A rendezés – gondolom jól érzékelhető – tökéletes, ám a késői krónikásnak mégis hiányérzete támad. Keres valakit. Hol van az, és mit mond ebben az ünnepléses helyzetben, aki már tíz évvel ezelőtt felvetette az eszmét, hogy tudniillik

a társadalom kötelessége gondoskodni a jogfosztott és szociálisan elesettekről, a talált és árva gyermekekről, a vakokról, csonkákról, bénákról és a többiekről, és hogy a tanulás joga mindenkié, nemcsak a kiváltságosoké, s aki felajánlva rozsnói házát, vagyonát, két éven át kilincselte azért, hogy létrejöjjön ez a most végre felavatott intézet a siketek számára, s aki három nyelven, 7000 példányban küldött széjjel az országban adományokat kérlelő levelet, hadakozva, vitázva azokkal a tehetős urakkal, akiknek az volt a véleménye, hogy a társadalomnak nem feladata a siketnémák nevelése, inkább spártai módon kell elbánni velük, hogy ne zavarják az egészséges emberek életét.

Am hiába keressük az ünneplők soraiban ezt az embert. Mint tudjuk, a politikai hatalom sugallatára a Martinovics-féle mozgalommal szimpatizáló, rebellis *Cházár András* nem kapott meghívót a fényes ünnepségre, s ha később a hívatlan vendéget udvariasan fogadták is az intézetben, annak korai történetében sem örökítik meg nevét. Sőt a babonás néphit még tovább is elmegy: felvilágosult szavai és gazdaságában szokatlan újításai miatt az ördög cimborájának tartják, a temetése napján kitört pusztító szélvihar megisméltetésétől félve sírboltját messze elkerülik, mígnem egy idő után feldőlnek, csontjait szétszórják, nehogy újabb veszedelmet hozzon a vidékre (*Gácsér, 1902/b; Gordosné, 1967*).

De a krónikás öröme más üzenet is szól a kezdeti időkből a mának. Az pl., hogy Vác városa nemhogy nem tiltakozik, hanem örömmel fogadja és kitüntetésnek veszi azt, hogy a siketek intézete itt, náluk nyitja meg kapuit.

„Örvendünk – jelenti ki *Hamvai Mihály* városi főjegyző –, kiváltképpen ezen szerentsétlen, de egyszersmind szerentsés *Siket-Némáknak*, ... E közben legyen szabad szegény Városunknak részéről, mind örömmel, mind annyi szerentsénket meg vallani, hogy *Felséges Urunk, Királyunk* ezen Új és Magyar Hazánkban mind eddig nem hallatott *Rendelésének* bé helyezettetésére más Várassai előtt ezt talála alkalmasobbnak lenni, és az által *Kegyelmét* velünk méltóztatott közölni..” (*Gácsér, 1902/a, 89.*)

S most látogassunk el 50 év múlva – már utazhatunk vonattal is, és egy óra alatt célhoz érhetünk – 1852-ben Vácra, az alma materbe.

A félévszázados évfordulóval a história meglehetősen mostohán bánik. A korabeli helyzetet ismerve azonban ez nem okozhat meglepetést.

Rossz idők jártak az intézetre és félévszázad alatt egész ügyünk is csak igen-igen szerény lépéseket tett előre.

Az intézet maga még ki sem heverte az 1840-es években történt presztízvesztését. A magyar nyelvtudomány és pedagógia történetében méltán nagy elismeréssel számon tartott *Simon Antal* és az európai gyógypedagógia-történetben is ismert *Schwarczer Antal* első két igazgató után minden tekintetben méltatlan utód került az intézet élére.

A pénzügyi lehetőségek kezdettől rendkívül mostohák, a *Schwarcz Antal* által vezetett történelmi feljegyzésekből is már az internátusban lámpások helyett használt gyertyák lángjától veszélyeztetett, zsúfoltan elhelyezett, szalmával hintett ágyakról, és a raktáron levő lisztből készített ehetetlen ételekről, az iskolában esőtől, hótól beázott, huzatos tantermeiről értesülünk (*Schwarcz*, 1810).

Egy 1845. évi ellenőrző látogatás jegyzőkönyve azonban még elrettentőbb. Úgy tűnik, mintha egy *Dickens* által megrajzolt tanintézetben lennénk (*Gordosné-Fábiánné*, 1974).

Amíg az igazgató – a jelentésben foglaltak szerint – hét szobában, a gondnok és az ott lakó három tanító tágas lakásban él, a 43 növendék egy tanteremben, két hálószobában és egy kis ebédlőben szorong. Az épület nagy ebédlőjében a gondnok a saját, líceumba járó kosztosait helyezi el. A kosztos diákok nem ártallják bántani a siket gyermekeket és magukat velük kiszolgáltattani. Különösen a fiúk koszosak, rongyosak, elhanyagoltak. Fürdő, szappan, ruhakefe ismeretlen fogalmak. Az ebédlőben piszkos az asztalterítő, hiányos evőeszközkészlettel esznek. Az ételük íztelen. Az épület szemetes, gondozatlan benyomást kelt. A nagy kertet nem a növendékek, hanem az oktatók élvezik stb.

Az igazgatót leváltják. A félévszázados jubileumon az utód *Kollonits Antal* tollából „*A vácsi siketnéma-növelő-intézet*” című, a *Magyarország és Erdély képekben*” kötetben megjelent, már *Cházár András* történelmi szerepét is hangsúlyozó korrekt négy oldalas tájékoztató az egyik ismert korabeli forrás az intézetről. (Kollonics, 1853) És még egy rövid feljegyzés a Borbély-féle, 1902-ben készült Emlékkönyvben, amely szerint „*I. Ferencz József dicsőségesen uralkodó királyunk 1852. július 6-án Bécs felől hajón jöve, Váczon egy órányi időre kiszállt hajójából s Albrecht főherceg társaságában megtekintette intézetünket s legmagasabb nevét a kísérő főherceggel együtt a vendégekönyvbe beírta.*” (Gácsér, 1902/c, 275.)

Ami az egész fogyatékosügyet illeti, együtt ünneplésre még nemigen kerülhet sor, hiszen mindössze a hallás- és beszédsérültek területén néhány nagyon értékes, de elszigetelt magánpróbálkozásról és a vakok társadalmi, intézményes felkarolásának is csupán a legkezdetibb lépéseiről számolhatunk be.

Ezek a lépések azonban természetesen rendkívül jelentősek, mert amint azt *gróf Széchenyi István* naplójából, a „*A ma voltam a katakombákban*” című 1815. évi feljegyzéséből tudjuk, számos vak és siket ember élt földalatti, ún. barlang-kórházban, sápadtan, sorvadtan, a külvilágtól elzártan (cit. Csobay, 1991).

Ezért a csak kezdeti lépések is hallatlanul jelentős lépések. Ilyen – tudomásom szerint – a legelső civil szervezet, a Budai Asszonyi Egyesület vakok számára 1817-ben létrehozott „*szegény vakok intézete*” (*Gordosné*, 1998), amely kettős funkciót töltött be: „*isptály*”, azaz kórház a hályog miatt szemük világa-

tól megfosztottak műtéti ellátását végzi, de az oda jutottak „*nemcsak operáltatnak, hanem orvosságokkal, szállással, s eledelekkel is kitartatnak*”, továbbá „*az olyan iparkodó 's jó erkölcsű embereket, kik a mostani sullyos idők miatt, vagy mesterségeikhez való tárgyakat, vagy eszközöket nem szerezhetnek, különösen az által igyekszik az elnyomorodástól megmenteni, hogy nekik pénzt költsönöz, vagy mesterségeikhez megkívánható készületlen dolgokat ad, s így az ő iparkodásaikat felsegíti.*” (Nemzeti Újság, 1807, 66-67.)

A másik intézet pedig az iskoláskorú vak gyermekek számára 1825-ben Pozsonyban létesült alma mater, ti. a mai Ajtósi Dürer sori neves, impozáns intézetünk jogelődje. Ez volt a váci intézet egyetlen társintézménye évtizedeken át. Kapcsolatukat a gyógypedagógia története számon is tartja.

A história szerint: „*1826. november 1-én indult el a hajó az intézettel Pozsonyból le Pestre. Beitl Rafaelnek – az igazgatónak – a pozsonyi gyűjtésből csak tíz napra való útiköltsége volt. A rossz időjárás meg az ellenszél miatt azonban az utazás tizenégy napra nyúlt ki, s így Beitl kénytelen volt Vác fölött fél órányira elhagyni a hajót, Vácra menni régi jó barátjához, Schwarczer Antalhoz, a siketnémák intézete igazgatójához, s tőle tíz forintot kölcsön kérni a további ellátási költségek fedezésére.*” (Kirschenheuter, 1926, 108.)

És azt is érdemes megjegyezni, hogy az akkori Magyarország összesen két gyógypedagógiai intézménye is már összetart, együtt szerepel 1848-ban, az I. Egyetemes Tanügyi Kongresszuson, együtt harcol a siket és vak gyermekek jobb óvodai és iskolai ellátásáért és az 1838. évi pesti árvíz idején elpusztult és más megpróbáltatásokat is átélt pesti vakok intézete a szabadságharc idején a váci siketek intézetében talált menedéket (Gordosné, 1963; 1993).

1902-ben, a magyar gyógypedagógia centenáriumán – egy teljesen megváltozott kép tárul elénk.

Pedig a 19. század második felében is még csigalassúsággal haladnak dolgaink. Az egyházak és a civil szervezetek nem nyújtanak számottevő segítséget. Az 1868. évi népoktatási törvény a sérült gyermekekre nem vonatkozik.

Az értelmileg súlyosan, halmozottan sérültek intézményes gyógyító nevelésére elsőként vállalkozó *Frim Jakab* partnereket kereső, 1884-ben kiadott Segélyszózatában is még keserűen írja, hogy a segítségnyújtás kötelességét saját lelkiismeretéről mindenki másra tolja. „*Az állam az egyházat, az egyház az államot teszi felelőssé, a kormány a segítségnyújtást a megyékre hagyja, és a megyék az egyesekre tolják, a magánosok meg szánalmasan vonják vállalkat, és így szólnak az államhoz és az egyházhhoz: 'Mit törődünk mi ezzel? Ez a te dolgod!'*” (Frim, 1884, 94.)

A 19. és 20. század fordulója azonban valóban új korszakot jelent történelmünkben. Az 1902. október 19-én Vácott megkezdett jubileumi ünnepségsorozat is ezt tükrözi (Borbély, 1902).

Az alma mater mindenekelőtt az akkor már országosan összesen 8 siketek intézetének küldötteivel együtt ünnepli a siketnéma-oktatás 100 éves jubileumát: többek között az intézet kertjében szobrot állít *I. Ferenc* király és *Cházár András* emlékezetére, Jólészen *Cházár András* szülőházán emléktáblát helyez el, ezüsből vert aranyozott *Cházár-kelyhet* készített azzal, hogy azt ezentúl a minden évben szeptember 24-én megrendezett *Cházár-est* szónoka *Cházár Andrásra* emlékezve kiüríti, bemutatja az alkalomra készült 400 oldalas Emlékkönyvet, összehívja a Siketnéma-intézeti tanárok országos egyesületének közgyűlését és így tovább.

És ez a jubileum már az egész magyar gyógypedagógia ünnepe. A most már 1898 óta hivatalosan is, elnevezés szerint is gyógypedagógiai intézményeknek, a siketnémákkal, vakokkal, gyengeelméjűekkel és gyengetehetségűekkel, dadogókkal és más beszédhibában szenvedőkkel, s általában a gyógyneveléssel foglalkozóknak, az egyre gyarapodó számú civil szervezetnek, a Gyógypedagógiai Intézetek Országos Szaktanácsa tagjainak, a Magyar Gyógypedagógia c. folyóirat, a Gyógypedagógiai Psychológiai Laboratórium és az egyesített Gyógypedagógiai Tanítóképző munkatársainak századelői reményekkel teli együttes ünnepe.

Az akkor már két éve szintén Vácott működő Gyógypedagógiai Tanítóképző különösen az érdeklődés előterébe kerül (*Gordosné*, 2000). A jubileumi ünnepség fő szónoka, *Wlassics Gyula* kultuszminiszter is kiemeli jelentőségét beszédében. „*Bár hazánkban a gyógypaedagógiai intézetek száma csak lassan növekedett – mondta –, mégis a gyógypaedagógia ügyének fejlesztése és a tudomány legújabb vívmányainak e téren való értékesítése, csakhamar lehetővé tették, hogy a szaktanító-képző tanfolyam felállításában, mely a gyógypaedagógia valamennyi ágára képesíti a már okleveles tanítókat... oly haladási ténytet jelezhetünk, mely a külföldnek is teljes elismerését vívta ki, sőt ebben a külföldet meg is előztük.*” (*Wlassics*, 1902, 175.)

Valóban, külföldi elismertségünk már a 19. és 20. század fordulóján több tekintetben is jelentős. Mint már annyiszor mások is, én is, most is idézem a nagynevű berlini szaktekintély, senior *Hermann Gutzmann* 1910-ből származó szavait: „*Külföldön egyesek oly széles látókörrrel és a hatóságok tetterős támogatása mellett úgy munkálkodnak, hogy a külföld minket messze túl szárnyalt. Főleg Dánia és Magyarország központositott intézményei annyira mintaszerűek, hogy nem tehetünk jobbat, minthogy e példát utánózzuk.*” (*Gutzmann*, 1904, 58.)

Az akkor külföldön *Náray-Szabó Sándor* és *Ranschburg Pál* nevével fémjelzett magyar gyógypedagógia ezt az igen megtisztelő helyezést több neves szakember, pl. *Éltes Mátvás*, *Sarbo Artúr*, *Vértés O. József*, később *Tóth Zol-*

tán, Szondi Lipót, Bárczi Gusztáv, Illyésné Kozmutza Flóra konkrét szakmai, kutatási eredménye vagy pl. új típusú intézményszervezői tevékenysége és külföldi szereplései, publikációi révén éri el.

A magyar társadalmat a 20. században a nagy történelmi események következményeként ért aktuális megrázkódtatások azonban a magyar gyógypedagógiát és az egész magyar fogyatékosügyet újra és újra különböző mértékben eltérítik, elmozdítják haladási irányától. Az egyik – mondhatni talán a legmarkánsabb – ilyen eltérítés részesei a 150. évforduló megünneplésének szervezői és szemlélői.

Az ünnepség külsőségei az akkori időkhöz mérten meglehetősen puritánok. „1952. november 30-án reggel Vác főutcáján szokatlan tömeg tolongott a város szíve felé – tudósít később az alkalomról Göllész Viktor, Rákosi Mátyás ösztöndíjjal kitüntetett főiskolai hallgató, az akkor gyógypedagógiai szakfolyóirat híján az ezt a szerepet is betöltő *Reflex* című, főiskolai hallgatók által kiadott heti híradóban. A 150 éves fennállását ünneplő váci Siketnémák országos tanintézete öreg falai közt – olvassuk tovább – megkezdődött megalapítójának, a siketnéma oktatás lángelkű harcosának, Cházár Andrásnak az ünneplése és az egész ország gyógypedagógusainak seregszemléje.” (Göllész, 1952,1.)

Mind személyes tanúként, mind mindenkor hitelességre törekvő történészként kijelenthetem, hogy ennek a jubileumnak a forgatókönyvét minden addiginál tolakodóbban írta elő a politikai hatalom.

1948-tól, a fordulat évétől sorra minden szakmai történést is átsző a politika. A gyógypedagógiában a Magyar Dolgozók Pártja központi bizottsága által indexre tett *pedológia* fantomjának a leleplezése az egyértelműen elvárt feladat.

„Az idealista pszichológia miszticizmusba burkolta a gyógypedagógia elméletét és gyakorlatát, helyet adott a spekulatív találgatásoknak – hangzik el itt Vácott a 150 éves a magyar gyógypedagógia című közoktatási minisztériumi ünnepi szónoklatban. Ezek ellentéteket és különválási mozgalmakat váltottak ki a gyógypedagógia egyes területei között. A siketnémák beszédtanítása tartalom nélküli formalizmussá vált, az értelmi fogyatékosok intézményei pedig szociális elhanyagoltság miatt átmeneti elmaradást mutató gyermekanyaggal foglalkoztak, s a könnyű úton elért sikereket a gyógypedagógia csodáinak tüntették fel. Így jutott el a gyógypedagógia az idealista pszichológia támogatásával a felszabadulás előtti években a pedológia útvesztőjébe. A gyógypedagógiát ebből a mocsárból a szovjet tudomány segítségével emelte ki.” (Laczkó, 1952/a, 99.)

A jubileumi ünnepséggel összekapcsolt szakmai konferencia megnyitó beszédében a közoktatási minisztérium fő képviselője már a kiutat jelentő konkrét

programot is vázolta: „*A pavlovi fiziológia eddigi alkalmazása a mi gyakorlatunkban, a magyar gyógypedagógiai gyakorlatban, már eddig is komoly eredményeket hozott. Az egységes gyógypedagógiai elmélet kialakulása a nervizmus alapján nemcsak a gyógypedagógiai nevelő-oktató munkában jelent hatalmas perspektívát, hanem még hatalmasabb perspektívát jelent egész pedagógiánk számára. A magyar pedagógia azt várja a gyógypedagógiától, hogy mint élenjáró tudomány, ezen a területen példát mutasson és tapasztalatait az általános pedagógia átvehesse, hasznosíthassa az egész magyar pedagógia területén.*” (Vadászné, 1952, 6.)

Ezután a kétnapos konferencia egészét a pavlovi fiziológia hatja át, annak bővületében zajlik.

„*A konferencia pozitívuma és jelentősége, hogy a magyar gyógypedagógia történelmének új szakaszához érkezett, amikor szabad fejlődését nem gátolja többé az idealista pszichológia béklyója.*” – hangzik el összegzőképpen a konferencia zárszavában (Laczkó, 1952/b, 93.).

A korképhez hozzátartozik, hogy a 150 éves jubileum után röviddel, 1953-ban fegyelmi eljárás-sorozat zajlik a gyógypedagógia szakterületén. Ennek nyitányaként azt a minisztériumi gyógypedagógiai osztályvezetőt, aki a korábbi években a pedológiai párthatározat után végrehajtatta a szükséges intézkedéseket, előkészítette az új gyógypedagógia-történeti szakaszt megnyitó Országos Gyógypedagógiai Konferenciát és a 150 éves jubileumi ünnepséget, és ott az előbb idézettek egy részét megfogalmazza, úgy váltják le funkciójából, hogy – amint ez akkor máshol sem ritka történés – egyik reggel közlik vele a döntést, és lekísérik a minisztérium kapujába, ahol egyik kísérője átadja aktaatáskáját és közli, hogy ide többé nem teheti be a lábát (Gordosné, 2000).

Most, a magyar gyógypedagógia bicentenáriumnán, mi gyógypedagógusok és most már interdiszciplinárisan művelt szakterületeink határtudományainak képviselői is, akikkel szakmai szolgáltató és kutató teamekben együttműködünk, az éppen 30 éve szerveződött legnagyobb civil szervezetünk, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete hívószavára ismét eljöttünk Váczra ünnepelni.

Múltunknak ez a rövid történeti áttekintése is elég talán ahhoz, hogy felmérjük, milyen nagy utat tett meg a magyar gyógypedagógia 200 év alatt.

Itt Vácott, az alma materben pl. már vannak kollégák, akik a 200 évvel ezelőtt elképzelhetetlen cochlea implantáción átesett tanulók beszédfejlesztését végzik, és a városban – Vác városának a kezdetektől példás befogadó készsége révén – szinte a gyógypedagógia kompetenciakörébe tartozó valamennyi speciális nevelési szükségletű tanuló intézményes gyógypedagógiai ellátását is hosszabb-rövidebb ideje eredményesen folytatják. És elmondhatjuk, hogy erre lehetőség nyílt már, vagy nyílik belátható időn belül az ország minden táján.

De gondolom, ez a múltidéző alkalom arra is jó, hogy tanuljunk a történelemből, hogy tudatosan számoljunk a körülmények állandó változásával és még a társadalmi megrázkódtatások következményeivel szemben se legyünk védtelenek, tudjuk azokat is a javunkra fordítani, vagy eléjük menni, és – lehetőség szerint – megakadályozni romboló hatásukat.

Múltunk tanulmányozása ahhoz a felismeréshez is elvezet, hogy a bennünket akarva-akaratlanul ért hatások mindegyike, különböző módon és mértékben beépül a magyar gyógypedagógia szellemiségébe, rendszerébe, része lesz történelmünknek.

Különösen a 20. század sokféle szellemi áramlata, a különböző vallási, kultúr-filozófiai és tudományos irányzatok.

Vannak, amelyeket már eddigi elemzéseink során tettenértünk és vállaltunk: megannyi pedagógiai, pszichológiai, szociológiai, orvosi irányzat, külföldön művelt pedagógiai és gyógypedagógiai antropológiai koncepció.

Másokról már elmondhatjuk, hogy hatásuk nem érvényesült, vagy megemésztetlen maradt, pl. a marxizmus, aminek befogadása olyan ellenállásba ütközött, hogy a beépítésére tett próbálkozásoknak nincs maradandó nyoma a magyar gyógypedagógiában.

Ismét másokról tudjuk, vagy sejtjük, hogy latensen jelen vannak, pl. a Waldorf pedagógia közvetítésével az antropozófia, vagy a szabadkőművesség szellemisége, amely két szakterületünkön, az értelmileg súlyosan, halmozottan sérültek, valamint a mozgáskorlátozottak szakterületén szolgált közvetlen forrásként, de konkrét hatásuk még jórészt feltárára vár.

Befejezésül azt kívánom, hogy a fiatal gyógypedagógus nemzedékek tradícióinkat ismerve és hasznosítva fejlesszék tovább a 21. század magyar gyógypedagógiáját és képviseljék sok sikerrel azt 2050-ben, a legközelebbi nagy kerek évfordulón.

Irodalom

Borbély Sándor (szerk.) (1902): Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. Bp.

Csobay Ildikó (1991): Szemészeti és vakügyi vonatkozások gróf Széchenyi István életében. In: Vakok Világa, szeptember.

Frim Jakab (1884): A hülyeség és a hülyeintézetek különös tekintettel Magyarországon. Bp.

Gácsér József (1902/a): Az intézet keletkezése és megnyitási ünnepe. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp., 58-94.

- Gácsér József** (1902/b): Jólétségi Cházár András. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos, királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp. 17-57.
- Gácsér József** (1902/c): Az intézet épületének története. In: Emlék-könyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepe alkalmára. (Szerk.: Borbély Sándor) Bp., 264-280.
- Gordosné Szabó Anna** (1963): Gyógypedagógia-történet II. A magyar gyógypedagógia története a XX. századig. Tankönyvkiadó, Bp.
- Gordosné Szabó Anna** (1967): Megemlékezés Cházár Andrásról. In: A GYTF tudományos évkönyve II. GYTF., Bp., 399-405.
- Gordosné Szabó Anna - Fábiánné Kiss Erzsébet** (1974): Ismeretlen gyógypedagógia-történeti dokumentumok. In: A GYTF tudományos évkönyve VII. GYTF., Bp., 61-82.
- Gordosné Szabó Anna** (1993): Időszerű gyógypedagógiai témák a magyar nevelésügyi kongresszusokon. In: Gyógypedagógiai Szemle, 4. 263-274.
- Gordosné Szabó Anna** (1998): A látássérültek ügyének alakulása Magyarországon – az első figyelemfelhívástól napjainkig. In: Látássérültek Magyarországon. (Szerk.: Gordosné Szabó Anna) MVGYOSZ., Bp., 11-41.
- Gordosné Szabó Anna** (2000): A magyar gyógypedagógus-képzés története. ELTE BGGYFK., Bp.
- Göllesz Viktor** (1952): A váci jubileumi ünnepség. In: Reflex. Ünnepi szám. GYTF., Bp.
- Gutzmann, Hermann** (1904): Die Sociale Bedeutung der Sprachstörungen. Fischer, Jena.
- Kirschenheuter Ferenc** (1926): A Vakok József Nádor Királyi Országos Intézete százéves fennállásának ünneplésére. In: Siketnémák és Vakok Oktatásügye, 5-7. sz. 108-109.
- Kollonics Antal** (1853): A váci siketnéma-növelő-intézet. In: Magyarország és Erdély képekben. (Szerk.: Vahot Imre és Kubinyi Ferenc.) Emich, Pest, 77-80.
- Laczkó István** (1952/a): 150 éves a magyar gyógypedagógia. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 97-100.
- Laczkó István** (1952/b) zárszavai. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 91-94.
- Schwarcz Antal** (1810): História Regii Instituti Surdomutorum ... Váci Anno
- Vadász Ferencné** (1952) megnyitó beszéde. In: A magyar gyógypedagógia a nervizmus szemléletében. Közoktatási Minisztérium Gyógypedagógiai Osztálya. Bp., 5-6.
- Wlassics Gyula** (1902): Jubileumi beszéd. In: Gyógypedagógiai Szemle, 11. sz.

Az emberi erőforrás átalakulása a gyógypedagógiában

MESTERHÁZI ZSUZSA

Az emberi erőforrás egyik nélkülözhetetlen alkotóeleme a megszerzett személyes tudás összessége és a tudás létrehozásának folyamatában való részvétel. Ebből a szempontból a gyógypedagógia gyakorlatát és elméletét művelők körében az elmúlt egy-két évtizedben lényeges átalakulás ment végbe. Tekintsük át néhány szembeötlő mozzanatát ennek a változásnak.

A tudás létrehozása

A tradicionális tudás összegzése, értékteremtés

A hazai gyógypedagógia számos kiemelkedő személyiséget veszített el a legutóbbi évtizedben. Feltűnően gyors generációváltás megy végbe. A tradicionális gyógypedagógiai tudás megteremtői olyan értékeket fogalmaztak meg és örökítettek ránk, mint a.) a fogyatékos ember elfogadása és méltósága; b.) valamennyi fogyatékos személy – beleértve a súlyosan, halmozottan károsodott gyermekeket is – fejleszthetőségébe vetett hit; c.) az életkori határokon átívelő gyógypedagógiai felelősségvállalás; d.) a gyógypedagógiai gyakorlat természettudományos megalapozása; e.) az egységes gyógypedagógia elmélete és gyakorlata; f.) a fogyatékos emberek, a gyógypedagógia ügyének rendszerszerű szemlélete. Mindezeket az értékeket szemléletesen és a lényegyet kiemelve magyarázza az az emberi erőforrás, amely ennek a tudásteremtésnek a mozgatórugója: „A gyógypedagógiai hagyomány leglényegesebb eleme nem a szakmai tudományos és gyakorlati kérdésekről vallott állásfoglalásokban nyilvánul meg, hanem azoknak a szakembereknek az emberi tartásában, akik magukat gyógypedagógusoknak vallják. Sajátos embercsoportot alkotnak ők, mivel önként lépik át azt a láthatatlan határt, amely a fogyatékossgal élő embereket az ép emberektől elválasztja.” (Illyés, 2000, 17.)

A tudományterületi hovatartozás kérdése

A gyógypedagógia tudományának megteremtői a kezdetektől szoros szakmai kapcsolatban dolgoztak a társtudományok művelőivel. Sokan úgy gondol-

ják, hogy talán a pedagógiával való kapcsolata a legsokrétűbb. Ezt a kérdést a következő gondolatmenet világítja meg: „Ha a neveléstudomány és a gyógypedagógia összefüggését a tudományos kutatások témaválasztása szempontjából vizsgáljuk, megállapítható, hogy a sérülések, fogyatékoságok, akadályozottságok diagnosztizálása és gyógyító neveléssel történő befolyásolása a gyógypedagógiai kutatásokban kiemelkedően nagy teret kap. Feltűnik emellett az is, hogy a kutatások kérdésfeltevése, módszerválasztása, a problémák elemzése, az eredmények gyakorlati alkalmazhatósága melletti érvelés rendszerint soha nem korlátozódik egyetlen határtudomány (így a neveléstudomány) területére sem, hanem következetesen, evidencia-szerűen, a gyógypedagógia komplex embertudományi jellegéből következően saját tudományterületét építi. Összefoglalóan kijelenthető, hogy a gyógypedagógia fejlődésének különböző szakaszaiban más-más tudományágakhoz állt közelebb (filozófia, orvostudomány, pszichológia, nyelvtudomány, neveléstudomány, szociológia). A neveléstudományhoz való viszonya azt mutatja, hogy a gyógypedagógiának csak egyes területei rendelhetők a neveléstudomány körébe. A gyógypedagógia teljes egésze viszont nem rendelhető egyetlen határtudomány körébe sem. Vagyis a gyógypedagógia elérte az első eredményeket a maga önálló tudományágának kialakításában.” (Mesterházi, 2001a, 93.)

Alapfogalmak rendszerezése

Valamennyi tudományos és gyakorlati tevékenység létrehozza a maga kifejező eszközeit, fogalom- és szókészletét, szakmai terminológiáját. A gyógypedagógiai alapfogalmak is hosszú fejlődési utat jártak be, amíg a 20. század utolsó évtizedeiben megjelent az alapfogalmak rendszerezésének nemzetközi és hazai igénye. Viták és publikációk foglalkoztak az ember és a fogyatékoság összefüggéseinek, a fogyatékoság jelentésváltozásainak kérdéseivel. Enciklopédiák, szótárak, lexikonok (Gordosné, 1990; *Bundschuh-Heimlich-Krawitz*, 1999; Mesterházi, 2001b) készültek, amelyek segítik a szavak tartalmának elmélyítését, a gondolatok pontosabb megfogalmazását. Napjaink gyógypedagógiája eljutott oda, hogy a fogyatékos gyermekre jellemző „korlátozott nevelhetőség”-et, mint alaptulajdonságot felváltotta a „sajátos nevelési szükséglet”-re; vagyis az eltéréseket hangsúlyozó tulajdonságlisták helyett az lett a fő kérdés, hogy mire van szüksége a fogyatékosággal élő embernek ahhoz, hogy minél teljesebb életet élhessen. Ez a nézőpontváltás is jelzi, hogy a szaknyelvi átalakulás nem formális okokra vezethető vissza.

Tudományos eredmények hatása

Ezt a kérdést ebben az előadásban nem lehet teljeskörűen kifejteni; mindösszesen egyetlen összefüggés megemlítése rávilágíthat, hogy az elmélyült ku-

tatómunka nagyon hosszú távon is éreztetheti hatását. *Ranschburg Pál*, aki a 20. század elejétől munkatársaival együtt a jelenségvizsgáló, fogalomfejlesztő és ismeretrendszerző tudományos munkáival a fogyatékos emberről kialakuló megismerés modern irányzatát teremtette meg, hosszú út vezetett a 21. század elejének kognitív neuropszichológiai kutatásaihoz. Két jellegzetes mű: „Az emberi elme” (*Ranschburg*, 1923) és „Az elme sérülései” (*Racsomány-Pléh*, 2001) letagadhatatlan kapcsolatban állnak egymással: „A kísérleti emlékezetkutatás elmúlt száz évében a gátlás fogalma időről időre felbukkant, hogy azután rövid tündöklés után újra évtizedekig a feledés homályába vesszen. Kezdetben a felejtéssel kapcsolatos elméleti munkák, elsősorban az interferencia-elmélet hívei használták, sőt a gátló folyamatok számítottak az első igazán átfogó interferencia-elmélet legfontosabb magyarázóelvének... A magyar pszichológiai irodalomban ettől függetlenül is fontos szerepet kapott Ranschburg Pál emlékezeti vizsgálatainak köszönhetően... Később a gátlás mint magyarázó fogalom elsősorban a tanulással kapcsolatos irodalomban bukkant fel, majd a hetvenes években vált ismét népszerűvé... A nyolcvanas években... a gátlás ismét központi magyarázó elvvé vált az emlékezeti irodalomban... majd a kognitív idegtudomány megizmosodásával az idegrendszeri analógiát szem előtt tartó emlékezeti modellek ismét divatba hozzák... A neuropszichológiai kutatás számára azonban némileg eltérő úton vált érdekessé az emlékezetben megvalósuló gátló folyamatok mechanizmusának kérdése, nevezetesen a frontális lebeny sérülésének következtében létrejövő munkamemória-zavarok kapcsán.” (*Racsomány-Szendi*, 2001, 47-48.) – További kutatást kívánna annak feltárása, hogy napjaink idegtudományi felismerései milyen áttételeken keresztül juthatnak el a gyógyító nevelési praxisba, hogy milyen változások előidézésére lesznek képesek a gyógypedagógiai nevelési, terápiás és rehabilitációs gyakorlatban, a fogyatékos gyermekek, felnőttek tanulási folyamataiban.

A tudás alkalmazása

Szakemberképzés

A gyógypedagógusok képzésében létrehozott szakok mai értelmezése és jogszabályi definíciója a *gyógypedagógiai felsőoktatás alapképzési szakjainak képezési követelményeiről* a 168/2000. sz. kormányrendeletben jelent meg. A gyógypedagógus-képzésben 1992-től a gyakorlatban alkalmazható ismeretek gyarapodásának hatására *tanári szakág* mellett a legtöbb szakon működik a *terapeuta szakág* is. A gyógypedagógus-képzés korszerűsített tanterve versenyképesnek tekinthető világszerte. A képzésben választható specializációk a gyakorlatban megjelenő legújabb igényeket veszik figyelembe. A

gyakorló terepek bővülésével egyre több nevelési, oktatási, rehabilitációs, szakszolgáltató intézmény kapcsolódik be a gyógypedagógusok alap- és továbbképzésébe. A szakemberhiány csökkentése céljából jelentősen megnöttek a felvételi keretszámok.

Törvényalkotás

Az elmúlt évtizedben több jelentős törvény, rendelet, határozat lényegesen kedvezőbb helyzetet, feltételeket teremtett a fogyatékos személyek számára és ezzel együtt számos területen szabályozta, összehangolta a gyógypedagógiai munkát. Néhány kiragadott példa: az 1993. évi LXXIX. törvény (*a Közoktatásról*); az 1998. évi XXVI. törvény (*a Fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról*); a 14/1994. (VI.) MKM rendelet a *Képzési kötelezettségről és a pedagógiai szakszolgáltatokról*; a 23/1997. (VI. 4.) MKM rendelet a *Fogyatékos gyermekek óvodai nevelésének irányelve és a Fogyatékos tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve* kiadásáról. Nemcsak az itt említett törvények és rendeletek, hanem a rendszerváltozás előtti és utáni, a gyógypedagógiát érintő valamennyi jogi szabályozás előkészítésében is közreműködtek a gyógypedagógiai szakemberek testületei és a hatálybalépést követően a mindennapi gyakorlatban a gyógypedagógusok számára új tanulási folyamatok indultak el.

Intézményhálózat

A gyógypedagógiai intézményekben az elmúlt 10-15 évben jelentős funkcióváltás ment végbe. Európa-szerte kialakultak vagy kialakulóban vannak az ún. speciális pedagógiai központok, amelyek általában a speciális iskolák szervezetén alakulnak ki, és miközben az integrált nevelés terjedésével lassan csökken e központok iskolai jellegű oktatási funkciója, ezzel párhuzamosan erősödnek a tanulást, a sajátos nevelést elősegítő speciális szolgáltatások (például: diagnosztizálás, tanácsadás, fejlesztés, terápia stb.), illetve a speciális szakmai szolgáltatások (felkészítő tanfolyamok pedagógusoknak, program- és eszközfejlesztés, minőség-ellenőrzés stb.). Ez a folyamat hazánkban is elindult. Az intézmények differenciálódását jelzi az is, hogy az iskoláskor előtti időszak iránti nevelési igény növekedése (korai fejlesztés, speciális óvodák), valamint a szakmatanulás lehetőségeinek megteremtése is egyre több gyógypedagógiai intézmény profilját gazdagítja.

A sajátos nevelési szükséglet kielégítését szolgáló intézményhálózatban nemcsak szervezeti átalakulások mentek végbe, hanem az intézmények oktató, nevelő, rehabilitációs munkáját meghatározó szabályozó dokumentumok is átfogóan megváltoztak. Különösen a tantervfejlesztő munkában, a helyi tantervek készítésében a gyógypedagógusok döntő többsége közreműködött. – Az

intézményhálózat átalakulását előmozdította az is, hogy az állami, önkormányzati fenntartók mellett megjelentek a civil szervezetek (egyesületek, alapítványok) és növekedett az egyházi fenntartású intézmények száma.

A fogyatékos és nem fogyatékos gyermekek együttnevelése, az *integrált oktatási formák bevezetése* a gyógypedagógiai intézmények szervezetére, működésére, szolgáltatásainak kialakulására nagy hatást gyakorol. Ennek kapcsán kialakul a speciális és többségi óvodák és iskolák közötti együttműködés, a tapasztalatok kicserélése, az érdekek ütköztetése, a szülők szorosabb bevonása a nevelési folyamatba. Az integrált nevelés terjedése magával vonja azt, hogy a gyógypedagógus nemcsak az óvodai és általános iskolai nevelési szakaszban működik közre, hanem szükség esetén segíti a középiskolában, valamint a felsőoktatásban tanuló fogyatékos tanulókat, hallgatókat is.

Módszertani kultúra

A tantervfejlesztéssel és a felsorolt szolgáltatások bevezetésével egyidejűleg átalakuláson megy át a módszertani kultúra is. A gyógypedagógia valamennyi szakterületén, valamennyi korosztály számára új speciális fejlesztő eszközök, új taneszközök, tankönyvek jelennek meg. Az új terápiás eljárások bevezetése (tanulástechnikák, művészeti terápiák, képességfejlesztő módszerek stb.), valamint az informatikai eszköztár alkalmazása kiegészítő felkészülést, új ismereteket és tevékenységeket kíván a gyógypedagógusoktól. Mind az új intézményi funkciók kialakulásában, a módszertani kultúra (oktatási, fejlesztési, terápiás eljárások területén) fejlesztésében, mind az intézményi életforma humanizálásában kiemelkedően meghatározó szerepet játszott/játszik a *Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Országos Közalapítvány, valamint az Értük-Velük Egyesület*. (Emellett számos további alapítvány vagy egyéb civil szervezet vesz részt a fogyatékos gyermekek, fiatalok és felnőttek életésélyeinek javításában.)

Fejlődéstanulás

A tanulási folyamatok vizsgálatával foglalkozó kutatások közül nagyon sok eredményt hasznosíthat a gyógypedagógia. Ezek közül érdemes kiemelni az ún. leghatékonyabb didaktikai alapstruktúrák közül a fejlődéstanulásra vonatkozó tapasztalatgyűjtést. (*Oser-Patry*, 1990; *Mesterházi*, 1998, 142-144.) Ennek a kutatásnak az a legfontosabb mondanivalója, hogy a fejlődés (beleértve a személyiség fejlődését is) tanítható, tanulható. Ebben a tanulási folyamatban az egymást követő tanulási lépések (például: egy fejlődési szakasz befejeződésének felismerése, új elemek megjelenése, ellentmondások és dilemmák kialakulása; a korábbi struktúrák megszűnése, ugyanakkor a nyitottság és bizalom kialakulása a még alig ismert új dologgal szemben; beállítódás kialakítása az új iránt, ér-

velés a következő fejlődési szakasz mellett, új értékek keresése; a változás tudatosítása, az új elemek beépítése a korábban megszerzett tudás rendjébe, állásfoglalás mellette; az új struktúra és identitás kialakítása) elvezetnek a fejlődés újabb állomásaihoz.

A tudás megosztása

A gyógypedagógiai tudás megosztásának folyamatát (például: más szakemberekkel, szülőkkel, a közigazgatás képviselőivel) az a felismerés indította el, hogy a fogyatékos emberek sokoldalú segítése érdekében be kell vonni az érintettek és közreműködők legszélesebb körét. A megnövekedett szakemberigény is megkívánta, hogy a korábban egyetlen felsőoktatási intézményben folyó gyógypedagógus-képzést más felsőoktatási intézmények is bevezessék. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kara (továbbiakban: GYFK) és jogelőd intézménye (az önálló Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola – továbbiakban: Főiskola) azért működött székhelyen kívüli képzéseket és szükség esetén azért vesz részt más egyetemeken és főiskolákon megindított gyógypedagógus-képzésekben, azért indít sokféle továbbképzést pedagógusok számára, mert a gyógypedagógiai tudás megosztásával a fogyatékos személyek érdekeit szolgálja. Ennek hatására a 0-24 éves korosztály nevelő, oktató, képző intézményeiben (óvodák, általános és középiskolák, főiskolák és egyetemek) pedagógusok százai, ezrei ismerkednek a nehezített körülmények között tanuló gyermekek, fiatalok segítésének szakszerű módjaival, az előítéletes szemléletmód megváltoztatásának szükségességével. Mind az egykori Főiskola, mind a jelenlegi GYFK a gyógypedagógiai intézmények sokaságával dolgozott/dolgozik együtt és ilyen módon közvetve részt vesz a gyakorlati gyógypedagógiai ismeretek továbbadásában. Napjainkban felerősödik az a törekvés a gyógypedagógiai intézmények részéről, hogy egyre nyitottabbá váljanak a szűkebb és tágabb környezet, a szemlélet-befolyásoló szervezetek iránt. A különösen sikeres gyógypedagógiai intézmények már régen ráléptek erre az útra.

A tudásgyarapítás irányai

Néhány éven belül Magyarország az Európai Unió tagja lesz. Ennek érezhető hatásai, következményei lesznek a gyógypedagógia területén is. Fel kell készülni arra, hogy a gyógypedagógiai diplomák jogi és szakmai egyenértékűsége kiállja a próbát. – Várhatóan növekedni fog az integrált oktatásban résztvevő gyermekek, tanulók aránya, sőt, számítani lehet az ún. inkluzív iskolák fokoza-

tos terjedésére. Szükségessé válik azoknak az integráló szakembereknek a képzése, akik nemcsak a sajátos nevelési szükségletből származó pedagógiai, gyógypedagógiai feladatokat tudják ellátni, hanem képesek a teljes integrációs folyamatot projekt-szerűen menedzselni. Ebből a célból indult meg három ország (Németország, Finnország, Magyarország) egy-egy felsőoktatási intézményének részvételével (Evangelische Fachhochschule Darmstadt, University of Kuopio, ELTE-GYFK) egy tantervfejlesztő munka a nemzetközi integrációs gyógypedagógusok képzése céljából. Ennek a fejlesztésnek első eredményeként a 2002/2003. tanév őszén megindul a képzés Darmstadtban, majd az elkövetkező években – reményeink szerint – Budapesten és Kuopio-ban is.

A gyógypedagógiai tudás közeljövőbeli fejlesztésének lehetséges irányai: a fogyatékoságok megelőzése; a szociális hátrányokkal összefüggő fejlődési elmaradások csökkentése; a képességzavarok, az iskolai teljesítmény- és viselkedészavarok tömeges terjedését kiváltó okok interdiszciplináris feltárása; a társtudományok eredményeinek megismerése és rendszeres alkalmazása a gyógypedagógiai gyakorlatban; a fogyatékos személyek szakmatanulását, munkavállalását, önálló életvitelét segítő jogi, gazdasági feltételek fejlesztésében való részvétel; a komplex rehabilitáció fejlesztése; a minőség értelmezése a gyógypedagógiai gyakorlatban.

Összefoglalva elmondható, hogy a fogyatékosággal élő emberek széles körű elfogadtatása a gyógypedagógia egyik kiemelkedő törekvése lett. Ennek egyik eszköze a tudásgyarapítás és a tudásátadás, a partnerek körének kitágítása, az önsegítő társadalmi folyamatok erősítése. A gyógypedagógiai ellátást nyújtó intézmények funkciója differenciálódott, bővült, a gyógypedagógus kompetenciája új feladatokra is kiterjedt. A törvényi/jogszabályi feltételek kedvezőbbek lettek.

Irodalom

Bundschuh, K. - Heimlich, U. - Krawitz, R. Hrsg. (1999): Wörterbuch Heilpädagogik. Klinkhardt, Bad Heilbrunn/Obb. p. 343.

Gordosné Szabó A. (1990): Die Struktur des Wissenschaftsgebietes der Heilpädagogik. In: Trends und Perspektiven der gegenwärtigen ungarischen Heilpädagogik. (Hrsg.: Bachmann, W. - Mesterházi, Zs.) Justus Liebig Universität, Giessen. p. 44-56.

Illyés S. (2000): A magyar gyógypedagógia hagyományai. In: Gyógypedagógiai alapismeretek. (szerk.: Illyés S.) ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest, p. 15-38.

Mesterházi Zs. (1998): A nehezen tanuló gyermekek iskolai nevelése. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest, p. 335.

- Mesterházi Zs.** (2001 a): A gyógypedagógia és a neveléstudomány viszonya. In: Gyógypedagógiai Szemle, 2. Különszám. (Magyar Tudomány Napja 1999-2000.) p. 90-93.
- Mesterházi Zs.** szerk. (2001 b): Gyógypedagógiai Lexikon. ELTE, Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar. p. 166.
- Oser, F. - Patry, J.-L.** (1990) Choreographien unterrichtlichen Lernens. (Basismodelle des Unterrichts) Pädagogisches Institut der Universität Freiburg/Schweiz p. 52.
- Racsmány M. - Pléh Cs.** szerk. (2001): Az elme sérülései. Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 222.
- Racsmány M. - Szendi I.** (2001): „Ne gondolj a fehér medvére!” Az emlékezeti gátlás neuropszichológiája. In: Az elme sérülései (szerk.: Racsmány M.-Pléh Cs.). Akadémiai Kiadó, Budapest, p. 47-63.
- Ranschburg P.** (1923): Az emberi elme (I. Az értelem; II. Érzelem, ösztön, akarat, égyéniség) Pantheon Irodalmi Intézet R.-T. Budapest, p. 278 és 270.

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (Budapest)

A gyógypedagógia jelene és jövője

KÖNCZEI GYÖRGY

Jelen írás három aktuális összefüggést igyekszik a legalapvetőbb szinten körbejárni. Ezek:

- a magyar gyógypedagógia jelenének és jövőjének néhány égető kérdése,
- az Alma Mater helyzete,
- az ünnep és a közösség problémája.

1. A magyar gyógypedagógia helyzete

1.1. Egy hasonlat

Újra és újra elgondolkodom azon, hogy mihez is lehetne a magyar gyógypedagógiát leginkább hasonlítani. Most úgy gondolom, hogy talán leginkább egy széles, lassú folyású folyamhoz hasonlítható. A meder tehát, és a két évszázada folyó víz. Ha ezt kiindulópontnak elfogadjuk, akkor a víz maga nem más, mint az összes gyógypedagógus szakmai tevékenysége.

A meder pedig, amely ezt körülhatárolja, s a folyás erősségét, irányát, gyorsaságát megszabja – legalábbis részben – mindenképpen több összetevőből áll.

– A meder egyik összetevője feltétlenül az összes magyar gyógypedagógus. Hiszen az ő tevékenységük alkotja a gyógypedagógia gyakorlatát, azaz magát a folyamatot.

– A meder másik összetevője a gyógypedagógiai tudás. Ezen belül vannak jelen a különféle diagnosztikus és terapikus módszerek, eljárások, tapasztalatok, rutinok, a kreativitás és a gondolatok, sőt még azok az értékek is, amelyek a gyógypedagógus tevékenységét vezérlik.

– Az imént említett alkotórész részelemeként tarthatjuk nyilván a tudományt, azaz a gyógypedagógiába, mint tudományba tartozó tudástartalmakat. Ez az elem alapvetően nem gyakorlati, viszont feltétlenül interdiszciplináris objektívált, kritizálható és cáfolható (*K. Popper*).

– A meder negyedik alkotóeleme az egész gyógypedagógiai intézményrendszer. Ezen belül ott az összes iskolánk, ott a Bárczi, de ott vannak a fogyatékos-ságügy nonprofit-szervezetei is, a nagy intézmények is és a kiscsoportos lakóotthonok is.

– Vannak azután olyan elemek, amelyek szabályozzák, változtatják ennek a folyamnak a folyását. Ezek közül egy-két évtizede határozottan a legfontosabb a fogyatékos-sággal élő, akadályozott gyermekek, emberek jogainak előtérbe kerülése. Szorosan emellett, ezután, ezt megközelítő fontossággal az integrációt találjuk. E kettő különös fontossága abban van, hogy számottevően befolyásolni fogják a folyamnak, a gyógypedagógiának a jövőbeli folyásirányát.

1.2. A jövő – avagy merre folyik a folyam

Az alcímben feltett kérdésre valóban távlatosan rendkívül nehéz válaszolni. Azonban a folyam szempontjából tekintve a jövőt, azt látjuk, hogy megállíthatatlanul folyik. (Tehát azzal szemben, amit néhány évtizeddel ezelőtt állítottak róla, hogy idővel elapad majd, mivel kialakul egy olyan társadalom, amelyben nem lesz majd akadályozottság, fogyatékos-ság, meg lehet állapítani, hogy ez igen kevésbé valószínű, bármiképpen fejlődjék is az orvostudomány.)

A meder szempontjából valamivel többet lehet mondani. Nyilvánvaló, hogy a *gyógypedagógiai tudás* folyamatosan fejlődik, szélesedik és egyre tökéletesebb eljárásokhoz jutunk az idők során.

A *gyógypedagógiai tudomány* szempontjából valószínűsíthető, hogy az azt ma is igen számottevő mértékben jellemző interdiszciplinaritás tovább terebélyesedik és ezzel a gyógypedagógiának a többi szaktudománnyal már ma is meglévő összeszövődöttsége, összefonódása intenzívebbé válik: önállóságát, integritását megtartva fokozatosan integrálódik a határterületek szaktudományaiival, a pedagógia és pszichológia mellett a szociológiával és a joggal is.

Az *intézményrendszer* szempontjából várható az integráltan tanuló fogyatékossgal élő gyermekek számának folyamatos növekedése, ezzel a szegregált intézmények számának további csökkenése, az integráció intenzitásának növekedése és a jelenleg valamivel több mint száz tagú lakóotthoni hálózat folyamatos bővülése.

A gyógypedagógia jövőjét azonban nem csupán saját és határterületeinek természetes önfejlődése alakítja majd, hanem az is, hogy milyen válaszokat adnak mindenekelőtt maguk a gyógypedagógusok, az intézményfenntartók, a politikai döntéshozatal előkészítő szintjei és a politikusok a mai kor legégetőbb kihívásaira. E kihívások ma alapvetően a gyógypedagógiai, illetőleg fogyatékos-ságügyi intézményrendszer jelenlegi súlyos működési zavaraiaként jelennek meg:

- A korai fejlesztés után hiányzik a folytatás!
- A képzési kötelezettség öt óráról három órára csökkent, ebből következően a fogyatékossgal élő gyermek a korábbinál hosszabb időben van otthon szakmai szempontból ellátatlanul!
- A rehabilitáció egymásra épülő országos szolgáltató-rendszere nem alakult ki!
- Miközben az integráltan oktatott fogyatékossgal élő gyermekek száma nő, ezzel arányosan nem növekszik a hozzájuk eljutó gyógypedagógusok száma, így a nekik nyújtott gyógypedagógiai szolgáltatás határfoka, intenzitása lassan, de folyamatosan csökken!
- A súlyosan, halmozottan sérült gyermekek, felnőttek életproblémái a kifejezetten rájuk méretezett, nekik nyújtott szakmai segítség híján gyakorlatilag megoldatlanok!
- Sajnos ma még csak igen ritkán tapasztalható a valóságban is az a szakmai filozófia, amelynek talaján hajlamosak vagyunk magunkról gondolkodni: végtelenül ritkán valósul meg, hogy valóban a bölcsőtől a sírig kísérménk a fogyatékossgal élő embert.

2. Az Alma Materről

A boldog békeidők – ha voltak egyáltalán – elmúltak. A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola önállóságát elveszítve 2000-ben új intézmény egyik megalapítójaként az Eötvös Loránd Tudományegyetem része lett. Emellett székhelye is megváltozott, a Bethlen téren töltött több évtized után az Ecséri útra költözött.

A Bárczin dolgozó kollégák – szociális munkások és gyógypedagógusok –, illetőleg a hallgatók mindennapi tipikus szóhasználatából egyértelműen re-

konstruálható, hogy a Bárczin megmaradt a „Bárczis tudat”, mint alapvető identitásképző ismérv. Szinte sehol nem regisztrálható az ELTE-hez tartozás kiemelkedő értéként. Amikor tehát az Egyetem Rektora megállapítja, hogy a Bárczi nem integrálódott, akkor abban ezen tudati és közösségképző ismérv szempontjából feltétlenül igaza van.

Ráadásul miközben a jogelőd Bárczi korábbi integráns elemeit levágják vagy már levágták és valamilyen más formában az ELTE-hez csatolták (Gyakorló Általános Iskola, Gyakorló Óvoda, Kollégium), a „Főiskola” jelen pillanatban úgy léphetne ki az integrációból, amiként – ahogyan annak idején Pilátus is a Credoba – belekerült.

A Bárczi integrációjának kérdését – bár szenvedti – nem ő maga teszi fel. Magas állású kormánytisztviselők fogalmaztak úgy, hogy a Bárczi integrációja legalábbis felülvizsgálatra szorul. Ebben a helyzetben különös fontossága van annak, hogy a gyógypedagógus-társadalom egésze, benne a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete, a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság, a Bárczi szaktanszékei, fontosabb kari bizottságai állást foglaljanak róla.¹

3. Ünnepek és közösség

A magyar gyógypedagógia bicentenáriuma és az azt megünnepelni összejött gyógypedagógus-közösség teszi fel az ünnep és a közösség viszonyának kérdését. Leghelyesebb, ha ebben a vonatkozásban *Hamvas Béla* azonos című munkájára történik itt utalás, annak egy, talán legfontosabb részletének idézésével. Lesznek néhányan, akik magukra ismernek benne.

„A legenda beszéli, hogy négy bölcs addig imádkozott, amíg elérte, amit kívánt: a mennyországba léphetett az üdvözültek közé. Teljes napot tölthettek itt a boldogok között, napkeltétől napnyugtáig élhettek elíziumi életet. Az első bölcs az élményt nem bírta el és belehalt; a második elméjében megzavarodott; a harmadik az élményt magába zárta, őrizte élete végéig s a megszerzett boldogságot magának tartotta meg. Csak a negyedik bölcs távozott egészségesen és épen, mert a látottakat arra használta fel, hogy azon, aki hozzá fordult, segítsen...

A boldogságot csak a negyedik bölcs bírta el. Mert a gazdagságot, örömet, tudást, tehetséget meg szabad szerezni, de jaj annak, aki hozzá nem

¹ Az előadás elhangzása és szerkesztett változatának megírása között eltelt időben az itt jelzett vélemények elkészültek. Számos kérdést vetnek fel, de döntő többségükben egységesen a dezintegráció mellett foglalnak állást.

elég erős. Egy része belehal, egy része eszét veszti, egy része a kincset magába ássa és senkinek sem ad belőle. Az elíziumi kertek fénye benne sötétséggé változik. A boldogságot csak az bírja el, aki elosztja. A fény csak abban válik áldássá, aki másnak is ad belőle.

A boldogságot csak a negyedik bölcs bírta el. Mert a gazdagságot, örömet, tudást, tehetséget meg szabad szerezni, de jaj annak, aki hozzá nem elég erős. Egy része belehal, egy része eszét veszti, egy része a kincset magába ássa és senkinek sem ad belőle.

Mert amikor bennünket elküldtek, az útra bocsátó Hatalom így szólt: Rád bízok minden embert külön, kivétel nélkül mindenkit, segíts, adj enni, adj ruhát, mindenkire vigyázz úgy, mint magadra, és ne hagyj a sötétségben elmerülni. Amit szereztél, amit elérsz, amit tudsz, amit átélsz, osszad meg. Az egész világ tied. Szabad vagy a kövektől az éterig. Ismerd meg, hódítsd meg, senki se tiltja, de jaj neked, ha magadnak tartod. Amiből másnak nem adsz, legyen az arany, iszappá válik, legyen szent fény, átokká válik, legyen gyönyör, halállá válik.

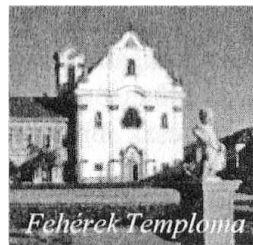
Elbocsátlak téged is, mint mindenkit: felelős vagy minden emberért, aki veled él, s el kell számolnod minden fillérrel, amit magadra költesz, minden örömmel, amit magadba zártál és minden boldog pillanattal, amit magadnak tartottál meg, most eredj és élj, mert a világ a tied.”

Hamvas Béla: Ünnepek és közösség. In: Dúl Antal (szerk.): Hamvas Béla 33 esszéje. Bölcsész index, Bp., 1987 199-200. old.

Emlékmise a dominikánusoknál (Vác, 2002. augusztus 25.)

Jubileumi rendezvények a váci alma materben 1802 – 2002

Emlékmise – a Fehérek Templomában
(Vác, Március 15 tér)

2002. augusztus 15-én Magyarország első gyógypedagógiai intézményének megnyitására emlékeztek az alma mater dolgozói, az összesereglett hallássérültek, Vác város lakói és számos más városból érkezett vendég.

Az alma mater képviselőjében *Mikesy György* igazgató szolt a jelenlevőkhöz, a misét *Keszthelyi Ferenc* váci püspök celebrálta.

Jubileumi ünnepség – A Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Pedagógiai Szakszolgálat, mint az alma mater, a Siketnémák Váczi Országos Királyi Intézetének közvetlen jogutódja, Vác Március 15 téri ősi épületében gazdag program keretében, az ország minden tájáról és külföldről érkezett vendégek részvételével ünnepelte 2002. szeptember 27-én 200 éves évfordulóját.

A rendezvény fővédnökei: *Mádl Ferenc* köztársasági elnök, *P. Mészáros András*, Pest megye Közgyűlésének elnöke, védnökei: *Csereklye Károly*, Vác város polgármestere és *Keszthelyi Ferenc* váci megyéspüspök voltak.

A délelőtti programban emléktábla-leleplezés, a Cházár-szobor koszorúzása, zászlóátadás-, avatás, kopjafa-szentelés, iskolatörténeti kiállítás megnyitása és a bicentenárium tiszteletére megjelent kiadványok bemutatása szerepeltek.

*Kopjafa (az avatáskor)
Vác, 2002. szeptember 27.*

Valamennyi eseményt igen nagy érdeklődés kísért. Az egyszerre esős és napsütéses koraőszi időben mindvégig kitartóan részt vettek a jelenlevők. A helyszínt, az épület belső kertjében álló Cházár András szobor környékét és a bejáratú folyosót egyaránt színes virágözön borította el.

Különleges élményt nyújtott a kopjafa-szentelés. A kopjafa készítője, *Juhász András* váci gyógypedagógus szavai szerint ez az *emlékoszlop* az alma materről és annak szóló jelképrendszerről építkezik. Fej, törzs és láb fő részekre és az azokat elválasztó köztes részekre tagozódik.

A *fej* egy lámpás, amely az elődöket jelképezi, akik mindig fényt árasztottak. A *törzsön* a gazdagon faragott *csillag* minden érintett gazdag lelkű, jólelkű embert szimbolizál, a *kereszt* a krisztuskövető, másokért, az elesettekért élő embert jelent. A *láb* az intézmény tanárait és tanulóit és az értük fáradozókat szimbolizálja. Az emlékoszlop két oldalán húzódó virágornamentika a mindig megújulást, alján a felkelő Nap a feltámadás reményét fejezi ki.

Szívből gratulálunk az emlékoszlop készítőjének!

*Kultúrműsor a jubileumi rendezvényen
(Vác, 2002. szeptember 27.)*

Kiemelt említést érdemelnek a bicentenáriumra megjelent kiadványok is.

A 364 oldalas, igen szépen kivitelezett „Emlékkönyv 1802-2002 – A váci intézet története” c. mű méltó folytatása az 1902-ben, az intézet centenáriumán kiadott, *Borbély Sándor* szerkesztette emlékkönyvnek. A kötetet *Kvojka Ferencné* gyógypedagógus, az intézet tanára szerkesztette, megjelenését számosan támogatták és az intézet igazgatója, tanárai, valamint több külső szakember töltötte meg tartalommal. Ismertetése ezúttal nem lehetséges. Minden érdeklődő szakembernek és „kívülállónak” figyelmébe ajánljuk abban a meggyőződésben, hogy ez a könyv is maradandó forrásmunka lesz a jövőben.

Felbecsülhetetlen értékű a „Serlegbeszédek Cházár András emlékére” c. másik kiadvány is. A 183 oldal terjedelmű, szintén szépen kivitelezett könyvet is *Kvojka Ferencné* szerkesztette a felkutatott régi kéziratokból. A Serlegbeszédek keletkezésének története a könyv „Bevezetés”-ében olvasható. A 20. század viharai nem engedték, hogy minden évben Cházár-esten találkozzanak az emlékezni vágyók és az is megesezt, hogy az elhangzott Serlegbeszéd nem érkezett be a gyűjteménybe. A megjelent 38 Serlegbeszéd így is az elmúlt század egészét reprezentálja és hasonlóan forrásul szolgál majd a történészeknek.

A jubileumi ünnepség az intézet ebédlőjében feltálatl közös ebéd után a Március 15 téren mazsorett (Árpád Fejedelem Általános Iskola) valamint lovas bandérium felvonulással és térzenével (Váci Fúvószenekar) folytatódott.

Ezután a Konstantin téri zenei szakiskola dísztermében szakmai program következett hazai és külföldi előadókkal. Az előadások előtt számosan köszöntötték a jubiláló intézményt, ajándékokat adtak át *Mikesy György* igazgatónak, aki mint házigazda kitűnően vezette és kommentálta egész délután a történeteket.

Az előadások után *Angyal Józsefné* mondott beszédet, majd az „Angyal-díj”-ak átadására került sor és a vendéglátó jubiláló intézmény tanulóinak kulturális bemutatója következett a vendégek tiszteletére.

Alább *dr. Farkas Miklós* délután elhangzott előadását közöljük.

ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (Budapest)

A 200 éves „Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet” hatása a magyar siketnéma-oktatásra és a gyógypedagógiai tanárképzés megindítására *

FARKAS MIKLÓS

200 év egy iskola életében önmagában is jelentős időszak. Különösen az, ha Európában az elsők között vállalta fel az addig a népoktatásból kimaradt, kirekesztett „siketnéma gyermekek” oktatásának ügyét.

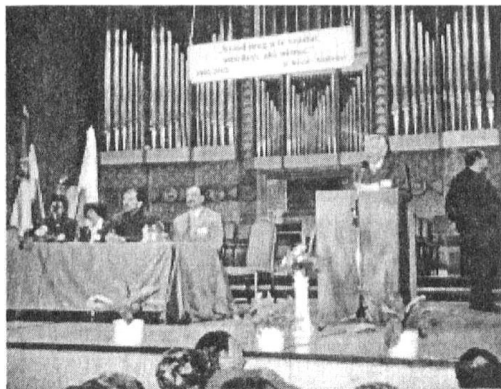
A Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet megalakulása utáni első 100 évében a siketoktatás egyetlen intézményeként alakította ki saját szervezeti működését, tanárainak képzését, a siketek oktatásában alkalmazott módszereket.

A Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet második 100 évében a két világháború eseményei megtörték a folyamatos szakmai munkát, szakadékot gerjesztettek nemzedékek és politikai világnézetek között, hosszabb-rövidebb ideig szünetelt a siketek oktatása, épületek, könyvtárak, tantestületek, hagyományok és évtizedes együttműködések váltak semmivé.

Fennállásának második 100 évében a váci intézet két időszakban tudott a hazai siketoktatás szakmai központjává lenni:

– Az *első időszak* főleg *Borbély Sándor* nevéhez és szakmai tekintélyéhez kötődik. Ebben az időszakban alakul ki a váci intézet meghatározó szakmai hatása és tekintélye. Ebben az időben Vác különleges vezető szerepét elsősorban az egész országban hivatalosan kiadott és kötelező (Borbély-féle) tanterv hatása,

* A MAGYE XXX. Országos szakmai konferenciáján (Vácott) a Hallásfogyatékosági ügyi szakosztály ünnepi ülésén elhangzott előadás bővített változata

Szakmai program Vácott, a jubileumi rendezvényen (Dr. Farkas Miklós előadása)

amikor a 2. világháborút követően a váci intézet újra az ország szakmai központjaként működött.

A 2. világháború után Európában kialakultak a hallássérültek korai fejlesztésével foglalkozó szerveződések, megjelentek a világcégek korszerű hallásjavító készülékei.

Magyarországra csak késve érkeztek ezek az információk. A korai fejlesztésre, a korszerű audiológiai technikára és a nyelvészeti eredményekre épülő korszerű módszerek csak az 1989-es rendszerváltás után terjedtek el Magyarországon.

A mai elmélet és gyakorlat gyökerei, a Vácott dolgozó szakemberek munkásságának hatása a hallássérültek magyarországi nevelésére-oktatására és a magyar gyógypedagógus-képzés megindítására a következő területeken fedezhetők fel:

- a hangos beszédre oktatás elsődlegessége,
- a hallássérültek „iparos mesterségre” tanításának hagyománya,
- a siketek „integrált oktatásának” gondolata (a siketek tanítása a népis-kolákban),
- a tanköteles kort megelőző előkészítő tagozat és az óvodai nevelés,
- a korai nevelés jelentőségének korát megelőző felismerése,
- az állandó szakmai továbbképzés tantestületi keretei („módszeres tanácskozások”), a hazai és a külföldi elméleti és módszertani eredmények szakmai megvitatása,
- a tantestületnek együttműködése az ország többi intézetével,
- a gyógypedagógus-képzés elindítása,

valamint a múlt századforduló után alakult siketnéma intézetek Vácón kiképzett és az ottani módszertani iskolát követő igazgatók szakmai tekintélye biztosította.

A Trianoni Békeszerződés után az új intézmények egy részének határon kívülre kerülése, a siketoktatás „nagy öregjeinek” nyugdíjba vonulása, illetve halála nem kedvezett a további megújulásnak.

– A második időszak Angyal József igazgatósága idejére esik,

- a tudományokkal való szoros kapcsolat (pedagógia, pszichológia, gyógyítás, nyelvészet),
- szakmai egyesületek, kiadványok, folyóiratok megjelenése,
- a hallásnevelés kérdése,
- az előkészítő évfolyamok bevezetése,
- a siketnémák számára óvoda létesítése.

Röviden tekintsük át ezeket a területeket.

A hangos beszéd oktatására alapozó, önálló magyar siketnéma oktatási módszerek egységes elfogadása és alkalmazása.

Az első igazgató, *Simon Antal* igazgatása idején a tanítás a bécsi intézetben alkalmazott eljárásokat követte.

A bécsi módszert *Schwarzer Antal* 1808-tól 1834-ig tartó igazgatói működése alatt jelentősen továbbfejlesztették. Ekkor élte első fénykorát az intézet. *Schwarzer* igazgató magyar és német nyelven megjelent szakkönyvei hatására Európa számos intézetéből több szakember jött Vácra tanulmányozni a magyar siketoktatást.

Ebben az időszakban *Schwarzer* az oktatás területén egyes külföldi vélemény szerint „túlszárnyalta a bécsieket”, „tanítványból tanár lett” – írták róla. A külföldi elismerés nem maradt hatástalanul. Ennek bizonyítéka, hogy az 1848. évi Tanügyi Kongresszus június 23-án a siketnémák oktatásának általánosítása érdekében javaslatot dolgozott ki, melynek 3. pontjában a következőket olvashatjuk:

„A siketnéma-oktatás minta iskolájának a váci Siketnéma-intézet szolgáljon, amelyben arról is kell gondoskodni, hogy azok a tanítók, a kik egészen a siketnéma-ügy szolgálatába kívánnak lépni, a lehető legtökéletesebb szakszerű kiképzésben részesülhessenek.”

Schwarzer 1934-ben bekövetkezett halála után Európa-szerte terjedtek a röviden német módszerként ismert hangos beszéd-tanítási módszerek. A váci tanterületben többen is javasolták az új módszer bevezetését, de a terület álláspontja szerint:

„a jelyelv azon egyedüli közeg, mely utat nyit a siketnéma növendékek elméjéhez.”

Sem a hangos beszéd tanítása, sem a sajról olvasás jelentősége nem kapott támogatást 26 éven át a nagy szakmai tekintélyt kivívó *Schwarzer* követőitől.

A 200 éves váci intézet történetében ezek a hosszú ideig dogmatikusan rögzülő, a maga korában igen haladó, de idővel túlhaladott módszereket tekintély-

elven fenntartó módszertani „állóvizek” többször is megjelentek (pl. változó merevséggel és ideig hasonló helyzet alakult ki *Fekete Károly*, *Borbély Sándor*, *Angyal József* igazgatók munkássága után is).

A máig ható módszertani megújulás az 1878-ban kinevezett *Fekete Károly* igazgató nevéhez és munkásságához fűződik, aki a német hangos beszédtanítási módszer híve és szakértő ismerője volt. Kinevezése után végre megvalósíthatta álmait!

- Kötelezővé tette a tantestület tagjai számára az új módszerhez szükséges pedagógiai tanulmányokat.
- A tanulók képzési idejét 6 évről 8 évre emelte.
- Eltörölte a német nyelvet, az oktatás ettől kezdve csak magyar nyelven történt.
- Új tantárgyakat vezetett be: pl. beszéd- és értelemgyakorlatok, olvasmánytárgyalás.

Fekete Károly oktatásszervezéssel is foglalkozott. Felmérése szerint az országban élő 2000 tanköteles siketnéma gyermek többsége oktatásban nem részesülhetett. *Fekete Károly* elsők között ismerte fel és szorgalmazta, hogy a néptanítók a településükön lakó tanköteles siketnémákkal külön, napi 1-2 órát rendszeresen foglalkozzanak. A vallási és közoktatási miniszter *Fekete Károly* váci tanárt az 1867. április 15-én kelt rendelettel a „pesti katolikus tanítóképezdébe” küldötte ki azzal az utasítással, hogy vigyen magával 2 intézeti növendéket és a tanítójelölteknek a siketnémák tanítási rendszeréből 2 hónapon át előadásokat tartson.

Fekete Károly 1882-ben mai szóhasználat szerint „módszertani kézikönyvet” írt a néptanítók számára „A siketnémák oktatása a népiskolákban” címmel. Ebből idézünk:

„adjunk fel oly példákat, melyek arra valók, hogy egy és ugyanazon alanyra változtatott állítmánnyal, mondatokat tanuljon. ... Csendes iskolai- valamint házi fogalmazványon ajánlhatók a fent előadott példákhoz hasonló feladványok, melyek szerint a siketnéma a hiányzó mondatrészeket kitölteni tartozik.”

Fekete Károly erről így írt:

Pl. „*Mondatok alkotása. Az előkészítő II. osztályban is mondatba, szóláncba foglaljuk a beszédtechnikailag jól begyakorolt szavakat. ... Ezt kérdő*

szócskák alkalmazásával éadjük el... az alábbi típusú analóg sorokat gyakoroljuk:

Fekete Károly példa-feladatai:

Mi?	Mit tesz?
A kutya –	A kutya ugat.
A hal –	A hal úszik.
Az ökör –	Az ökör bög. ... stb.
Ki?	Mit tesz?
– ír	A fiú ír.
– köt	A leány köt.
– varr	A szabó varr.
Mi?	Milyen?
– fehér,	A kréta fehér.
– fekete,	A tábla fekete.
– kék,	Az ég kék. ... stb.

Bárczi Gusztáv Hallásfejlesztés - hallásébresztés gyakorló beszédanyagai között, majd később *Angyal József* 1957-től 1973-ig érvényes tantervében és tanári kézikönyveiben is hasonló feladatokat találunk. (Tanterv a siketek tanintézetei számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1957., Kézikönyv a siketek tanintézetei előkészítő I. osztályainak tanárai számára. Tankönyvkiadó, Budapest, 1962.).

Pl. „Mondatok alkotása. Az előkészítő II. osztályban is mondatba, szóláncba foglaljuk a beszédtechnikailag jól begyakorolt szavakat. ... Ezt kérdő szócskák alkalmazásával éadjük el ... az alábbi típusú analóg sorokat gyakoroljuk:

Mi fekete?	A tábla fekete. A kályha fekete. A kalap fekete	Mi fut?	A ló fut. A kutya fut. A páva fut.
Ki fekete?	A fiú fekete. A lány fekete. A papa fekete.	Ki fut?	A katona fut. A néni fut. Éva fut.
Mit csinál a mama?	– Főz a mama.		
Mit csinál a papa?	– Kapál a papa. ... stb.		

A váci intézet működésének *második 100 évében* több egymást váltó olyan módszertani korszakot találunk, amelyek meghatározó jelleggel érvényesültek a múlt század egy-egy időszakában. A jellemző módszertani korszakok a következők:

1898 és 1930 között Borbély Sándor hangosbeszéd-tanítási módszerének korszaka

A századfordulón alapított új intézetek élére általában váci tanárokat neveztek ki, akik magukkal vitték a Vácott kialakult beszédtanítási módszereket.

Az 1900-as évek első éveiben így alakult ki az az egységes módszertani iskola, amelyik a hangos beszéd tanítását támogatta, amelynek a szájról olvasás, a kiejtés megtanítása, és a fokozatosan bővülő nyelvtan (nyelvalak, grammatika) tanítás volt a legjellemzőbb módszertani alapelve. A maga korában ez a korszak modern volt, és sok szállal kapcsolódott Európa német nyelvterülete siketnéma oktatásához.

Borbély Sándor így ír erről a korszakról:

„Ez időben az országos szaktanács volt az a kitermelő erő, mely többek között megalkotta a siketnéma intézetek számára az egységes tantervet, megindította a tankönyvkiadást, megnyitotta az első siketnéma óvodát és alkotott két foglalkoztató intézetet siketnémáknak.”

„Ismeretterjesztő, agitációs felolvasások az ország széltében-hosszában a siketnémák ügyéről, gyakorlati tanítások bemutatása a közönségnek, iskola alapot gyűjtő estélyek s más ünnepélyek rendezése napirenden voltak.

Igy keletkezett 5 év alatt a már akkor megvolt hét intézeten felül a siketnémák kecskeméti (1900), szegedi (1901), jolsvai (1901), egri (1901), debreceni (1903), körmöcbányai (1903), soproni (1903), ungvári (1904), és pozsonyi (1905) intézete. 5 év alatt 9 intézet! És majdnem ugyanannyi célszerű új épület ...díszére a magyar kultúrának!”

A múlt század első évében jelent meg az első hivatalos tanterv, amelyet az Országos Gyógypedagógiai Szaktanács felkérésére *Borbély Sándor* készített. Ehhez készült a híres „Vezérkönyvek” sorozat 1904 és 1913 között, amely a siketnémák 1., 2., 3. osztálya beszédtanításának elméleti és gyakorlati anyagát adta a siketnéma intézeti tanárok kezébe.

Borbély Sándor mai értékelői gyakran szemére vetik a túl kötött hangképzési sorrend hangoztatását. Ez máig érvényesülő tévedés. *Borbély Sándor* a Némák megszólaltatása című módszertani kézikönyvében a hangok kialakításának sorrendjéről így ír.

„A hangok sorrendjének felállításánál kizárólagosan csak egy szempont vezérel, az t.i., hogy melyik hangot veszi észre és tudja előbb utánozni a gyermek. A többi szempontot, hogy t. i., az illető hang főhangzó-e, vagy mássalhangzó, zöngés vagy zöngétlen, előbb vagy hátrább képződik-e, figyelmen kívül hagyjuk. A hangok képzését tehát nem egy hanggal, hanem ...a hangok

különböző kapcsolataival kell kezdenünk. A további hangok képzése is egy-egy fogalomszóból induljon ki...”

Nagy kár, hogy *Borbély Sándor* követői mereven ragaszkodtak egy minden gyermek számára kötelezően azonos hangkialakítási sorrendhez.

Klis Lajos (1907) tévesen – hivatkozva *Borbély Sándorra* –, erről a kérdéstről a következőket írta:

„...nem állapíthatunk meg annyi-féle hangsort, ahány növendékünk van, hanem ... előre úgy lehet és kell meghatározni a beszédhangok tanítási sorrendjét, hogy minden növendék egyformán menve előre, nagyobb nehézség nélkül tanulja meg a hangok kiejtését.”

Ez a szigorú kiejtéstanítás-centrikus, szigorúan meghatározott sorrendű ragozások, képzők alkalmazására épülő beszédtanítási módszer olyan erősen beleivódott a magyar siketoktatás gyakorlatába, hogy az még az 1957-től 1973-ig érvényes *Angyal József* váci igazgató által írt tantervben és az előkészítő osztályok számára írt kézikönyvben is szigorúan betartandó módszertani követelményként, „tantervi utasításként” szerepelt.

Az 1927-től 1945-ig tartó korszakot a módszertani útkeresés jellemezte.

Képviselői: *Michels Fülöp*, *Nagy Péter*, *Lett József* és *Bárczi Gusztáv*, aki a 30-as évektől elismert – és vitatott, de meghatározó személyisége volt a magyar és az európai siketoktatásnak.

Ebben az időszakban a módszertani újításra törekvő szakembereknek újra és újra meg kellett küzdeniük a maga korában haladó, a váci 100 éves siketoktatás hagyományait folytató klasszikus fonetizáló-grammatikai módszerek igen erős hatásával.

Michels Fülöp elsők között hangsúlyozta azt, hogy a siket gyermek beszédfejlődésében a halló gyermekek természetes beszédfejlődését kell figyelembe venni. *Fekete Károly*, *Borbély Sándor*, *Klis Lajos* hatása oly nagy volt, hogy a tanárok többsége nem fogadta el sem *Michels* elméletét, sem gyakorlati eredményeit. Erről a Siketnémák és Vakok Tanárai Országos Egyesületének 1930-i közgyűlése jegyzőkönyve így fogalmaz:

„Élénk vitát váltott ki *Michels Fülöp* kartárs szakelőadása.” A hozzászólók közül *Nagy Péter* a váci módszert követő, nagytekintélyű kolozsvári igazgató a következőket mondta: „*Nem helyesli azt, midőn a beszélés általános pszichológiáját illetőleg ezek konzekvenciáját minden további nélkül a siketekre is vonatkoztatja. A siketek psychéje másként fejlődik, mint a hasonlókorú normális gyermekeké. ... Simon József* szerint, „*Ne térítse zavaros útra a pályára*

jövőket, hanem dolgozzék a tanterv szellemében. A magyar tanterv külföldön is ismert, mint jó.” Istenes Károly a budapesti intézet igazgatója, a gyógypedagógiai tanárképző tanára véleménye szerint: ... „az előadó azon állítását, hogy növendékei az általában szokottnál ötször nagyobb beszédpedagógiai eredményt értek el – sajnálja, de az előadónak ezt és egyéb idetartozó állítását nem tudja támogatni.”

Nagy Péter a Siketnémák Váczi Kir. Országos Intézet igazgatója 1927-ben kritikusan elemezte a siketnémák tanításának fejlődését, mégis bízott a jövőben, mert dolgozatát a következőkkel fejezi be:

„Oktatásügyünk tanúsítja, hogy minden időben voltak arra rátermett szakemberek, akik a legváltozatosabb beszédtanítási módszerek mellett is kiváló eredményeket mutattak fel.”

Ilyen kiváló szakember volt Lett József, Bárczi Gusztáv és tanítványai, a második világháború után Thüringer János, Bors Vilmos, Kapitány János, Duráczky József és még sokan mások.

Lett József szintén váci tanárból lett a kecskeméti siketnémák intézetének igazgatója. A gyermek önkéntes megnyilatkozásaira építő tanításmód című módszertani munkájában a maga idejében előremutató, máig korszerű beszédtanítási alapelveket fogalmazott meg már 1928-ban. Beszédtanítási módszerének egyes elemei a legújabb hallás-beszédneveléssel foglalkozó szakirodalomban is megtalálhatók. Véleménye szerint

„a siketnéma szellemi fejlődésének törvényszerűségei azonosak a hallóéval. A hallás hiánya nem tesz szükségessé nagy eltéréseket a nyelvek elsajátításában sem.”

Ma ezt a természetes beszédfejlődés törvényszerűsége elvének nevezzük, és alkalmazzuk már a korai beszédfejlesztés megindításától kezdve.

Angyal József 1937-ben így foglalja össze a kor szakmai véleményét Lett József módszeréről:

„Ez az eljárás korántsem az, aminek általában ismerik. Az elnevezés nem fedi a lényegét. ... Önkéntes megnyilatkozás alatt itt természetesen nem szabad spontán megnyilatkozást érteni, mert arra beszédtanítást építeni nem lehet.”

Angyal József 1937-ben fiatal tanárként még ragaszkodott a nyelv alakok grammatikai szemléletű tanításához. 20 évvel később azonban a kor tudományos eredményeinek ismeretében, mint a 2. világháború utáni nagytekintélyű, az országos szakmai hegemoniát újra Vácra helyező igazgató, elsők között is-

merte fel a hallásnevelés és a természetes beszédfejlődés jelentőségét a siketek oktatásában. Módszertani kézikönyvében azonban még nála is „visszaköszön” a kérdőszavakra írt mechanikus nyelvtani analógiák alkalmazása. Nála is hat a „váci hagyomány”.

A másik nagy reformer *dr. Bárczi Gusztáv*, a tanító-gyógypedagógus-orvos-fülszakorvos volt, akinek munkássága nemzetközi elismertséget szerzett.

A Bárczi módszer hazai fogadtatásában sokáig jelen volt a Vácott kialakult fonetizáló-grammatikai módszer fékező hatása. Ugyanekkor Németországban javasolják, hogy valamennyi siketnéma intézetben létesítsenek kísérleti osztályt *Bárczi-módszer szerinti tanítással*.

Magyarországon 1938. október 8-án *Szép József* váci tanár a Siketnémák és Vakok Országos Egyesületének Vácott tartott szakülésén „A Bárczi-módszer őszinte bírálata” c. előadásában a következőket mondta:

„...a Bárczi-féle eljárással tanítani s attól egységes eredményt elvárni – il-lúzió! Időt és fáradságot fecserlő növendék- és tanárkínzás! ...A Bárczi-féle tanítási eljárás első fele a régi jó fonetizáló eljárás kell, hogy maradjon! A hangokat becsületesen meg kell csinálni még a fülbeidegzés (akusztikai rögzítés) előtt, mielőtt visszamondást (differenciálást) várhatnánk. ... Summa summarum: Igazi mester az lesz, aki Bárczit Borbélyal egy marokba tudja fo-gadni!”

A Váchoz kötődő, a maga korában igen modern „borbélyi” iskola hatása máig érezhető, és a korszerűnek és újnak tartott módszertani alapelveknek megvannak a történeti előzményei, „előfutárai” a váci siketoktatás történetében.

Új korszakot nyitott a váci intézet történetében *Angyal József* a legrégebb és legnagyobb „Országos” címet használó váci siketnéma intézet igazgatójaként ismét a váci intézetet tette a módszertani irányítás központjává.

Az 50-es években a 8 évfolyamos általános iskola számára készült tantervek mintájára át kellett dolgozni a siketek tanintézetei tantervét is. A tantervi bizottság vezetésére *Angyal József* kapott megbízást, aki a beszédtanítás tantervi fe-jezeteit egyedül dolgozta ki. Az 1957-es Angyal-féle Tanterv célként a hangos beszéd elsajátítását tűzte ki, nagy hangsúlyt helyezve az automatikus beszéd-szervi mozgások gyakorlására...

Tanári kézikönyvében szigorúan előírja a kiejtés-tanítási sorrend betartását. Ez az 50-es években még korszerű módszer több mint 20 évig magán viselte *Angyal* igazgató tekintélyét és hatását, s nehezen nyitott utat a gyermeki beszéd-fejlődés törvényszerűségeire és a korai hallásfejlesztésre, valamint az audiológiai technika ugrásszerű fejlődésére épülő új módszerek előtt. Mint annyiszor a magyar siketoktatás történetében, *Angyal* szakmai tekintélyéhez

kapcsolódva is kialakult a hosszú ideig dogmatikusan rögzülő, a maga korában igen haladó, de idővel túlhaladott beszédtanítási mód, és ezzel a tekintélyelven évekig fennmaradó módszertani „állóvíz”

Angyal József ugyanakkor az 1960-as évek közepétől felismerte a korszerű audiológiai technika jelentőségét és lehetőségét a siketek oktatásában. Magyarországon először végeztek rendszeres audiométeres vizsgálatokat az iskola saját audiométerével. A hallásvizsgálatok eredményei alapján elsőként dolgozott ki javaslatot a siketek tanintézetek hallásfok szerinti profilírozására.

Angyal József nyugdíjazása után az ott folyó szakmai munka elszürkült, a szakmunkás-képző tagozat megszűnt, s a közben önállóvá váló Hallássérültek Kisegítő Iskolája sem találta meg meghatározó szerepét a hallássérültek hazai oktatási intézményrendszerében.

A siket gyermekek *óvodai nevelésével* Vácott már 1903-ban találkozunk. Ebben az évben *Borbély Sándor* igazgatása alatt kiseddóvót létesítettek a siketnéma gyermekek számára. Ezt a legutóbbi évek történeti kutatásai igazolták. Működéséről sajnos nem maradtak feljegyzések. Az 1930-ban kiadott szabályzat a növendékek felvételéről a következőkben rendelkezik:

„A siketnémák intézeteibe ...felvehetőek: a) óvodába oly 4-5, előkészítő osztályba olyan 5-6 éves és a rendes osztályokba olyan 7 éven felüli és 10 éven aluli korban lévő, magyar honos, illetve magyar anyanyelvű siketnémák, akik a siketségen és az ennek következményeül tekinthető némaságon kívül más testi, vagy lelki fogyatkozásban nem szenvednek.”

A *korai beszédnevelés* és az integrált oktatás gyakorlatának megfogalmazása *Michels Fülöp* 1927-ben írt tanulmányában már szerepel.

„A siket gyermek megszólaltatását oly korán kell megkezdeni, hogy azt a belső energiát, amely különben jelbeszéddé változtatná át, a hangbeszéd érdekében teljes mértékben ki lehessen használni. ... A megsiketült gyermeket megsiketülése után azonnal kell különleges beszédápolásban részesíteni, akár két éves kortól kezdődőleg is. ...a siketek nevelés-oktatási intézményei pedagógiai intézményeknek tekintendők, melyekben minden siket, megsiketült néma és megnémult gyermeknek a neki megfelelő beszédbeli therápiában kell részesülnie”

Michels Fülöp tehát már 1927-ben leírta a mai *Pedagógiai szakszolgálat* alapelveit. Ezt a siketek oktatása hazai történetében ritkán idézik.

A *siketek „integrált oktatása”* gondolatának előzményei a váci intézet történetében:

Az 1890. évi népszámlálás adatai szerint az akkori Magyarország 63 megyéjében összesen 16 073 siketnéma élt, közülük 5 170 volt „oktatásra alkalmas 6-15 éves korú gyermek”.

A váci intézet tanára, *Klis Lajos* 1901-ben írta az első tudományos igényű útmutatót „*Közérdekű tudnivalók a siketnémákról*” címmel. A könyv alcíme: „*A szülők és az érdeklődők tájékoztatására, továbbá a siketnémák oktatásával foglalkozni óhajtó lelkészeknek és tanítóknak útmutatásul*”.

A könyv bevezetőjében a következő – maig korszerű – gondolatokat fogalmazza meg:

„*A siketnéma a népiskolából az általános tankötelezettségről szóló 1868. évi törvény értelmében kizárva nincsen, a halló gyermekekkel együtt tanulhatja a szépírást, rajzolást, tornát, kézimunkát, kertészetet és részben az írásbeli számolást is. Részt vehet továbbá az érzékeny gyermekek játékaiban és kirándulásaiban is. Mindez nagy haszonnal jár ránézve. Az iskolában megszokja a figyelmet, fegyelmet és a rendszeres munkát, érzékeny társaitól sokféle ügyességet sajátít el, a mi elméjét fejleszti.*

A beszéd kezelése és a számolásnak tanítása azonban ... csakis külön e célra szánt órákban eszközölhető sikerrel. ... Módot és alkalmat kívánunk tehát nyújtani a népiskolai tanítóknak arra, hogy a működési helyükön lévő és a népiskolába be nem juthatott siketnémákat a rendelkezésükre álló eszközök segítségével oktassák és neveljék. E munka megjelöli azokat a teendőket, amelyeket a tanítók általános pedagógiai ismeretei alapján is végezni lehet és végeznie kell akkor, ha naponként a rendes oktatáson kívül 1-2 külön órát szán a községbeli néhány siketnéma nevelésére és oktatására.”

Michels Fülöp már 1927-ben szükségesnek tartja az *integrált oktatást*. Erről a következőket írta:

„*Az angol és amerikai magánintézetek a siketeket már hasonlókorú halló gyermekek körében nevelik. Ami ott lehetséges, azt a jövőben nálunk is meg kell valósítani. A hazai siketnémák oktatása kezdettől lemondott a beszélő környezet segítő hatásáról, miáltal a siketek beszédképességének éltető ereje, a beszélő környezet elvonatott.”*

A siketek *ipari képzése* is a váci intézethez kötődik.

Az 1802-ben kiadott alapító szervezeti szabályzatban szerepel a cipész és szabó mesterség kötelező oktatása:

„... valamennyi növendék a két házi mestertől t.i. a szabótól és a cipésztől a hajlamaiknak inkább megfelelő mesterséget köteles megtanulni...”

Fekete Károly igazgató idejében indították meg a nyomdát és a könyvkötő műhelyt. Az 1880-as években *Krenedits Ferenc* igazgató cipész, asztalos, lakatos, esztergályos, könyvkötő műhelyt létesített, ahol az alsó tagozatos növendékek heti 12 órát, a felső tagozatos tanulók heti 20 órát töltöttek mestereiknél. Az 1892/93-as tanévben a leányok számára az ipari kötő-szövő szakmát oktatták a legújabb típusú harisnyakötő gépen. A leányok heti 10 órában tanulták és gyakorolták a szövés mesterségét.

A Siketnémák Váczi Intézetének az 1894/95. tanévben kiadott Értesítőben a következő adatokat találjuk az ipari képzésről: „*a növendékek foglalkozását tekintve*”:

Czipész	11	Asztalos	12
Könyvkötő	5	Női kézimunkát tanult	62
Szabó	9	Esztergályos	5
Kárpitós	5	Kézimunkára alkalmatlan	58

Ugyanezeket a szakmákat máig megtaláljuk a siketek számára indított speciális szakiskolai és szakmunkásképző oktatásában, főleg Vácon, Budapesten, Sopronban.

A váci „Siketnéma Ipariskola” 1974-ig töretlenül fejlődött. Az intézet Temető utcai zöldséges kertjében *1913-ban kezdték építeni a siketek ipariskolájának épületét*, amely még 1973-ban is 4 ágyas szobákkal kialakított 70 férőhelyes kollégiummal bővült.

1974-ben az intézményt a váci szakmunkásképzőhöz kapcsolták, elvéve a váci intézettől a *Hidaskúrti Nagy Sándor* hagyatékából a siketnémák számára épített épületet. A hagyaték az 1907-ben alakult „Siketnémákat Gyámolító Egyesület” tulajdonába került, amelynek kezelője a Siketnémák Váczi M. Kir. Tanintézete volt. A Temető utcai régi „Siketnémák Ipari Tanonciskolája” épületének államosítása, majd elvétele a siketek intézetétől nem volt törvényes. Az épület máig szolgálhatná a hallássérültek speciális szakiskolai, illetve szakmunkás-képzését.

A módszertani nevelőtestületi értekezletek hagyománya is a váci intézethez kötődik.

Már az első intézeti szervezeti szabályzatokban előírták a tantestületi értekezletek között az ún. „módszeres tanácskozások” rendezését, ahol negyedévente vagy havonta „*a tantestület egyik tagja előadást tart, külföldi tapasztalatot vagy módszertani cikket ismertet.*” Ez a gyakorlat a hallássérültek legtöbb intézetében máig alkalmazott továbbképzési forma.

A váci siket intézet 200 éves történetének egyik kitörölhetetlen érdeme a *magyar gyógypedagógus-képzés* korai megszervezése.

Már az 1879-es miniszteri utasítás előírja, hogy

„a siketnémák oktatására szükséges tanképesítési vizsgát tehetnek lelkészek, s olyan egyének, kik a nevelés terén jártassággal bírnak, tanképességüket okmányilag igazolni tudják.”

„A vizsga a siketnémák Váci Kir. Intézetében magyar nyelven végzendő s felosztatik: a) elméletire, egyrészt írásbeli dolgozattal, másrészt szóbeli előadással; b) gyakorlatira, melynél az, ki nem az intézetnél végzte a gyakorlati tanfolyamot, tartozik saját növendékét és általa tanításának eredményét bemutatni.”

A Vácott végzett és vizsgázott tanfolyam-hallgatók közül kerültek ki a századforduló idején megalapított siketnéma intézetek igazgatói és meghatározó tanárai, akik a 20. század első évtizedeiben országszerte egységes módszertani és tanítási gyakorlatot alkalmaztak. Vácott vizsgázott:

- 1886-ban *Roboz József* a siketnémák aradi intézetének vezetője;
- 1890-ben *Klinda Kálmán* a kaposvári intézet igazgatója;
- 1892-ben *Borbély Sándor* a váci intézet igazgatója;
- 1894-ben *Klis Lajos* a temesvári, majd a váci intézet igazgatója
Nagy Péter a kolozsvári, később a budapesti intézet igazgatója;
- 1896-ban *Mlinkó István* az egri intézet névadó igazgatója;
- 1898-ban *Klug Péter* a szegedi intézet alapító igazgatója;
- 1899-ben *Völker József* a siketek soproni intézetének igazgatója;
- 1901 -ben *Deschenszky Ferenc* a kaposvári intézet igazgatója.

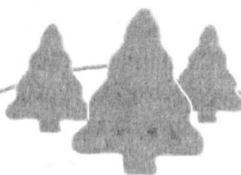
A váci intézet az elsők között kapcsolódott be a cochleáris implantáció utáni beszéd- és hallásfejlesztés munkájába, az első években a Soros Alapítvány támogatásával. 2000-től a megújuló váci intézet folyamatosan Pest megye egyik pedagógiai szakszolgálati központjává fejlődik. Minden remény megvan arra, hogy a következő évtizedekben a hallássérültek váci Cházár András Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Diákotthona és Gyermekeotthona ismét a korai gondozás és az integráltan tanuló hallássérült gyermekek fejlesztésének regionális központjává váljon.

Irodalom

1. Borbély S. (szerk.): Emlékkönyv a siketnémák váci országos királyi intézete 100 éves fennállásának ünnepé alkalmából. Vác, 1902.

- 2. Borbély Sándor:** A magyar siketnéma-oktatás Bibliográfiája és adatgyűjteménye 1920 végéig. Vác, 1924.
- 3. Klis Lajos:** Közérdekű tudnivalók a siketnémákról. A szülők és az érdeklődők tájékoztatására, továbbá a siketnémák oktatásával foglalkozni óhajtó lelkészeknek és tanítóknak útmutatóul. Gyógypedagógiai Könyvtár. I. Sz. Vác, 1901.
- 4. Klug Péter** igazgató-tanár: A siketnémák államilag segélyezett intézetének értesítője az 1901-1902. és 1902-1903. tan évekről, az 1904-1905. tanévről.
- 5.** A magyarországi gyógypedagógiai intézetek működése az 1924/26.- az, 1926/27.- az 1927/28.- az 1930-31., 1931/32. - 1932/34. és az 1934/35. tanítási években. (Az intézetek igazgatóinak jelentései alapján összeállította: Klug Péter orsz. szakfelügyelő és Simon József szakfelügyelő.)
- 6.** Magyar Siketnéma Oktatás III. évf., 1901., V. évf., 1903., VI. évf., 1904., IX. évf., 1907., X. évf., 1908.
- 7. Klis Lajos:** Módszertani jegyzetek a magyarországi siketnéma-intézetek és iskolák tantervének kiegészítéséhez. A gyógypedagógiai képző hallgatóinak használatára. Budapest, 1907.
- 8.** Tanterv és módszeres utasítások a siketnémák iparostanonciskolái részére. Vallás- és Közoktatásügyi M. Kir. Minisztérium 1908. évi 143119. sz. rendeletével. Budapest, 1909.
- 9. Borbély Sándor:** A némák megszólaltatása vagyis A siketnémák beszédtanításának kezdete. II. kiadás, Vácson, 1913.
- 10. Borbély Sándor:** A magyar siketnéma-oktatás bibliográfiája és adatgyűjteménye 1920 végéig. I. kötet. Vác, 1924.
- 11. Regős Katalin:** A hallási fogyatékosokkal foglalkozó szakirodalom bibliográfiája 1954 - 1970. (Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola. Szakdolgozat, 1971. Irányító: Gáspár Árpád főiskolai docens.)
- 12.** Siketnémák és Vakok Oktatásügye (1928: 1-4., - 12. sz. 1930: 7-8., 9-10. sz., 1934: 1-2., 5-6., 9-10. sz., 1937. 3-5., 6. sz., 1938: 1-2., 7-8. 9-10. sz.)
- 13.** A Siketnémák Intézeteinek Egységes Szervezeti Szabályzata. (M. Kir. Vallás- és Közoktatásügyi M. Kir. Miniszter 700/5-1930. számú rendeletével. Kiadta: A gyógypedagógiai Intézetek és Kisegítő Iskolák Országos Szakfelügyelősége. Budapest, 1930.)
- 14.** Magyar Gyógypedagógiai tanárok Közlönye 1939. 10. sz.
- 15. Nagy Péter:** A módszer fejlődése 1802-től a mai napig (tanulmány a siketnémák tanításának fejlődéséről) Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1927. évi 5-10. szám 69. o.
- 16. Michels Fülöp:** A siketek nevelés-oktatásának jövőjében vetett pillantás. Siketnémák és Vakok Oktatásügye 1927. évi 5-10 szám., 112., 114. o.
- 17. Farkas Miklós (1973):** A hallásnevelés és a beszédtanítás problémái a siketek iskoláiban (Hallásnevelés - Rehabilitáció. Szerk.: Gordosné dr. Szabó A.- Illésfalvi B.) MAGYE, Budapest.
- 18. Dr. Farkas Miklós (1996):** A hallássérültek kiejtés- és beszédfejlesztésének elmélete és gyakorlata. (Főiskolai tankönyv. Bárcki Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola).
- 19. Dr. Farkas Miklós (2001):** Változások a magyar siketoktatás utolsó 100 évében. Centenáriumi Évkönyv, 1901 -2001, Szeged.
- 20. László András (1965):** Hallási fogyatékosok neveléstana. Tankönyvkiadó, Budapest.

- 21. László András** (1993): Bárczi Gusztáv és a siketnémák oktatása (Nemzetközi Tudományos Konferencia Bárczi Gusztáv születésének centenáriuma alkalmából. Szerk.: Buday J. BGGYTF, Budapest).
- 22. Bárczi Gusztáv:** Hallásnevelés - hallásébresztés. Vác, 1938.
- 23. Gordosné dr. Szabó Anna** (1972): Gyógypedagógia történet I-II. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 24. Gordosné dr. Szabó Anna:** A magyar gyógypedagógus-képzés története, ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai kar, Budapest, 2000.
- 25. Angyal József** (1957): Tanterv a siketek tanintézetei számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 26. Angyal József** (1962): Kézikönyv a siketek tanintézetei előkészítő I. osztályainak tanárai számára. Tankönyvkiadó, Budapest.
- 27. Fekete Károly:** A legújabb tanmód (A siketnémák váci k. intézetéről 1877/78-iki tanévben készített zártudósítvány.) Zsigmondovics M. Kézirat.
- 28. Fekete Károly:** A siketnémák oktatásával foglalkozó szakemberek nemzetközi kongresszusa Milánóban (ismertetés)
- 29. De l'Épée:** „Süketnémák oktatása rendszeres jelek útján, amely magában foglalja egy általános nyelvnek tervezetét rendszerbe foglalt természetes jelek használata által” (Ford.: Szabó I., 1923).
- 30. Csányi Yvonne** (2000): A cochleáris implantáción átesett gyermekek hallásfejlesztését nyomonkövető pedagógiai diagnosztika. Gyógypedagógiai Szemle Külön-szám 2001.
- 31.** 90 éves a hallássérültek debreceni oktatása. A Széchenyi úti Általános iskola, Diákotthon és Óvoda Jubileumi rendezvénye, 1993.
- 32.** A Siketek Általános iskolája és Nevelőotthona Évkönyve az intézet fennállásának 75. évében. Sopron, 1978.

Minden Kedves Olvasónknak,
**a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete
valamennyi tagjának
békés, boldog Karácsonyt,
sikerekben, eredményekben gazdag
új esztendőt kívánunk!**

Cházár-est - A jubileum résztvevői a jubileumi ünnepség estéjén a Táncsics hajó fedélzetén vettek részt az 1902 óta évenként hagyományosan megrendezett Cházár-esten. Köszöntőt mondott és Cházár-díjakat adott át *Mikesy György* igazgató.

Serlegbeszédet *Dr. Könczei György* egyetemi tanár, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar főigazgatója mondott.

Serlegbeszéd 2002. szeptember 27.

Dr. Jólészi Cházár András nagy ember volt.

Tudott néhány dolgot, amit csak a legnagyobbak tudnak.

Hatalmas barna szemeivel – *látott*.

Így látott nyomorúságot, szenvedést – jócskán.

Ezért, s mert megvolt benne a *földről lefelé tekintés*, azaz a *mindennapi reflexió* nevezetes képessége, szigorú-csodálkozó szemmel nézett a világba.

Abban *hasonlított* kortársaihoz, hogy ezek nyomán megszületett benne a *részvét*.

De abban *különbözött minden kortársától*, hogy ebből önála nem a *sajnálát* fakadt, hanem a *részvétel*.

Cházár András jogász volt és ízig-vérig *modern ember*.

Ugyanis, annak dacára, hogy egy tizenharmadik századi, Európa-széli ország szülte, képes volt egy több-évszázados, hatalmas lépés megtételére.

Történelmi lépést tett.

E történelmi lépés a Süketnémák Váci Tanintézetének megalapítása, kiharcolása volt.

De nem, vagy nem csupán azért, amiért oly' sokan vélik.

Nem elsősorban az első valódi gyógypedagógiai intézmény megalapítása miatt.

Nem.

Azelőtt ugyanis *fejben* már meg kellett lépnie a történelmi lépést:

a *részvétet részvétellé* kellett transzformálnia.

A sajnálattal rokon részvét passzív, halott.

Nem cselekszik.

A részvétel által cselekszünk.

Cházár András hajlandó volt *részt venni*, részt vállalni a siket gyermekek mindennapi életében, mindennapi küzdelmeiben. Ettől modern ember.

A részvét-részvétel transzformáció ugyanis csak a huszadik század második felében vált elterjedté a fogyatékosügyben (és több más területen is), azzal,

hogy leváltotta az addig domináns paternalista (maternalista) segítő-gondozó attitűdöt.

A részvétnek részvétellé történő transzformációja érhető tetten a következő Cházár-i kulcsmondatban:

„A mások nyomorúságát fogom enyhíteni, hogy a magamét felejtsem.”

Talán még Szondi Lipót is elfogadná azt az érvelést, hogy Cházár ebben a mondatban *szublimál*: leszűri, majd átviszi a saját belső feszültségének magját, egészen mélyen, egy más belső területre, s ott teremtő energiát fakaszt vele. (Szakszerűbben: tudatosítja az elfogadhatatlan kvázi-tudattalan impulzust és „átszellemíti”, áttolás útján tudatosan elfogadható formába tereli.)

Ebben rejlik emberi nagyságának titka.

Szép ez a serleg. Jó, hogy évente egyszer az utóbbi időben mindig előkerül és megteszi azt a szolgálatot, amire alapították.

Ám a serleggel vigyázni kell.

Még üresen is könnyen megcsal bennünket.

Ha túl közel visszük a szemünkhöz, elfödi előlünk a világot.

A nagy előd emlékéhez is akkor vagyunk hűek, ha ezt nem engedjük.

Ha tehát mostmár nem a serleget nézzük és nem a múltba tekintünk, Cházár András emlékét fürkészsze, akkor ugyanazt látjuk, amit ő. Ha ma itt a huszonegyedik század hajnalán az ő vizsgáló szemével tekintünk körül, akkor sok minden tűnik hasonlónak. Sok egyéb azonban egészen másnak mutatja magát.

A siket és súlyos kommunikációs nehézségekkel élő ember megalázottsága, lenézettsége, csudabogárnak tekintése, számkivetettsége, hátrányos megkülönböztetése még jócskán jelen van.

Bizony jelen van, különösen a kisebb településeken.

Néhány dolog azonban hatalmasat változott.

– Először is kialakult azon intézmények *rendszere*, amelyeknek legelsőjét ő alapította.

– Másodsor: a siket ember nincsen többé egyedül! Mindenekelőtt megtalálja a sorstársakat, ami nehezen túlbecsülhető értékkel bíró dolog.

– Harmadsor: a siket emberek a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége révén *mozgalommá* szerveződtek.

– Negyedsor: a mozgalom sincsen egyedül, mert szükség esetén társul hívhatja a többi fogyatékossgal élő emberek mozgalmait.

- Ötödször: a siket emberek ügye már nem végtelenül magányos filantropok kezében van többé, hanem *mindenekelőtt a sajtójukban*, a Magyar Köztársaság Kormányában és a Magyar Országgyűlésében!
- Hatodszor: kialakult Magyarországon a gyógypedagógusok társadalma.

Gyógypedagógusok, akik mindig jelen vannak, ha kell; akik áldozatkészek; akik gyakorta hajnalban kelnek; akik gyakran éjszakáig dolgoznak; akiknél bármikor megszólalhat a telefon. Gyógypedagógusok, akik, ha gond van, kérdés van, segítség kell, készenlétben vannak. Örök készenlétben.

Ezen hat összefüggés miatt vélem úgy, hogy ha a Süketnémák Váci Tanintézetének alapítója valahol egy felhőn üldögél és *látó szemével* a mi világunkra tekint, ha most éppen bennünket néz, akkor bizonyosan örül.
Mert van miért örülnie.

Emelem tehát a serleget Jólétszi Cházár Andrásra, az általa alapított intézmény minden munkatársára és diákjára, a siket és kommunikációjukban korlátozott emberekre, a többi fogyatékossgal élő embertársunkra és a gyógypedagógusok társadalmára.

*Cházár-est a Táncsics-hajón
Serlegbeszédet mond: dr. Könczei György (iszik a serlegből)*

GYÓGYPEDAGÓGIA-TÖRTÉNET

25 éves a győri Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Intézmény és Gyermekotthon

Az országos fejlődés mögött lemaradva kezdődött meg a gyógypedagógiai intézményhálózat kialakulása megyénkben. E folyamat jelentős állomása volt az 1977. március 7-én megnyílt Foglalkoztató Iskola és Nevelőotthon Győrött, a Gócze Géza u. 2. szám alatt. Az intézmény 3 óvodai és 4 iskolai csoportban 53 tanulóval kezdte meg működését. Ezzel megvalósulhatott, hogy külön iskolatípusban teljesítsék tankötelezettségüket a debilis és imbecillis gyermekek. A továbbiakban tiszta profillal működhetett mind a soproni, mind pedig a győri intézet. Az igazi tanévkezdésig (1977. szeptember 1.) a tantestület tele lendülettel, akarással kezdte meg a nevelő-oktató munka megszervezését. Ebben a hőskorszaknak számító időszakban a dolgozók (korra, nemre és végzettségre való tekintet nélkül) takarítottak, bútorozták be az egész intézetet. A szeptember már 20 fő óvodás, 147 fő iskolás, 3 fő óvodai és 17 iskolai csoportban kezdődött. A gyermeklétszámból 33 fő volt állami gondozott. A nevelő-oktató munkát osztályvezető-nevelőtanári beosztással kezdtük, majd ezt felváltotta a tantárgycsoportos szerkezetű rend az 1978-79-es tanévben, melyet két gyógypedagógus egy csoporton belüli összehangolt munkája tett lehetővé. Ebben a szerkezeti formában tanítunk napjainkban is.

1985-ben indítottuk a 8. csoportot befejezettek részére a Munkára felkészítő tagozatot. A gyakorlati foglalkozások zömét termelőmunkára fordítottuk, üzemekbe való kijárással, illetve bedolgozással. (Lenszövő, Mezőgép, Csipkegyár, Kesztyűgyár, Keksz- és Ostyagyár, Nyomda) Az életre illetve munkára nevelést segítette Cirkeli úti részlegünk, ahol kezdetben 20 fiatal elhelyezése vált valóra családias környezetben. Ez a ház széleskörű társadalmi összefogás eredményeképpen készült. A későbbiekben a Készségfejlesztő Speciális Szakiskola műhelyproblémáit próbálta megoldani az épület. A lehetőség 2000 szeptemberétől megszűnt, miután a Gyógypedagógiai Szolgáltató Központ költözött oda. A szakiskolai tagozatunkon a szűkös körülmények ellenére komoly munka folyik kosárfonás, szőnyegszövés és kismesterségek szakon.

Fontos szakmai szempont, hogy a munkára felkészítést minél alacsonyabb életkortól kezdve, tudatosan végezzük. Célunk, hogy belátható időn belül létrehozzunk egy korszerű tanműhelyt eredményeink megtartása illetve továbbfejlesztése érdekében.

Jelen tanévben is 3 csoport működik óvodánkban, ahol nevelési céljaink az iskolai tagozatra lépés alapvető feltételeit szolgálják. Az iskolai részen 13 tanulócsoport működik, valamint 3 készségfejlesztő speciális szakiskolai csoport.

Pedagógusaink, asszisztenseink, felügyelőink magas szintű szakmai felkészültségét az elmúlt negyedszázad eredményei igazolják. Munkánkkal, eredményeinkkel igyekszünk méltón képviselni az 1991. októberében felvett *Bárczi Gusztáv* nevet.

Hosszú évek óta nálunk töltik szakmai gyakorlatukat a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola nappali, valamint levelező hallgatói.

Kivesszük részünket a helyi felsőoktatási intézmények gyakorlatszervezéséből is, így itt töltik gyakorlatukat a szociálpedagógus-jelöltek, diplomás ápolók, mentálhigiéné szakos hallgatók, illetve gyógypedagógiai asszisztensek is.

Az intézmény megnyitása óta tanulóink rendszeres résztvevői az országos tanulmányi versenyeknek, kulturális fesztiváloknak, gálaműsoroknak. Szerepléseiket kollégáink céltudatosan, alaposan, szakmai és erkölcsi elkötelezettséggel készítik elő. A Koncz Dezső tanulmányi versenyeken becsületes helytállással és megalapozott tudással szép sikereket értek el gyermekeink. Színjátzóink derűs és ihletett játéka, néptáncosaink, jazz-balettosaink összehangolt mozgása, szavalóink, mesemondóink izgatottságától átfűtött előadásmódja mindig meghatott és maradandó pillanatokot szerzett a közönségnek. Tanulóink rajzai, műalkotásai rendszeres szereplői a pályázatoknak, kiállításoknak.

A klasszikus zene gyöngyszemeiből válogató zenekarunk (ULWILA) neves művészek műsoraiban kapott helyet több alkalommal is. Városunk kulturális életében megérdemelt és megbecsült szerepet játszunk a mai napig. Minden meghívást örömmel vállalunk. Produkcióinkban igyekszünk valóban gyönyörködtetni, színvonalas és hiteles élményt nyújtani. Sportversenyekről éremesőkkkel térünk haza. Ebben a tanévben megalakult „Esély” Sportegyesületünk is. Ünnepeink (karácsony, farsang, nemzeti ünnepek, anyák napja) meghittek, bensőségesek.

Nyugdíjasainknak és régi tanulóinknak rendszeresen találkozókat szervezünk, ahol felelevenítjük a közös élményeket. Kimaradt és jelenlegi tanulóinknak is örök emléket nyújtanak az iskolai kirándulások, táborozások, üdülések (Győrújbarát, Gánt, Bakony, Tata, Komárom, Balaton). Gyermekeink képességeinek fejlesztését szolgálják a különböző szakkörök: főző-, kézimunka-, barkács-, sportszakkör és a zenei foglalkozások.

1990 őszén jegyezték be alapítványunkat „Az értelmi fogyatékosok fejlesztéséért” néven, amelynek célja minden olyan eszköz, módszer és lehetőség beszerzése, bevezetése, megszerzése, amelyek a ránk bízott gyermekek javát szolgálják.

Fontos nevelési színtérként jelenik meg intézményünkben a Kollégium, illetve állami gondoskodásban részesülő gyermekeink számára a Gyermekotthon. Az itt dolgozó gyermekfelügyelők az egyre romló feltételek ellenére igyekeznek mindent megtenni annak érdekében, hogy érzelmileg pótolni próbálják a családot, vagy azt a miliőt, amit családjuktól sem kapnak meg.

Intézményünk nyitott gyermekközpontú volt egész eddigi működése során, 1977-től *Herbergerné Hegedűs Piroska* vezetése alatt éppúgy, mint 1993-tól napjainkig a saját vezetői tevékenységem idején is.

Mindennapi munkánk középpontja a ránk bízott sérült gyermek. Ahhoz, hogy ezt a feladatot további hosszú kitarással, örömmel és lelki békével végezhessük, ne feledkezzünk meg néhány fontos gondolatról:

*Miért jó az nekünk,
hogyan élnek közöttünk sérült, fogyatékos embertestvérek is?*

Mert tükröt tartanak saját emberségünk elé. Tükröt, amelyben megnézhetjük, megmérhetjük segítőkészségünket, gondoskodásunkat. Tükröt, amelyben megcsillanhat szeretetünk. Minél rászorultabb tartja elénk a tükröt, annál fényesebb lesz az. Minél több szeretetet sugárzunk feléjük, annál több keletkezik bennünk, és ez adja meg a velük való foglalkozás kifogyhatatlan erőforrását.

Miért nem mondunk le róluk?

Márai Sándor szavaival a következőt mondhatom:

„Egyáltalán nem biztos, hogy az emberiség legnagyobb erőfeszítéseit a tökéletes birkózók, a hibátlan gladiátorok teljesítik – igen, azt hiszem, a satnyáknak is dolguk van a világban, s talán nem is olyan utolsó feladat az ő dolguk. ...Talán éppen őket szemelte ki az élet olyan hatalmas feladatokra, amelyek terhe alatt a gladiátor megroskadna. A tarpeji szikla tehát soha nem megoldás. Az élet pontosabban tudja, mint a spártaiak, kit tart meg munkatársának céljaihoz, s kit dob el”.

Ezekkel a gondolatokkal ajánlom figyelmébe, kedves olvasó, intézményünk 25 éves évfordulóját, kívánok minden kedves kollégának a mindennapokhoz sok-sok örömet, fényes gyermekarcú tükröket, lelki békét és jó egészséget!

Borsfai László

50 éves a hódmezővásárhelyi Kutasi úti gyógypedagógiai intézmény

Ez év áprilisában ünnepelte a Kozmutza Flóra Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Diákotthon és Gyermekeotthon fennállásának 50. évfordulóját. Az első hivatalos tanítási nap 1952. április 15-én kezdődött a Kutasi úton lévő épületben, melyet a várostól kapott a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium erre a célra. Három nevelővel, három vegyes csoporttal, a tárgyi feltételek hiányában, nehéz körülmények között indult a munka. A kezdeti feladat- és hatásköri bizonytalanságok után 1957-re tisztult le az az intézményi karakter, amely a mai napig – több-kevesebb változtatással – érvényesül. Még ebben az esztendőben lett az intézmény fenntartója a Csongrád Megyei Tanács. A megyében működő gyógypedagógiai iskolák közül ezt az intézményt választották ki arra a célra, hogy az értelmileg középsúlyosan sérült (imbecillis) gyermekek nevelés-oktatását ellássa. Ezt az új elnevezés is tükrözte: Foglalkoztató Iskola és Nevelőotthon. Kiemelt szerepet kapott, és a mai napig is kap a munkára nevelés a képzési rendszerünkben, amit régen a Kertészeti Vállalatnál, az Állami Gazdaságban, tsz-eknél, ma pedig az Agyag- és Szilikátipari Szövetkezetben, valamint a Dobozüzemben végeznek tanulóink. Az intézmény saját arculatának erősítésére 1999-ben felvette *Kozmutza Flóra* gyógypedagógus-pszichológus nevét.

Az intézmény 130 növendéke, nevelői és a nevelőmunkát segítő dolgozói több hónapon keresztül sok-sok munkával készültek a jubileumi események méltó megrendezésére. Rengeteg ajándékot, emléktárgyat készítettünk vendégeink számára, gyűjtöttük az intézménytörténeti kiállítás dokumentumait, műsorszámokat állítottunk össze. Az ünnepségsorozatra 2002. április 18-19-én került sor. A kétnapos rendezvény szakmai konferenciával kezdődött a városháza impozáns dísztermében, melyet *dr. Frank József*, a Csongrád Megyei Közgyűlés elnöke nyitott meg. Ezt követően *Almási István*, Hódmezővásárhely Megyei Jogú Város alpolgármestere köszöntötte intézményünket és a megjelenteket. Népitáncos növendékeink kedves kis műsorral alapozták meg az ünnepi hangulatot. A megnyitó után *dr. Czeizel Endre* professzor előadása következett „Az örökletes tényezők és a környezeti hatások a személyiség fejlődésében” címmel. A zsúfolásig megtelt teremben rendkívül sok érdeklődő: pedagógus, orvos, védőnő, szociális munkás, érdekvédelmi szervezetek aktivistái, valamint szülők foglaltak helyet a hallgatóság soraiban. A professzor úr nagyszerű előadása után *Rózsáné Czigány Enikő*, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Karának adjunktusa „A hiperaktivitás és figyelemzavar felismerése és

diagnosztizálása” témakörben tartott hasonlóan érdekes és továbbgondolásra ösztönző előadást. A konferenciát rögzítette a helyi, a regionális, valamint az MTV 1 csatornák stábja.

Délután névtáblát avattunk a Kutasi úti épület falán. A tábla alatti emlékszorúra az első szalagot intézményünk közelmúltban nyugállományba vonult igazgatónöje, *Szilágyi Klára* kötötte a Sacra korona c. film megható zenéjének hangjaira. Az emléktábla avatását az intézmény történetét bemutató kiállítás megnyitása követte, ahol *dr. Ott József*, a Csongrád Megyei Közgyűlés alelnöke mondott pohárköszöntőt. Jelen voltak a délalföldi régióból a társintézmények vezetői, megtisztelte megnyitónkat *Ludescher Lóránt* ny. igazgató, aki 17 esztendeig irányította az intézményt. A félévszázados intézménytörténet kiemelkedő mérföldkövein *Máténé Homoki Tünde* igazgatónő és *Szalai Lászlóné* igazgatóhelyettes vezette végig a hallgatóságot.

A jubileumi rendezvénysorozat második napja kulturális fesztivállal kezdődött a Petőfi Sándor Művelődési Központ színpadán. *Saint-Exupery* idézetet választottunk mottóként: „Jól csak a szívével lát az ember”... melynek melegsége végigkísérte az egész rendezvényt. A fesztiválon bemutatkoztak a szentesi Rigó Alajos, a szegedi Klúg Péter, a makói Pápay Endre, a szegedi Sólyom utcai, a vásárhelyi Nagy Sándor utcai, és a gyulai Pánczél Imre gyógypedagógiai oktatási intézmények művészeti csoportjai, nagy sikerrel. Különleges produkciókkal lepték meg a nézőket a jubiláló „kozmutzás” diákok. A színjátszó csoport *Presser-Adamis*: Képzelt riport egy amerikai popfesztiválról c. művét dolgozta fel saját koreográfiában, bemutatkoztak break-táncosaink, néptáncosaink, valamint tae-kwan-do formagyakorlatot és töréstechnikai bemutatót is láthatott a közönség a „négerek harci tánca” mellett. Az értelmileg akadályozott gyerekek művészeti bemutatói kimagasló szakmai elismerést és természetesen szülői örömet váltottak ki. Vastaps és meghatott percek között történt a fesztivál zárása, ahol a színpadon több mint száz eltérő fejlődésű gyermek énekelte együtt „...Mindenik embernek a lelkében dal van, és a saját lelkét hallja minden dalban. És akinek szép a lelkében az ének, az hallja a mások énekét is szépnek...”

A fesztivált a vendégekkel közös díszebéddel zártuk az iskolában, majd délután az intézmény nyugállományú dolgozóit köszöntöttük, akik a kiállítás megtekintése során felelevenítették a régi idők emlékeit.

Az 50. évfordulóra színes *jubileumi kiadványt* jelentettünk meg, mely egyrészt visszatekintés, másrészt jelenlegi szakmai munkánk, szemléletünk tükré. Köszönet illeti az intézmény dolgozóit és mindazokat a segítőkét és támogatókat, akik lehetővé tették, hogy egy ilyen jelentős évfordulót méltóképpen, a

rangjának megfelelően ünnepeljük meg. Kiemelkedő eredményként értékeljük, hogy rohanó világunkban ezen a két napon regionális társadalmi környezetünk és a többségi nevelési-oktatási intézmények figyelme az itt nevelkedő, akadályozottsággal élő gyermekekre irányult.

A rendezvény sikerét, hangulatát hűen tükrözi a kiállítás emlékkönyvének egyik bejegyzése, mely így szól:

„A folyamatos és országos eredménnyel büszkélkedő intézménynek gratulálunk. Reméljük, még további sok-sok éven át szolgálják az egyik legigazibb emberi ügyet...”

Máténé Homoki Tünde

Rummel József

A MAGYE ÉLETÉBŐL

XXX. Országos Szakmai Konferencia és vezetőségválasztó küldöttközgyűlés

– Vác, 2002. június 20-22. –

A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete (MAGYE) XXX. Országos Szakmai Konferenciáját ebben az évben a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társasággal (MFFLT) közösen rendezte meg Vácott. Mind a MAGYE, mind az MFFLT ott tartotta évi közgyűlését is. Fővédnökök: *P. Mészáros András*, a Pest Megyei Közgyűlés elnöke és *Csereklye Károly*, Vác város polgármestere voltak, akiknek köszöntő gondolatait a mellékletek tartalmazzák.

A nyitó plenáris ülés a Madách Imre Művelődési Központ színháztermében zsúfolásig megtelt nézőtérrel kezdődött. A vendéglátó rendező intézmény, a Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Diákotthon, Gyermekotthon és Pedagógiai Szakszolgálat kitűnő kulturális műsorral köszöntötte a résztvevőket.

A MAGYE és az MFFLT elnökeinek, valamint a fővédnököknek a megnyitói után kitüntetések átadására került sor. *Kamper Antal* elnöktől

Egyesületi munkáért emlékérem kitüntetést vett át *Nagyné Heidenwolf Erzsébet* (Kaposvár) és *Sándor Éva* (Budapest).

Bárczi-oklevelet kapott: *Gubányi Istvánné, Ilniczky Jánosné, Koválszky Pálné, Pálincás Béláné, Sógor Zsuzsa* (Vác).

Bárczi Gusztáv emlékérem kitüntetést ebben az évben *prof. dr. Czigner Jenő* (Szeged), *Kiss Tiborné* (Budapest), *Mikesy György* (Vác), *prof. dr. Ribári Ottó* (Budapest), *Sándori Szilvia* (Vác) vehettek át a konferencia résztvevőinek elismerő ünneplése kíséretében.

Dr. Pataki László elnöktől *Bogotai T. Györgyi Kempelen Farkas emlékérem* kitüntetést vett át.

A plenáris ülés második felében *Gordosné dr. Szabó Anna*: Visszatekintés a kezdetekre, *dr. Mesterházi Zsuzsa*: Az emberi/szakmai erőforrás változása a gyógypedagógiában, *dr. Kőnczei György*: A gyógypedagógia jelene és jövője, *Szikossy Ildikó*: A váci Fehérek temploma kriptájának feltárása – *Simon Antal*, *dr. Kálmán Zsófia*: Mennyiben lehet jogi kérdés a beszéd „gyógyítása”?, *Vassné dr. Kovács Emőke* és *Fehérné Kovács Zsuzsa*: A zavart kommunikációs képességük logopédiai ellátásának helyzete a magyar közoktatásban és *dr. Pataki László*: A foniátria helyzete az ezredfordulón címmel tartottak előadást. (Az előadásokat részben folyóiratunk e számában, részben – amennyiben a kéziratok Szerkesztőségünkhöz beérkeznek – a következő számban közöljük.)

A konferencia másnapján, június 21-én program szerint a szakosztályi ülésekre került sor. Programjaikról a mellékletekben külön-külön adunk számot. Megjegyezzük, hogy a Logopédiai Szakosztály az MFFLT programja keretében dolgozott és így a szakosztály üléséről szóló beszámolóból egyben az MFFLT egészének munkájába is bepillanthatnak olvasóink.

A harmadik napon, június 22-én ismét plenáris ülés zajlott és folytatólag a MAGYE vezetőségválasztó közgyűlése.

A plenáris ülésen két téma alá rendeződtek az előadások.

1. „A különleges gondozásra jogosultak szakszolgálati és közoktatási ellátása Pest megyében.” *László Zsuzsa* az autisták, *Ványi Ágnes* a beszédhibások és beszéd fogyatékosok, *Módné dr. Hollós Mária* az óvodáskorú, tanulásban veszélyeztetettek, *dr. Torda Ágnes* az iskoláskorú, más fogyatékos kategóriába sorolt tanulók helyzetéről és *Császár Ildikó* a beilleszkedési zavar, tanulási nehézség, magatartási rendellenesség miatt különleges gondozásra jogosultakról számolt be.

2. A másik témát *dr. Balázs János* vezette be „Műhelymunka a gyógypedagógiai számítógépes fejlesztő programok területén” címmel. Majd *dr. Lányi Cecília*: Multimédiás oktatóprogramok a gyógypedagógiában, *Pavelka Tünde*: Olvasás-segítő „Dizi” program, *Alberti Agnes*: Nyelvi gyakorló. Tudáspróba, *dr. Vicsi Klára*: Varázsdoboz (beszédfejlesztő program), *Szabóné Keres Ildikó*: Kalandos helyesírás (az ly és j használata), *Oroszlán Péter*: Dinamikus olvasás és *Hagymási Endre*: Dislex olvasásfejlesztő programcsalád címmel tartott előadást és bemutatást.

A konferencián (plenáris és szakosztályi üléseken) elhangzott előadásokat (amennyiben közlésre kész formában beérkeznek a GYOSZE szerkesztőségébe) folyóiratunkban folyamatosan leközzöljük.

A konferencia rendezői ebben az évben is kitűnő vendéglátók voltak. A köszönet a váci alma mater igazgatóját, *Mikesy Györgyöt* és munkatársait illeti. Mindenütt jelen voltak, figyelmességük utolérhetetlennek bizonyult. Köszönet érte.

A Városi Sportcsarnokban a Barokk vacsora éppúgy felejthetetlen, mint a váci Nautilus Strandon az esti fürdőzés. A nagy meleg ellenére sem bántuk meg a zebegényi vagy vácrátóti kirándulást, ki-ki amelyikén részt vett. Szép volt a táncbemutató és egészen különös élmény a koncert a Nagytemplomban. De minden váci séta is emlékezetes marad a város szépsége és főként az emberek, ismerősök és ismeretlenek kedvessége, szívélyessége miatt.

Viszontlátásra 2003. június 19-20-21-én Sopronban, a MAGYE XXXI. Országos Szakmai Konferenciáján!

Gordosné Szabó Anna

1. sz. melléklet

ÜNNEPI KÖSZÖNTŐK

Pest megye

Képviselő-testületének elnöke

Tisztelt Konferencia! Kedves Hölgyeim és Uraim!

Általában a magyar gyógypedagógia, s külön-külön annak egyes részterületei a szurdopedagógiától a gyógytornászokig, nemzetközi szinten is komoly elismerésnek örvend, Bárczi Gusztávtól napjainkig.

Ezért is öröm számomra, hogy megyénkben tartják 30. Országos Szakmai Konferenciájukat. A szokásos főváros-centrikusság egyre inkább oldódni látszik, s ennek eredményei – úgy gondolom – nem lebecsülhetők. Egy-egy, az Önökéhez hasonló rendezvény ráirányítja a figyelmet a helyet adó térségre, régióra, városra is. S erre valóban nagy szükség van. Egyrészt a helyben dolgozó szakemberek be tudják mutatni eredményeiket, meg tudják osztani tapasztalataikat, s nem utolsósorban beszélni tudnak problémáikról, terveikről. Másrészt olyan szakmai segítséget, bátorítást meríthetnek, amelynek minden bizonnyal az ellátottak, a segítségre szorulóknak látják majd előnyeit.

Biztos vagyok abban, hogy Önök nem véletlenül választották Vácot konferenciájuk helyszínéül, hiszen itt két komoly intézmény is működik e területen: a Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Diákotthon és Pedagógiai Szakszolgálat, valamint a Simon Antal Általános Iskola, Diákotthon és Gyermekotthon. Akik közelebbről is ismerik tevékenységüket, azok tudják, hogy magas színvonalon, de – legalább is az egyik intézményben – nem a legmodernebb körülmények között végzik munkájukat.

A megye vezetésének fejlesztési céljai az előbb elmondottak alapján alakulnak. Így elő kívánjuk segíteni, hogy minden rászoruló gyermek a lakóhelyén vagy annak közelében jusson hozzá a megfelelő ellátáshoz. Ennek érdekében is támogatni és ösztönözni kívánjuk azokat az önkormányzatokat, amelyek részt vállalnak a feladatokból.

S általában kiemelten kezeljük a gyógypedagógiai intézményhálózatot.

Gyakran mondjuk, hogy egy társadalom állapotát az mutatja meg leginkább, hogy miként bánik a fogyatékkal élőkkel, rászorulókkal. Abban minden bizonnyal egyetértünk, hogy a legfontosabb befolyásoló tényező a társadalom látásmódját, hozzáállását illetően az oktatás és a kultúra. E két terület egymással összefüggésben adja meg azt az alapot, amelyre építhetjük munkánkat.

Pest megyének nagyon gazdag kulturális hagyományai vannak. Móricz Zsigmond, aki Leányfalun lakott, Blaha Lujza, aki gödöllői villájában tartózkodott oly gyakran és oly szívesen, Lotz Károly, aki Vácon töltötte gyermekkorát, vagy Tömörkény István, aki Cegléden született... hogy csak néhány nevet említsek. De megyénkben oktatott Arany János is.

Napjainkban mindkét területet behatárolja a főváros közelsége. Bár Piliscsaba és Gödöllő említésekor mindannyian tudjuk, hogy mely egyetemről van szó. A szentendrei művésztelep híre is jóval meghaladja a megye, de még az ország területét is.

A kiragadott példák természetesen nem jelentik a teljességet, ám jelzik, hogy mennyire fontosnak tartjuk, támogatjuk ezeket az intézményeket, területeket.

Oktatási, szociális, egészségügyi intézményeinkben kiemelten támogatjuk a megfelelő technikai eszközök beszerzését. Csak az idén több mint százmillió forintot szántunk erre a célra. Ebben természetesen olyan tételek is szerepelnek, mint a mozgáskorlátozottak biztonságos közlekedését elősegítő eszközök beszerzése. De nem mondhatunk le szakembereink továbbképzésének támogatásáról sem. Pest megyében 557 szakember foglalkozik a fogyatékosok ellátásával, nevelésével.

Tudatában vagyunk annak, hogy intézményi ellátottságunk hiányosságokkal küzd. Számos olyan területe van megyénknek, ahol nem elérhető még a nevelési tanácsadás, vagy akár a logopédiai ellátás, amely területen 38 intézményünk működik 81 településen, 41 főállású logopédussal.

Folytatni kívánjuk a szakiskolai és készségfejlesztő speciális szakiskolai hálózat fejlesztését mind a tárgyi, mind a személyi feltételek tekintetében.

Céljaink ezzel még nem értek véget. Ahhoz azonban, hogy a megvalósítás a lehető legjobb formában és mértékben történjen, kérem az Önök segítségét, szakmai tanácsait, aktivitását is. Bízom abban, hogy ez a konferencia hozzájárul a résztvevők szakmai fejlődésén túl megyénk gyógypedagógiai ellátásának fejlődéséhez is.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket. Tartalmas munkát kívánok mindannyiuknak!

P. Mészáros András

Vác város polgármestere

*Tisztelt Hallgatóság!
Hölgyeim és Uraim!*

Szeretettel köszöntöm a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének és a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság tagjait, akik azzal a szándékkal jöttek össze, hogy megtartsák a XXX. Országos Szakmai Konferenciát.

Ez a konferencia a kétszáz éves gyógypedagógiai nevelés-oktatás jegyében telik. Büszkén hangoztatjuk, hogy a mi városunk jelöltetett ki erre a célra.

Erre a jubileumi eseményre gondolva, engedjék meg, hogy kicsit visszagonadjak a múltra. Aki elsőnek eszünkbe jut, az Jólészi Cházár András, aki jogász létére létrehozta a siketek iskoláját az országban elsőként. Kérdezhetnénk, miért egy jogász? A válasz nem egészen egyértelmű, igazán nem tudhatjuk. Az biztos, azt bebizonyította, hogy rendkívüli érzékenységgel – ma úgy mondanánk, hogy rendkívüli szociális érzékenységgel – rendelkezett.

Bizonyításként felidézem életének néhány cselekedetét.

– Amikor II. József 1784-ben törvénybe iktatta, hogy a közigazgatás és az igazságszolgáltatás nyelve a német, Cházár András így tört ki a törvénytelen rendelet ellen: „Mi lenne belőle, ha a koronás főknek idegen nyelv beszélése koronájuk vesztese alatt parancsoltatnék?” – és letette az ügyvédi „pennát”.

– Az „Esedező levél”-ben – melyet 1790-ben az Országgyűléshez intézett – kitért a mezőgazdaság elmaradottságára, a szociális ellátás hiányosságaira, a jogfosztott és fogyatékos emberek problémájára, sőt, az iskoláztatás fontosságára is.

– Ő volt az, aki a téli éhínség idején ellátta a jólétszi lakosokat burgonyával (grulyával), melyet ő honosított meg Gömörben.

– 1794-ben gyanúba keveredett a Martinovics-féle összeesküvés kapcsán. Nem lehet tudni, hogy igazán a tagja volt-e, de az biztos, hogy valamelyik szabdközműves páholynak tagja volt.

– Ezután már egyenes út vezetett a siketintézet alapításához. Harmadik feleségének halála kedélybeteggé tette. Ebben az időben látogatott el Bécsbe, a siketek iskolájába és határozta el, hogy Magyarországon is létesít egyet. Gyűjtögette a pénzt, felhívást intézett az ország lakóihoz, segítségért fordult a császárhoz, addig nem nyugodott, míg álmát meg nem valósította.

Végül sikerrel járt, bár megbecsülésre nem számíthatott: a megnyitó ünnepségre, melyre kétszáz évvel ezelőtt, 1802-ben került sor, meg sem hívták, nevét meg sem említették. De műve áll: nemcsak a siketek iskoláját, hanem a magyar gyógypedagógiát is megalapozta ezzel. Neve már ismert, megbecsült. Az intézet fennállásának 100. évfordulóján emlékeztek meg róla először, és azóta nagyon sokszor. 1902-től évente, 1977 óta két évente ül le a fehér asztal mellé a tantestületet, méltatva a nagy alapítót.

A harminc évvel ezelőtt megalakult MAGYE is Cházár Andrást ünnepli. Ennek az ideai rendezvénynek különös hangsúlyt ad az a tény, hogy a 200 éves anyaiskola városában kerül megrendezésre. Ennek megfelelően a program is sokszínű.

Kívánom, hogy mindenki érezze magát jól városunkban, legyen emlékezetes ez az évforduló az Önök számára. Az iskola és a város mindent megtesz ennek érdekében. Jó tanácskozást és jó szórakozást kívánok az önkormányzat és az egész város nevében!

Csereklye Károly

SZAKOSZTÁLYI BESZÁMOLÓK

Tanulásban akadályozottak pedagógiája Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A szakosztályi program korunk egyik legégetőbb problémájához, a roma népesség társadalmi integrációjának kérdésköréhez csatlakozott. Szakmai konferenciánk címe – *Színek és foltok* – a cigány kisebbség helyzetének metaforikus megközelítését fejezi ki, alcíme – *A cigányság és a (ki)segítő iskola* – a probléma vizsgálatának szeletkéjét, a közoktatás és az iskolai szelekció területét határozza meg.

Szakosztályunk 1999-ben, a MAGYE szolnoki konferenciáján már foglalkozott a kisebbségek oktatásának átfogó vizsgálatát bezáró ombudsmani jelentéssel. *Dr. Aáry-Tamás Lajos* „A cigánygyerekek a kisegítő iskolában” címmel ismertette a kutatás eredményeit. Az előadás egyik legfontosabb megállapítása az volt, hogy a gyermekek eltérő tantervű iskolákba, vagy gyógypedagógiai iskolákba történő átírányítása nem lehet a cigány gyermekek hátrányos megkülönböztetésének az eszköze. Felhívta a gyógypedagógus társadalom figyelmét a nyílt és korrekt szakmai párbeszéd szükségességére, és kérte, hogy a reformtörekvések megvalósításában a gyógypedagógus-társadalom vállaljon szerepet.

A MAGYE konferenciának – és néhány további, igen hasznos és sok, azóta is megválaszolatlan kérdést felvető tanácskozásnak – a hatására határozott a szakosztály vezetése arról, hogy a váci találkozón a cigány gyermekek nevelési szükségleteiről, és az azokra adható válaszokról kezdeményez együttgondolkodást.

Szabó Ákosné dr. főiskolai tanár *Velük vagy rajtuk? A roma gyermekek és szüleik szükségletei* című bevezető előadásában három vonatkozásban foglalkozott a témával. Vizsgálta a cigányságot, mint társadalmi réteget, mint etnikumot, és mint életstílus csoportot. Rávilágított arra, hogy az oktatáspolitikára korábban a „deficit elmélet” alapján tanulta meg kezelni a kérdést, ebből következően célkitűzésében a felzárkóztatás feladatait fogalmazta meg, és hangsúlyozza ma is. Ez a szemlélet azonban önmagában nem vezet megoldáshoz, asszimilációs törekvéseket támogat. Az előadó szerint nem *rajtuk*, a cigány családokon és gyermekeken kell végrehajtani a változást, hanem – a cigányságot megszó-

lítva – *velük* kell kidolgozni a szükségleteikre adható érvényes válaszokat: célokot és tartalmakat, számukra is elfogadható, sőt, rokonszenves módszereket. Nem önmagukban értelmezhetők a „jó” és „rossz” válaszok, minden iskolának, minden településnek magának kell megkeresnie a roma szülőkkel együttműködve a (helyi, aktuális) problémák kezelésének lehetőségeit. A roma gyermekeket befogadni képes és nyitott általános iskola kialakulásának egyik legfontosabb feltételét a gyógypedagógia és a gyógypedagógusok valósíthatják meg: a gyógypedagógiai tudást, módszereket és tapasztalatokat be kell vinni az általános iskola világába, együttműködve a tanítóképzéssel és a tanítókkal.

Dr. Mesterházi Zsuzsa főiskolai tanár *A roma gyermekek tanulási akadályozottsága* című előadásában elmondta, hogy a témát „testközelből” is ismeri, hiszen 18 évig tanított Budapesten kiegészítő iskolákban. Azokra a vizsgálati eredményekre hivatkozott, amelyek szerint minél nagyobb egy iskola, annál több a „külön” cigány osztály. Elmondta azt is, hogy – különösen az Alföldön – nőtt a „kiegészítő” osztályok száma. Előadásában felhívta a figyelmet a tanulási nehézség és a tanulási akadályozottság problémakörére, a korszerű pedagógiai diagnosztikai eljárások jelentőségére, a tanulási akadályozottság kialakulásának a folyamatára. Idézte *Illyés Sándor* professzort, aki a gyógypedagógia tudományterületén bevezette, leírta a „szociális akadályozottság” fogalmát. Végezetül felhívta a kollégák figyelmét arra, hogy meg kell szólítani azokat a szakembereket, akiknek már tapasztalataik és eredményeik vannak ezen a területen, és együtt kell dolgozni velük, tanulni tőlük.

Nagy várakozás előzte meg a somogyisámsóni Bernáth Aurél Általános Művelődési Központ („normál általános iskola”) vezetőjének, *Fazekas Ede* igazgató úrnak az előadását, melynek már a címe is sokatmondónak ígérkezett: *Szemléletváltás nélkül nincs eredményes integráció*. Az enyhén értelmi fogyatékosnak minősített gyermekek általános iskoláiban – köztudottan – számos cigánygyermek oktatása-nevelése is a gyógypedagógusok feladata, így kíváncsian vártuk az iskolai integráció megvalósulásához vezető szemléletváltásról szóló előadást.

Az előadás bevezetőjéből megtudtuk, hogy Somogyisámsón nem egy átlagos összetételű magyar falu: a település lakosságának 54 %-a cigány származású, a lakosok 80 %-a nyugdíjas korú. A faluban mindent elkövetnek, hogy a roma gyermekek az általános iskolában megállják a helyüket. Az igazgató úr előadásában erőteljes kritikát fogalmazott meg a cigány gyermekek kiegészítő iskolai felülreprezentáltságát illetően. A szekció munkájában részt vevő gyógypedagógusok egy része – különösen a szekcióülést követő, köztudottan nagy hatású és jelentőségű informális beszélgetések során – úgy gondolta, úgy érezte, hogy az előadó nem helyezi a roma gyermekek iskolai szelekciójának működési

mechanizmusait egy átfogó – szociális-gazdasági, illetve kulturális-etnikai szempontú – rendszerbe, hangsúlyosan az enyhén értelmi fogyatékosok általános iskoláját teszi felelőssé a cigány gyermekek felülreprezentáltságáért. A szekció vitaindítóként értelmezte az előadást, elfogadva az igazgató úr gondolkodását egy konszenzuson alapuló szemléletváltás szükségességéről.

Huber Jánosné, a kaposvári Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság vezetője előadásában elmondta, hogy nincsenek megbízható statisztikai adatok a cigány gyermekek iskoláztatásáról. Saját vizsgálati tapasztalatai is megerősítették azt a kutatási megállapítást, miszerint a cigány gyermekek szokásrendszere eltérő a nem cigányokétól (magyarokétól), ezért arra kell törekednünk, hogy az iskola olyan helyzetet teremtsen számukra, amelyben tudnak a többségi kultúra elemeihez alkalmazkodni.

Ezt követően két előadásban olyan iskolák bemutatkozását hallhattuk, amelyek valamilyen metodikai eljárást (is) kerestek a problémák megoldására. Előbb *Radicsné Szerencsés Teréz*, a kiskőrösi Óvoda, Általános Iskola és Speciális Szakiskola igazgatóhelyettese mutatta be a *Lépésről lépésre* roma kísérleti program során szerzett eredményeket, majd *Hornyákné Király Judit* a nyírbátori Éltes Mátyás Általános Iskola, Speciális Szakiskola, Kollégium és Pedagógiai Szakszolgálat munkaközösség-vezetője ismertette a *Szabad tanulás* elnevezésű tanulás szervezési mód alkalmazásának tapasztalatait. *Hornyákné* több esztendő tanulságai alapján megállapította, hogy a szabad tanulás „egy lehetséges út a tanulási motiváció serkentésére”. *Radicsné* előadását is átszötte a program egyik legfontosabb alapvetése: a gyermeki tapasztalatszerzés a gyermek környezetében történik, az otthon és az iskola a megismerési kedv, a tanulási motiváció forrásai. Mindkét előadó kiemelte az ingergazdag iskolai környezet jelentőségét, és a pedagógus személyének háttérbe vonulását. Mindkét innováció lényeges tulajdonsága, hogy vonzóvá kívánja tenni a gyermekek számára az iskolát. Az előadók meghívták a jelenlévőket és valamennyi érdeklődőt egy intézmény-látogatásra, ahol a gyakorlatban is látható, tapasztalható a munka eredménye.

Végezetül egy nagyon fontos, sokat „használt”, és sokat emlegetett formáról, a magántanulói jogviszony helyzetéről hallottunk előadást. *Váradiné Éva* utolsó éves szociális munkás hallgató *Megoldás vagy csapda? Cigány gyermekek magántanulói státuszban* című előadásában a szakdolgozatához végzett kutatását ismertette a gyógypedagógusokkal (témavezetője *Szabó Ákosné dr.*). Az előadó több konkrét eset elemzése alapján ismertette a magántanulóvá válás okait, majd felhívta a figyelmet arra, hogy a cigánygyermekek sorsát a róluk kialakított előítéletek határozzák meg. Fontos, hogy a gyógypedagógusok ne legyenek előítéletesek.

A magántanulói státusz kérdése is sok hozzászólást indukált. A szakosztály munkájában résztvevő kollégák egyetértettek abban, hogy ezt a témát is érdemes bővebben megvitatni az elkövetkező időszakban – akár már a soproni konferenciánkon!

Sum Ferenc

Értelmileg akadályozottak pedagógiája Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

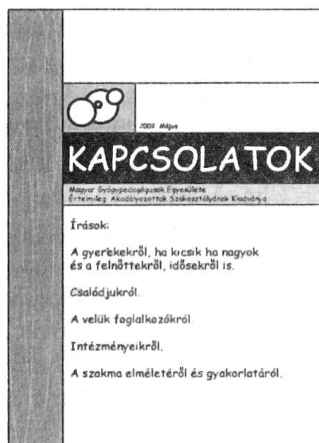
A szakosztályi előadások sorában először a jubileumi konferencia vezető témájához kapcsolódó felkért előadás szerepelt, amely a szakterület legrégebben működő, valamint irányító szerepet betöltő (főiskola melletti gyakorló iskola) gyógypedagógiai intézmény huszadik századi múltjával és jelenével foglalkozott. (*Kálovits Antalné*)

Felkért előadások hangzottak el felnőtt értelmileg akadályozottak életminőségének javítására irányuló törekvésekről (*Zászkaliczky Péter*), valamint arról, milyen gyógypedagógiai ismereteket igényel a felnőtteket támogató intézmények vezető munkatársaitól a nemrég kihirdetett szociális szakvizsga szakmai részterülete (*Cziráki Andrea*).

Ezúttal is bemutatkozott a vendéglátó régió (elsősorban Pest megye) helyzetének elemzésével, ahol a beiskolázás kedvező, ugyanakkor még sok a nem elégséges szakmai feltételeket nyújtó pedagógiai ellátás. *Dr. Somorjai Gáborné* váci igazgató asszony előadása sokoldalúan, őszintén jellemezte ennek a főváros vonzáskörzetében élő területnek napi gondjait, eredményeit.

Kutatási beszámolók sorában *Horváth Rita* a tanulók fejlődési értékelésének problémáival, *Sterli Orsolya* és *Kertész Anna Mária* pedig a magatartás- és viselkedésproblémák számbavételével és értékelésével foglalkozott.

Az ülésen kapható volt a szakosztály 16 oldalas új kiadványa, a *Kapcsolatok*, melynek megjelenését már az egyik tavaszi összejövetelen jeleztük. Az ér-

A szakosztály új, 16 oldalas kiadványa

tékes, tartalmilag igényes füzetet terveink szerint ebben az évben még egy fogja követni, hírt adva a gyermek- és felnőtt-intézmények életéről, eredményeiről, új és nyugdíjba vonuló kollégákról, vezetőkről, szakirodalmi újdonságokról. A füzetet minden intézményhez eljuttatjuk a tanév kezdetére.

A szakosztályi ülést örömdetesen sok kolléganő és kolléga megtisztelte részvételével, jelenléti ívünkre 51 résztvevő iratkozott fel.

Hatos Gyula

Látásfogyatékoság-ügyi Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A Látásfogyatékoság-ügyi Szakosztály ülését ebben az évben eddig soha nem tapasztalt érdeklődés kísérte: a résztvevők száma a korábban szokásos kétszerese volt. A magas résztvevői létszámot előző napon sikerült összegeznünk, ezúton is köszönetünket fejezzük ki a szervező Cházár András Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola (Vác) igazgatójának és szervezőinek azért, hogy a megfelelő méretű terem és berendezést gyors intézkedéssel biztosították számunkra!

A tanácskozáson nem tudott részt venni *dr. Méhes József* nyugalmazott igazgató úr, *Kincses Gyula* nyugalmazott igazgató úr, *dr. Csocsán Lászlóné* tanészékezető asszony és *Fehér Anna* igazgató asszony, így négyük üdvözetét és jókívánásait tolmácsoltuk.

Résztvevő intézmények:

1. Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Speciális Szakiskolája, Diákotthona, Gyermekotthona és Pedagógiai Szakszolgálat (Budapest)
2. Dr. Kettesy Aladár Általános Iskola és Diákotthon (Debrecen)
3. Bartimeus Látássérültek Központja (Hollandia, Zeist)
4. Gyengénlátók Általános Iskolája, Diákotthona és Pedagógiai Szakszolgálat (Budapest)
5. Búzavirág Alapítvány (Vámosújfalú)
6. Fogyatékos Gyermekek, Tanulók Felzárkóztatásáért Közalapítvány (Budapest)
7. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar Látássérültek Pedagógiája Tanszék (Budapest)
8. Oktatási Minisztérium (Budapest)
9. Vakok Állami Intézete (Budapest)

10. Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége Pest megyei és Budapesti Szervezete (Budapest)

A szakosztály ülésének vezérlő témája a hollandiai és a magyarországi gyakorlat egyes területeinek összehasonlítását célozta. Az előadások témakörönként párhuzamosan követték egymást, így könnyen össze lehetett vetni a két ország helyzetét. Két-két előadás után kérdésekre és kiegészítésre is volt lehetőség.

1. „*A magyarországi látássérültek iskoláinak jelene és tervei*” című előadásban *Jankó-Brezovay Pálné* a hazai intézmények által adott válaszok alapján átfogó betekintést nyújtott a jelen helyzetbe, valamint elemezte a terveket. Minden válaszadó intézmény jelentős és előremutató tervezést végez: elsősorban az integrációt segítő körülmények megteremtése (saját bázis kialakítása és fejlesztése, segítő alközpontok létrehozása), valamint a szakmai képzés bővítése, a lakhatási feltételek kialakítása jelent meg célként. Minden válaszadó igazgató arra törekszik, hogy az intézmények szoros kapcsolata folyamatosan gyarapodjon.

2. „*A hollandiai igazgatói platform létrehozásáról*” szóló előadásában *Arie Kliphuis* igazgató úr a látássérültek intézményeinek összefogásáról, annak tartalmi kérdéseiről, céljairól és elért eredményeiről beszélt. Előadása meggyőző volt abban a tekintetben is, hogy az intézmény hatókörén kívül eső, de a látássérültek és segítők számára rendkívül fontos ellátásokat, az integráció finanszírozásának lehetőségeit milyen módon tudják támogatólag előterjeszteni a hatóságok elé az igazgatók.

3. „*A vakok integrált nevelése, oktatása Magyarországon*” címmel rendkívül érdekes előadást tartott *Helesfai Katalin* igazgató. Látható, hogy az egyre erőteljesebb szülői igényeket nem lehet figyelmen kívül hagyni, azoknak eleget kell tenni. Ehhez a módszertani központ körülményeit javítani kell, valamint alközpontok kialakításának irányában kell összefogniuk a látássérültek intézményeinek.

4. „*Az integrált oktatás hollandiai gyakorlatát*” ismertette *Piet van Eijsden* címzetes igazgató úr. Előadásában kitért a buktatókra, valamint részletesen kifejtette a speciális intézmények változó feladatkörét, az integrációt segítő pedagógusok felelősségét, a speciális intézmények átszervezésének módját és lehetőségeit.

5. „*A látássérültek pedagógusainak képzése Magyarországon*” címmel *Prónay Beáta* tartott átfogó előadást. Ismertette az utóbbi évtized során a főiskolai képzés tantervi változásait, a jövőt illető módosítási lehetőségeket. Előadása különösen a holland vendégek számára tartalmazott érkedfeszítő kérdéseket, hiszen képzési rendszerük teljesen eltér a magyar gyakorlattól. Ugyanak-

kor a hazai gyógypedagógusok is nagy érdeklődéssel figyelték, mert a főiskolai kar képzési rendszere hazánkban is szakmai vitákat váltott ki.

6. „*A látássérültek gyógypedagógusainak képzése Hollandiában*” című előadást *Anke Visser* tartotta. A holland gyakorlat az általánosan képzett pedagógusok továbbképzésével biztosítja a gyógypedagógusokat a speciális intézményekben. Különböző modulok munkavégzés melletti elsajátítása során szereznek képesítést az egyes fogyatékoságok ellátására, az integráció segítésére a hollandiai pedagógusok. Rendszerük kiemelkedően jó része az általános iskolai oktatásra felkészített pedagógusok megléte, de a speciális képzés aránylag rövid időtartama, valamint az átfogó gyógypedagógiai ismeretek megszerzésének hiánya nyilván sok nehézséget okoz a gyakorlati munkában.

7. „*A látássérült diákok számítástechnikai oktatása és eszközellátása Magyarországon*” című előadásában *Kovács Krisztina* feltárta mindazon lehetőségeket és hiányokat, melyekkel élhetnek, illetve küzdenek a látássérült diákok. Előadásának különösen fontos része a hiányok feltárása volt, hiszen ezzel a távlati célkitűzéseket is meg lehet határozni – van bőven tennivalónk!

8. „*A látássérült diákok számítástechnikai oktatása Hollandiában*” címmel *Henk Snetselaar* tartott igen érdekes előadást. Nyilvánvaló, hogy a fejlettebb országokban a számítógép otthoni használata (százalékosan igen magas az otthonokban a számítógépek aránya) sokkal szélesebb lehetőségeket biztosít a látássérült diákok számára is, valamint igen jelentős, hogy a programok széles skálája is rendelkezésre áll.

A tanácskozás üléselnöke *Molnár Béláné* volt, akinek ezúton is köszönet a szakmailag kiváló, és stílusában kedves levezetésért. A tanácskozáson mindvégig biztosított volt a tolmácsolás hollandról magyarra és fordítva. Köszönet *Pusztai Gábor* egyetemi tanárnak, aki Debrecenből érkezett és a holland résztvevők megbízásából mindvégig fáradhatatlanul, és szakmailag kifogástalanul fordított.

A szakosztályi ülést a gyengénlátók budapesti iskolájában a holland vendégek és a hazai intézmények igazgatóinak megbeszélése követte. A tanácskozás témája a két ország együttműködése (egymás tevékenységének, programjainak, távlati terveinek megismerése), valamint a magyarországi integrációs központhálózat kiépítésének lehetősége volt. A megbeszélésen *Arie Kliphuis* úr, *Piet van Eijsden* úr, *Németh Márta* otthonvezető asszony, *Helesfai Katalin*, *Nagy Dénesné*, *Molnár Béláné* és *Jankó-Brezovay Pálné* igazgató asszonyok vettek részt. Megállapodtak abban, hogy a következő hónapokban az együttműködés részleteit dolgozzák ki, valamint egyeztették a következő találkozások időpontjait a magyar intézmények rendezvényeinek időpontjaival. Ezzel kapcsolatban előzetesen tájékoztatjuk a MAGYE tagjait arról, hogy október-

ben ünnepli fennállásának 30. évfordulóját a debreceni iskola, ősszel a vakok iskolájában a halmozottan sérült látási fogyatékosokról szakmai rendezvény lesz, valamint 2003. tavaszán a gyengénlátók oktatása megkezdésének 75. évfordulóját ünnepli a gyengénlátók budapesti iskolája.

A szakosztályi ülés határozati javaslatai:

1. A közoktatásról szóló törvény módosítását javasoljuk szorgalmazni a következő témákban:

- Az „integrációs módszertani központ” fogalmának és tartalmi jellemzőinek megjelenítése a törvényben;
- Az integráció körülményeinek ellenőrzése, az ellenőrzésre jogosult intézmény megnevezésével (látássérültek, illetve testi, érzékszervi fogyatékosok esetében javallt az országos szakértői bizottságok megbízása), valamint ezt követően a bizottságok szakemberállományának bővítése.

2. A fogyatékosok integrációjának folyamatos megsegítéséhez „alközpontok” működését kell biztosítani. A módszertani központok vállalják az alközpontok gyógypedagógusainak szakmai továbbképzését.

Jankó-Brezovay Pálné

Hallásfogyatékoság-ügyi Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete Hallásfogyatékoság-ügyi Szakosztálya a XXX. Országos Szakmai Konferencián, 2002. június 21-én Vácott, a Cházár András Általános Iskola dísztermében több mint 70 résztvevővel tartotta meg ünnepi ülését. A szakmai tanácskozás központi témája a 200 éves magyar siketoktatás előtt álló új feladatok elemzése és jövőképek megfogalmazása volt.

Az ünnepi ülés első részében az intézet igazgatója – *Mikesy György* – a hallássérültek Cházár András Tanintézetének jelenéről szóló filmmel mutatta be az utóbbi években megújuló szakmai munkát. A filmvetítés után 5 előadás hangzott el a 200 éves váci intézet máig ható korszakairól és kimagasló egyéniségeiről, valamint a hallássérültek intézményei előtt álló új feladatokról és kihívásokról.

Dr. Farkas Miklós: A 200 éves „Váci Királyi Magyar Siketnéma Intézet” hatása a hallássérültek oktatásának alakulására című előadásában máig ható szakmai örökségként jellemezte a váci intézet szakmai hatását a következő területeken: A hangos beszédre oktatás elsődlegessége; A hallássérültek „iparos mesterségre” tanításának hagyománya; A siketek „integrált oktatásának” gondolata (*Kliss, 1901; Michels, 1927.*); A tanköteles kort megelőző előkészítő tagozat, az óvodai nevelés (1903) és a korai nevelés (1927) korát megelőző felismerése; A tantestületi módszeres tanácskozások bevezetésével a hazai és külföldi elméleti és módszertani eredmények megvitatása, valamint a magyarországi intézetek szoros szakmai együttműködésének hagyománya; A gyógypedagógusképzés elindítása.

Dr. Csányi Yvonne: Eredmények, gondok és teendők címmel részletesen elemezte az elmúlt évtizedekben rohamos fejlődést mutató audiológiai technika hatásának, a hallássérültek hallás-beszéd fejlesztése elmélete és gyakorlata nemzetközi tapasztalata hazai alkalmazásának, valamint a hallássérültek integrált oktatásának eredményeit és problémáit. Véleménye szerint a hallássérültek intézetei keresik új feladataikat, új szerepüket a korai (családi) beszédfejlesztés, a hallássérültek integrált nevelése, a halmozottan fogyatékos hallássérültek ellátása és a korai cochleáris implantáció általánossá válásával várható új helyzetben. Jellemző e változásra, hogy a súlyos fokban hallássérült tanulók körülbelül 50 %-a már napjainkban is teljes vagy részleges integrált oktatásban részesül.

Keresztessy Éva: Dinamikusan fejlődő technikai háttér – hogyan élünk vele? kérdéskört elemezte szemléletes példákkal. A problémát abban látja, hogy a gyógypedagógiai tanárok gyakorlatában még nem magától értetődő az audiológiai technika alkalmazása. A következő években ennek éppoly napi rutinná kell válnia, mint ahogy a videó, a mobiltelefon vagy a számítógép kezelése és használata életünk szerves részévé vált.

A szakosztályülés második része a hallássérültek tanintézetei helyzete, új feladatai és jövőképe kérdéseivel foglalkozott.

Mikesy György Paradigmaváltás előtt a 200 éves váci intézet című beszámolójában a nagy múltú intézmény jelenleg folyó átalakulását ismertette. A hagyományos, bentlakásos tanintézet a következő években a hallássérültek pest megyei szolgáltató intézményévé válik, amely módszertani központként látja el és segíti a korai nevelést, az integrált oktatást, a speciális szakiskolai és szakmunkásképzést, valamint a halmozottan fogyatékos hallássérültek oktatását. Természetesen – amíg igény van rá – folytatja a súlyos fokban hallássérültek speciális óvodai és általános iskolai nevelését-oktatását is.

Mihalovics Jenő a Hallássérültek Iskolái Országos Egyesülete (HIOE) elnöke – a kaposvári hallássérültek tanintézetének igazgatója – az intézetek jövőképéről a következőket mondta: a hallássérültek iskoláinak át kell alakulnia úgy, hogy a klasszikus „siketnéma intézetekből” komplex speciális ellátó központok váljanak. Javasolta, hogy a MAGYE Hallásfogyatékoság-ügyi Szakosztálya és a HIOE közösen rendezzen 2002. év őszén országos szakmai konferenciát, amelyen a hallássérültek valamennyi tanintézete beszámol a közoktatási törvény alapján már vállalt új feladatairól, a fenntartó önkormányzatok fejlesztési terveiről és saját jövőképéről. A konferencia szakmai állásfoglalást kíván megfogalmazni azokról a feladatokról, amelyek eredményeként a hallássérültek tanintézeteiben megteremthetők a komplex pedagógiai ellátó központok kialakításának feltételei.

Az őszi konferencia megrendezését a nagyothallók budapesti Dr. Török Béla Óvoda, Általános Iskola nevében *dr. Sárosi Jánosné* igazgató vállalta.

Dr. Farkas Miklós

Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály ülésének első részében a Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete megalakulásának 30 éves jubileumára emlékeztek a szakosztály résztvevői. A visszaemlékezés különös hangulatát az adta meg, hogy a MAGYE megalakulásakor a szakterületi szekciók sorában nem szerepelt a mozgáskorlátozottak képviselője. A bevezető előadás, valamint a fiatalok fóruma keretében a szomatopedagógia kialakulásának történeti feldolgozása ismertette meg a hallgatósággal azokat a történéseket, amelyek egyrészt a Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály létrehozását eredményezték, másrészt kialakult az a munkaközösség, amely a szomatopedagógia elméletének és gyakorlatának előzményeiben jelentős szerepet játszott, végül pedig a szomatopedagógus-képzés megszületését eredményezte a hetvenes évek végén.

Benczúr Miklósné a szakosztály jelenlegi vezetője „képes krónika” formájában számolt be a Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály megalakulásáról, 30 éves történetének főbb állomásairól és a jelenlegi működés eseményeiről. A történeti események képes beszámolója alkalmat adott arra, hogy felelevenedjenek a gyógypedagógia mozgáskorlátozottakkal foglalkozó szakterületének századelőre nyúló előzményei, amelyek a gyógypedagógián belüli szemlélet-

változáshoz kapcsolódó belső szakmai történésekhez vezettek, kiemelten is *Csávás Dezsőnének* a halmozottan és súlyosan sérült mozgáskorlátozott gyermekek gyógypedagógiája körében kifejtett munkája, valamint a Mozgásjavító Általános Iskolában *Zsótér Pál* igazgatósága alatt az intézményben dolgozó szakemberek tevékenysége. E két vonal összefogása hozta létre a Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztályt, először csak mint munkacsoportot a Látásfogyatékoság-ügyi Szekción belül, majd 1978-ban az önálló szakosztályt, a szomatopedagógiát a főiskolai képzésen belül.

A szakosztályülés fő témája a Szomatopedagógusok klubja munkacsoportja által szervezett „subaqualis mozgásnevelés” téma köré csoportosult. *Bernolák Béláné* bevezető előadását egészítette ki *Schultheisz Judit* előadása, aki a „Gézengúz” Alapítvány korai fejlesztőben a korai subaqualis torna, bébi-torna és kádas-torna szakmai filozófiáját ismertette és mutatta be a foglalkozások lényegét videofilmen. Az előadást *Schultheisz Judit* elfoglaltsága miatt munkatársa, *Kereskényi Bernadett* mondta el. A későbbi, életkorokhoz kapcsolódó víz alatti tornáról, valamint a mozgáskorlátozott óvodáskorú és iskoláskorú gyermekek úszásoktatásának előkészítéséről *Sebők Zsuzsa* számolt be a Mozgásjavító Általános Iskola mozgásnevelői munkaközösségének nevében. Ebben az előadásban szakmailag olyan izgalmas kérdések merültek fel, amelyek a súlyosan mozgáskorlátozott tanulók vízben végzett mozgásneveléséhez kapcsolódó problémákat fogalmazták meg és kerestek érdemleges választ a megoldásokra. *Kiss Erika* a mozgáskorlátozott úszósport szakmai kérdéseit ismertette a hallgatósággal, kitérve a versenysportban az esélyegyenlőséget jelentő sportolói osztályozásra, kategorizálásra.

A szakosztályülés második részében a jövőt képviselő fiatal gyógypedagógusok szólaltak meg a „*Fiatalok fóruma*” rendezvény keretében. Az előadók ebben az évben végzett szomatopedagógia szakos gyógypedagógiai tanárok/terapeuták voltak. Előadásukat a tanszéki kutatásokban való részvételük alapján, illetve a szakdolgozatokban feldolgozott témáikból tartották. Az előadások tartalma, módja és demonstrációja, valamint a mindezekből sugárzó szakmai elhivatottság és felkészültség reményt kelt bennünk, hogy a magyar gyógypedagógia és a fogyatékos gyerekek ellátása a harmadik évezredben is a hazai gyógypedagógia jóhírű hagyományait folytatja.

Kovács Edit szakdolgozatából emelte ki azokat a részeket, amelyek a bevezető előadást egészítették ki. Vagyis a szomatopedagógia történetéhez kapcsolódva, a kezdetektől fogva időrendben mutatta be az eseményeket. A „szomatopedagógia” mint fiatal szakterületi képzés szakemberei fontosnak tartják kutatni a szakmai előzményeket, forrásokat. Ma még jelen vannak azok a szakemberek, akik hiteles forrásként elmondhatják, hogyan módosult, változott és fejlődött ki a szomatopedagógia és a szomatopedagógus-képzés a ma ismert

tartamáig és képzési rendjéig. Van tehát lehetőség arra, hogy megszerezni lehessen a szakmai múltat, és megismerni azokat az elméleti és gyakorlati szakembereket, akik a jelenlegi filozófia kialakulásában tevékenyen részt vettek.

Gronszki Katalin az Országos Mozgásvizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság adatait dolgozta fel, a 0-4 éves mozgáskorlátozott gyermekek kóroki tényezőit kutatva. Adatai összefoglalták az előző felméréseket és az előző dolgozatokban (*Zsom Anna* 2000.) feldolgozott adatok elemzését is. A tanszéki kutatás, a hallgató munkája, előadása a prae-, peri- és postnatalis történéseket elemezve keresett összefüggéseket, feltételezett kóroki tényezőket, melyek mozgáskorlátozottságot okozhatnak.

A Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály kezdetben csak munkacsoportként működött a Látásfogyatékoság-ügyi Szakosztályon belül (1972-1978), de a 20. század elejétől folyamatosan jelen volt a mozgásfogyatékos gyermekek ellátása a gyógypedagógia sajátos rendszerében. Sajnos csak később értek meg azok a szakmapolitikai feltételek, amelyek lehetővé tették, hogy önálló szakosztályként is megjelenjen a MAGYE-n belül és a szomatopedagógia önálló tanszékként működjön a főiskolai képzésben.

A mozgáskorlátozott gyermekekkel, fiatalokkal, felnőttekkel foglalkozó elmélet és gyakorlat, a mozgáskorlátozottakkal foglalkozó szomatopedagógia erőteljes fejlődést mutat, megállja a helyét kialakult intézményrendszerében és képes új és áttörő szakmai eredményekre. Mindezt egyértelműen bizonyították a 30 éves MAGYE szakmai eseményei is.

Köszönjük ezt elődeinknek, a jelenlegi elméleti és gyakorlati szakemberek kitartó munkájának és reméljük, hogy a ma fiataljai a jövőben folytatják ezt a szép hivatást.

Benczúr Miklósné dr.

Pszichopedagógiai Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A szakosztály munkájában az Általános Iskola és Speciális Szakiskola, Diákotthon és Gyermekotthon Gyömrő, Pedagógiai Szakszolgálati Intézet Szakértői Bizottsága Tatabánya, Nevelési Tanácsadó Lenti, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet Szakszolgálat, Károlyi István Gyermekotthon Fót, Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Miskolc, Nevelési Tanácsadó Balassagyarmat, ELTE BTK. Neveléstudományi Tanszék, Nevelési Tanácsadó Vác, Általános Iskola Városföld, BKKMÖ. Speciális Közoktatási és Szakszolgálati In-

tézet Baja, Zalaegerszeg Gyógypedagógiai Központ, BKKM. Kék Duna Ápoló és Gondozó Otthon Solt, Éltes Mátyás Iskolaközpont Pécs, Balatonfüredi Nevelési Tanácsadó, ESZCSM Aszódi Javítóintézet, Általános Iskola, Diákotthon és Gyermekeotthon Tornanádaska, Nevelési Tanácsadó Százhalombatta, Heves Megyei Gyógypedagógiai Szakszolgálat Eger, Pszichiátriai Betegek Otthona Esztergom, Általános Iskola és Speciális Szakiskola Vác, Nagykovácsi Általános Iskola, Nevelési Tanácsadó Vác munkatársai vettek részt.

A szakosztályi program téma-összefoglalói

1. A szociometriai pozíció és a tanulási zavar tüneti jellemzőinek összefüggései óvodáskorban (*Hanuska Marianna* pszichopedagógus). A szakirodalomból ismert, hogy a szociális fejlődésben is fellelhetők az ún. „szenzitív periódusok”. Az előadás bemutatta, hogy vannak-e érintkezési pontok, lehetséges-e egy közös alap a mozgás-, értelem- és szociális fejlődésben, és hogyan vizsgálható mindez a csoport társas kapcsolatának szociometriai feltérképezésével.

2. Fiatalkorú bűnelkövetők beilleszkedési nehézségei (*Hegedűs Judit* ELTE-OFK-ELTE BTK Neveléstudományi Intézet). Az előadás célja volt bemutatni a fiatalkorú bűnelkövetők beilleszkedési nehézségeit. A bemutatásra kerülő kutatás két részből állt. Az első részben a fiatalkorú bűnelkövetőkkel készült, tematikusan fókuszált interjúk alapján a növendékek által elképzelt jövőképet mutatta be, majd ezt követően annak a vizsgálatnak a rövid bemutatása következett, amelynek során gimnazista tanulók fejtik ki véleményüket arról, hogy szerintük milyen esélyek vannak a fiatalkorú bűnelkövetőknek az intézetből való kikerülésük után. Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy a fiatalkorú bűnelkövetőknek inkább vágyaik vannak a jövőjükkel kapcsolatban, mint határozott terveik. Kevesen ismerték fel, hogy a társadalomba való újrabeilleszkedésük tőlük is függ. A vizsgálat második részében egyöntetűen az a vélekedés dominált, hogy „ezeknek a fiataloknak semmi esélyük nincs az újrakezdesre...”

3. A művészetterápia helye és jelentősége a személyiségfejlesztő programban. Zárt intézet – terápiás légkör (*Virágh Judit* művészetpedagógus). Esetelemzés.

4. „Szemtől szembe” program: nehezen kezelhető, magatartászavaros gyerekek reintegrációs lehetőségei a magyar oktatási rendszerben (*Fellegi Borbála* szociálpolitikus – *Balogh Eszter* szociológus). A „Szemtől szembe” egy amerikai konfliktuskezelő program magyar oktatási viszonyokra adaptált formája. Az előadók a program lényegét, filozófiáját és reszocializációs jelentőségét ismertették az elmúlt év során szerzett hazai tapasztalatok alapján.

5. Párbeszéd a szupervízióról. Személyiség a szakmában – szakma a személyiségben – hivatásgondozás, szupervízió (*Wiesner Erzsébet* okl. szupervizor, KGRE BTK Pszichológiai Tanszék, a szupervizorképzés szakmai vezetője). Kihez fordulhat a segítő, ha biztatásra, megerősítésre, visszajelzésre van szüksége? Mióta beszélhetünk szupervízióról? Milyen munkaformái vannak a segítők segítségének? Miért önreflexió, és mit jelent a szakmai személyiség kompetenciájának fejlesztése? Ezekről és a téma kapcsán felmerülő kérdésekről is beszélgetünk a szupervízió kapcsán a találkozói keretében.

Szarka Attila

Gyógypedagógiai Iskolaegészségügyi Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

Egyesületünk XXX. Konferenciáján a Gyógypedagógiai Iskolaegészségügyi Szakosztály ülése a program szerint zajlott. Az első előadó *Göncziné dr. Szabó Terézia* a Bessenyei György Tanárképző Főiskola docense áttekintette a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében immáron huszadik éve folyó kutatásokat, melyek az értelmi fogyatékos gyermekek növekedésére vonatkoznak. Aláhúzta a munka komplex jellegét és beszámolt a további folytatást illető tervekről.

A következőkben *Seres Andrea*, a Vakok Batthyány László Gyermekotthonának munkatársa tartott igen nagy sikerű, diavetítéssel kísért előadást az intézet gondozottainak kóroktani háttéréről. Hangsúlyozta a korai károsodások magas arányát, amelyek mindig súlyosabb kórképeket jelentenek.

Végül magam foglaltam össze az ún. „Preventive Medicina Checklist” azaz a súlyos értelmi fogyatékosok időszakos orvosi vizsgálatának legújabb változatait. Ezt a vizsgálati eljárást eredetileg Down kórosok számára fejlesztették ki és az elsődleges célja a megelőzés volt. Középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékosokra való kiterjesztése újabb keletű.

Az előadásokat a kevés számú, de igen aktív résztvevő részéről élénk vita kísérette.

A program szerint ezután kerekasztal-beszélgetés következett volna a gyógypedagógiai intézetek iskolaorvosaival. Bár előzetes megkeresésünkre többen megígérték, hogy jelen lesznek, nem jöttek el. Még a házigazda intézet orvosai sem. Lehetséges, hogy ebben az is közrejátszott, hogy nem voltak tájékoztatva a rendezvény felől. Célszerű lenne felhívni az igazgatók figyelmét a tájékoztatásra.

Úgy tűnik tehát, hogy a lelkesedés ugyanúgy jellemezhető, mint az iskolaegészségügy jelenlegi helyzete az iskolákban általában és a gyógypedagógiai iskolákban különösen.

Dr. Buday József

Kórházpedagógiai Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A szakosztály ülésén az előadók egyrészt bemutatták iskolájuk megalakulásának történetét, működését, másrészt új módszertani ötletekkel látták el a beteg gyermekekkel foglalkozó kollégákat.

Petiné Singer Ágnes – Az 1989-ben létrehozott „Lelki sérült gyerekekért” Alapítvány teremtette meg a létfeltételeit a Vadaskert Kórház- és Szakambulanciának, amely komplex gyermek- és serdülőpszichiátriai feladatot lát el. Az alapító okiratban megfogalmazott céloknak megfelelően az orvosi segítségnyújtás mellett pedagógiai és szociális ellátást biztosít. Ennek megfelelően az alapítvány beruházásában megvalósult épületegyüttes helyet ad a Vadaskert Fejlesztő- és felzárkóztató Általános Iskolának.

Az iskola azoknak a pszichés problémával küzdő gyerekeknek általános iskolai oktatását szándékozik megoldani, akik betegségük, aktuális vagy elhúzódó krízishelyzetük miatt normál iskolában nem oktathatók (4. osztálytól 8. osztályig). Megoldatlan beilleszkedési zavarait, pszichiátriai és pszichológiai gondjaikat a speciálisan szervezett tevékenység keretében oldják meg. Az iskolában a folyamatos gyermekpszichiátriai gondozás mellett a fejlesztő pedagógia, a logopédia, a pedagógia eszköztára teremt lehetőséget a követelmények elsajátítására. Hiszik, hogy felzárkóztatni csak az a pedagógus tud, aki tanítványaival túllépte a pedagógus-diák kapcsolat szűkre szabott korlátait. Időkerejük rugalmassága, alakíthatósága engedi az igazán őszinte kapcsolatok kiépítését. Tanórán kívül rendszeresen tartanak különböző önismereti csoportokat, havonta szülői értekezleteket szerveznek, régi diákjaikat negyedévenként találkozóra hívják vissza. Iskolájuk szoros kapcsolatot tart a szülői házzal, közös kirándulások, színházlátogatások, iskolai ünnepélyek teszik lehetővé ennek az igénynek a kielégítését.

Dr. Patakiné Barkóczy Ildikó a Fővárosi Iskolaszanatórium Általános Iskola elmúlt 66 évéről beszélt: az 1936-ban, gróf Zichy János által a TBC-s gyermekek gyógyítására-oktatására létrehozott Iskolaszanatórium a Svábhegyen működött még a II. világháború alatt is. Az iskola az államosítások után különvált

az egészségügytől, önálló intézménnyé alakult. A későbbi években az Országos Orvosi Rehabilitációs Intézet és a Tűzoltó utcai Gyermekklinika pedagógusai is csatlakoztak az iskolához.

Az utóbbi 10 év alatt további klinikákon, kórházakban kezdődött el az oktatás. 2002. szeptemberétől újabb két egészségügyi intézményben tanítanak tanáraink, így már 11-re növekedett azon kórházak száma, ahol az Iskolaszanatórium pedagógusai oktatják a beteg gyerekeket.

Görözdí Marianna - Kőszegi Judit – A Pécsi Kórház-Iskola program két éve működik, eredményesen. Jó munkakapcsolatot sikerült kialakítaniuk az egészségügyi intézmények dolgozóival, már nemcsak elfogadják, de igénylik is munkájukat, kikérik véleményüket. Tevékenységüket önkéntesek is segítik. Munkájuk elismerésének tartják, hogy a Pécsi Tudományegyetem hallgatói terep-gyakorlatukat náluk töltik.

Bötös Sándorné – A tanító feladata, hogy felkeltse az olvasás iránti vágyat, személyes élményei legyenek az olvasás gyönyörűségéről. A közösen olvasott művek, azok megbeszélése segíti e munka megvalósítását. Az olvasás szépsége mellett életkoruknak megfelelően tudatosítani kell a gyerekekben az olvasás hasznosságát, ismeretszerző szerepét is.

Orosházi Katalin előadása a motivációval foglalkozott, kiemelve a játék, mint motivációs helyzet szerepét a beteg gyerekek tanulási aktivitásának felkeltésében. Az előadó a matematika tanításában a betegágy mellett is használható játékokat és játékeszközöket mutatott be.

Garbai Sándor előadása bevezetőjében röviden vázolta iskolája (Fővárosi Iskolaszanatórium) tapasztalataiból és helyzetéből fakadó problémáinkat (területi széttagoltság, heterogén csoportok stb.). A megoldást a korszerű multimédiás személyi számítógépek és az azokon futtatható, vásárolt vagy készített oktató programok adhatják. Az előadás második részében az első, kísérletinek is nevezhető év eseményeiről (szakmai felkészülés, továbbképzés, eszközbeszerzés stb.) számolt be, melyet egy tanórán készített videofelvétel is illusztrált. Ezen meggyőzően látszott, hogy a pedagógus „megsokszorozhatja” önmagát és munkája hatékonyságát, hiszen a videó és számítógép között ülő gyerek ugyanolyan, kizárólag neki szóló oktatásban részesül, mint az ezzel egy időben tanári magyarázatot hallgató társa.

Az előadást rövid CD-Room bemutató és ajánlás zárta, melyben az alsó tagozatban használható, valóban kitűnő Manó-sorozat tagjait ismertette és a felső tagozatosok figyelmét is felhívta néhány kiváló programra.

Pakányiné Sin Klára 2001 januárjában kezdte meg a munkát az SE I. sz. Gyermekklinikán. Egy év alatt háromszori költözéssel valóra vált nagy álma, beköltözhetett a SULI-szobába. Mivel a gyerekek legfontosabb tevékenysége a játék, ezért a tanulás után minden esetben kreatív foglalkozásokat tart: festés, bá-

bozás, LEGO-zás, zenehallgatás, meseolvasás. A gyerekek minden nap szívesen jönnek a csodálatosan berendezett, taneszközökkel, játékokkal felszerelt SULI-szobába.

Az előadásokat követő hozzászólások és a kollégák azt követő beszélgetései azt bizonyítják, hogy ez a konferencia is sok új, a gyakorlatban hasznosítható információt nyújtott a résztvevők számára. A szervezők és rendezők jóvoltából nem csupán hasznosan, de kellemesen is telt el a három nap.

Dr. Patakiné Barkóczy Ildikó

Logopédiai Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

A Logopédiai Szakosztály a XXX. Országos Szakmai Konferencián – a sokéves szakmai együttműködés részeként – a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társasággal közösen tartotta rendezvényeit jelentős számú résztvevő körében. A plenáris ülésen *Vassné dr. Kovács Emőke*, *Fehérné Kovács Zsuzsa* „A zavart kommunikációs képességűek logopédiai ellátásának helyzete a magyar közoktatásban” és *dr. Pataki László* „A foniátria helyzete az ezredfordulón” címmel tartották meg előadásait, amelyek a „200 éves a hazai gyógypedagógiai nevelés-oktatás” keretmához jól illeszkedtek. A szekcióülések négy részben és altémában zajlottak: az első részben foniáterek és nyelvészek részvételével a beszédhang pótlásának lehetőségeiről szolt a tanácskozás. Az előadásokban a beszédmegőrző gégeműtétek szerepének (*dr. Czigner Jenő*), a teljes gégeeltávolítás ill. supracricoideális laryngectomia utáni beszéd kérdéseinek (*dr. Répási Gábor*), a sebészi hangrehabilitációban felmerülő problémák és új lehetőségek (*dr. Lichtenberger György*), a számítógéppel történő beszédpótlás (*dr. Olaszi Gábor*), nyelöcsőhanggal és Servox hangprotézissel történő hang-rehabilitáció (*dr. Balázs Boglárka*), a gége- és garatműtétek utáni hangképzés lehetőségeinek (*dr. Horváth Emília*) és nyelvészeti megközelítésben a gégeműtöttek beszédpótlásának összetevő akusztikai elemzésének (*dr. Gósy Mária*) témáit vitatták meg *dr. Balázs Boglárka* moderátori közreműködésével. A „hallás, beszéd, kommunikáció a gyermekkorban” altéma *dr. Hirschberg Jenő* moderátori közreműködésével történt, aki a bevezető részben a téma jelentőségét méltatta, ismertette a pedoaudiológia interdiszciplináris megközelítésének kérdéseit, a hallás és a beszédzavarok összefüggéseit. Az előadók: *dr. Pytel József*, *dr. Farkas Zsolt*, *dr. Küsztel Mariann*, *Keresztesy Éva* és *Pataki Klára* a szűrés, a diagnosztika, a hallókészülék-ellátás, a vezetésses hallászava-

rok és a műtéti hallásjavítás, a cochleáris implantáció kérdéseiről, a szurdologopédus feladatairól, továbbá a centrális hallászavarok esetében felmerülő beszédészlelési és -megértési problémákról szóltak. A harmadik részben *dr. Stepper Magdolna* moderátori közreműködésével igen érdekes előadások hangzottak el a chordectomia utáni beszédhang változásairól, a laryngectomia utáni kommunikációs lehetőségekről, nagyothalló gyermekek orrhangzóságának megszüntetéséről, a nazometria alkalmazásáról az orrhangzós beszéd terápiajában, valamint a nyelvi zavarok diagnosztikáját segítő DSS technika alkalmazásáról a szintaktikai fejlettség megítélésében. (*Dr. Tamás László, Bajnócziné Szucsák Klára, dr. Szentkúti Gabriella, Homán Ildikó, dr. Horváth Emília, dr. Balázs Boglárka, dr. Juhász Márta, Trenovszki Zsuzsa, dr. Ávéd Katalin, dr. Vitisy Péter, dr. Hirschberg Jenő, Simai Edit és Gereben Ferencné dr.*)

Az utolsó részben, a Neurofoniátriai Szekció ülésén *dr. Horváth Szabolcs* közreműködésével a centrális beszédzavarok kérdéseiről, a felnőttkori hangképzési zavarok, a felnőttkori dadogás és a dadogás egyéb terápiás kérdéseiről hangzottak el előadások (*dr. Horváth Szabolcs, dr. Mészáros Krisztina, dr. Balázs Boglárka, Feketéné Gacsó Mária, Szabó Éva, Székely Szabolcs*). Ezt követően pedig különböző, a logopédia és a foniátria szerteágazó kérdéseit érintő témákban, az afáziaterápia, a diagnosztika, a korai fejlesztés, a diszfónia, a nyílt orrhangzóság, az augmentatív kommunikáció és az ergoterápia kérdéseiről tárgyaltak a résztvevők (*Mooréhné Szikszai Klára, Bagotai Tamásné, Györgyi Gáborné, Herzogné Fürst Beáta, Dankovics Natália, dr. Pataki László*). Külön kell megemlíteni logopédiai szakos hallgatóink (*Omákel Petra, Széplaki Zsófia, Szabi Tímea és Rédey-Nagy Csaba*) aktív részvételét az előadók körében.

A konferencia időtartama alatt számos logopédus részvételével zajlott a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság közgyűlése. A Magyar Gyógypedagógusok Egyesülete Logopédiai Szakosztálya és a Magyar Fonetikai, Foniátriai és Logopédiai Társaság tagjai – értesüléseik alapján – megtárgyalták a Gyakorló Logopédiai Intézet körül kialakult kedvezőtlen helyzetet. Állást foglaltak abban, hogy az Intézet tevékenységének biztosítása szakmapolitikai érdek, nyilatkozatot fogalmaztak meg arról, hogy a Logopédiai Intézet megőrzése, szakmai tevékenységének zavartalan biztosítása, az ott dolgozó logopédusok munkájának elismerése az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar és a szakterület közös érdeke, valamint nélkülözhetetlen része a hazai logopédus-képzésnek.

Gereben Ferencné Ph.D.

Autizmus Szakosztály

– Vác, 2002. június 21. –

Az autizmus szekció célja az ellátórendszer hazai fejlődésének áttekintése, valamint a kapcsolódó szakmai és szervezési problémák megvitatása volt. Az ellátórendszer helyzete a Békés megyében kiépülő, az autizmus teljes spektrumán szolgáltatásokat nyújtó intézményrendszer példája mentén vázolódtott fel.

Az előadók a gyulai Pánczél Imre Gyógypedagógiai és Pedagógia Szakszolgálati Intézmény, a békéscsabai AUT-PONT Alapítvány, a Békés megyei Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság, a békéscsabai Fogyatékosok Ápoló-Gondozó Otthona, és a Vandhádi Úti Általános Iskola autizmus terén végzett munkáját mutatták be.

Az előadásokat követő kerekasztal-beszélgetés során a résztvevők üdvözlték *Csepregi András* pszichológus-gyógypedagógus azon indítványát, hogy országosan induljon meg a diagnózissal és gondozással kapcsolatos protokoll kialakítása. Az egységes protokoll nagymértékben megkönnyítené a szakértői bizottságok szakemberei számára az autizmussal élő gyermekekkel kapcsolatos feladatok ellátását.

Ősi Tamásné

3. sz. melléklet

A MAGYE vezetőségválasztó közgyűlésén (Vác, 2002. június 22-én) megválasztott elnökség

1. Balogh József	9. Gereben Ferencné dr.
2. Benczúr Miklósné dr.	10. Gordosné dr. Szabó Anna
3. Dr. Buday József	11. Dr. Hatos Gyula
4. Dr. Farkas Miklós	12. Helesfai Katalin
5. Feketéné Gacsó Mária	13. Jankó-Brezovay Pálné
6. Földes Tamás	14. Kamper Antal
7. Gaál Tiborné	15. Kerekes Ferenc
8. Gáll András	16. Kiss Tiborné

17. Dr. Mesterházi Zsuzsa
18. Mezeiné dr. Isépy Mária
19. Mihalovics Jenő
20. Nádas Pál
21. Őszi Tamásné
22. Dr. Patakyné Barkóczy Ildikó
23. Révay György
24. Dr. Sári Jánosné

25. Sum Ferenc
 26. Szarka Attila
 27. Szemkeő Péter
 28. Dr. Torda Ágnes
 29. Tóth Egon
 30. Tölgyszéky Gyuláné
 31. Wisinger János
-

A MAGYE Titkársága

Elnök:	Kamper Antal
Alelnök:	Tóth Egon
Főtitkár:	Mezeiné dr. Isépy Mária
Titkárok:	Dr. Mesterházi Zsuzsa (nemzetközi ügyekért felel) Révay György (gazdasági ügyekért felel) Tölgyszéky Gyuláné (oktatási ügyekért felel)

A GYOSZE főszerkesztője: Gordosné dr. Szabó Anna

Jegyző: Helesfai Katalin

és a szakosztályvezetők

Szakosztályok és vezetőik

1. Tanulásban akadályozottak pedagógiája Szakosztály
Szakosztályvezető: Sum Ferenc
2. Értelmileg akadályozottak pedagógiája Szakosztály
Szakosztályvezető: dr. Hatos Gyula
3. Hallásfogyatékoság-ügyi Szakosztály
Szakosztályvezető: dr. Farkas Miklós
Szakosztályvezető-helyettes: dr. Sári Jánosné
 - a) Siket-ügyi Csoport
vezető: dr. Farkas Miklós
 - b) Nagyothalló-ügyi Csoport
vezető: dr. Sári Jánosné

4. Látásfogyatékoság-ügyi Szakosztály
Szakosztályvezető: Jankó-Brezovay Pálné
Szakosztályvezető-helyettes: Helesfai Katalin
 - a) Vak-ügyi Csoport
vezető: Helesfai Katalin
 - b) Gyengénlátó-ügyi Csoport
vezető: Jankó-Brezovay Pálné
5. Mozgásfogyatékoság-ügyi Szakosztály
Szakosztályvezető: Benczúr Miklósné dr.
6. Logopédiai Szakosztály
Szakosztályvezető: Gereben Ferencné dr.
7. Pszichopedagógiai Szakosztály
Szakosztályvezető: Szarka Attila
8. Iskolaegészségügyi Szakosztály
Szakosztályvezető: dr. Buday József
Korai fejlesztés Csoport
vezető és szakosztályvezető-helyettes: Kiss Tiborné
9. Kórházpedagógiai Szakosztály
Szakosztályvezető: dr. Patakiné Barkóczy Ildikó
10. Szociális Szervezői Szakosztály
Szakosztályvezető: Balogh József
11. Autista-ügyi Szakosztály
Szakosztályvezető: Őszi Tamásné

KÖZLEMÉNY

Integrált kifejezés- és táncterápia-képzés indul 2003 januárjában

Amennyiben érdekli önt a képzés, szeretettel várjuk a bemutató workshop-okra, melyek lehetőséget nyújtanak a táncterápia gyakorlati megismerésére.

Elérhetőségeink: tanterapia@axelero.hu, telefon: 1/318-04-41. További információk a web.axelero.hu/cita honlapon található.

Jakobi Nóra

Tanévnyitó az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Karon 2002. szeptember 9.

Felkért hozzászóló MÉREI VERA,
a Fonetikai és Logopédiai Tanszék ny. docense

Kedves jövőendő kollégák, gyógypedagógusok, szociális munkások!

Sok szeretettel köszöntelek! Az első szó legyen az elismerésé. A teljesítmény elismeréséé. Hiszen ahhoz, hogy valaki ünneplő ruhában most itt ülhessen, teljesítenie kellett. Meg kellett felelnie bizonyos követelményeknek. Ehhez pedig erőfeszítésre volt szükség, lábujjhegyre kellett állni! Így tehát, először is, mindnyájatoknak szívből gratulálok.

Úgy gondolom, hogy mielőtt eldöntöttétek, hogy ezt a hivatást választjátok, sokat töprengtetek. Kivéve talán azokat, akiknél a pálya családi hagyomány. Úgy tapasztaltam, ez utóbbi igen gyakori. Ezzel a jelenséggel más ún. segítő szakmában is gyakran találkozunk. Gondoljatok csak a számos orvosdinasztiára!

A pályaválasztás és a párválasztás életünk legmeghatározóbb két döntése. Magam, gyógypedagógus, logopédus vagyok, így erről a pályáról vannak a legközvetlenebb tapasztalataim. Az első, amit ki szeretnék emelni, hogy minden szakmai elfoglaltság nélkül is azt mondhatom: logopédiai ismeretekre – különböző szinten – kivétel nélkül minden gyógypedagógusnak szüksége van. Azt szoktuk mondani, hogy a logopédiai tudás a bölcsőtől a koporsóig hasznosítható, túlzás nélkül azt is mondhatnám: nélkülözhetetlen. A mai szemlélet egyik fő jellemzője, hogy a sérült embert, gyermeket, felnőttet halmozottan sérültnek tekinti. Így bármelyik szakot is választjátok, szembesülni fogtok a beszéddel kapcsolatos problémákkal. Az értelmi fogyatékosok, a hallássérültek, a látássérültek, a mozgássérültek, az érzelmileg sérültek (a pszichopedagógia körébe tartozók), az agyi traumát szenvedettek (afáziások) gyógyító nevelése, a beszéddel kapcsolatos zavarok szakszerű ellátása is a gyógypedagógus feladatai közé tartozik, s akkor a ma olyan elterjedt beszédtechnika tanításáról még nem is szóltam. Már ebből a felsorolásból is kitűnik, hogy milyen sokrétű és változatos

feladatok várnak majd rátok. Különösen, ha meggondoljuk, hogy korunkban a kommunikációnak milyen kitüntetett szerepe van!

Szeretnék meg erősíteni benneteket abban, hogy sikerélményekben gazdag, tartalmas életet nyújtó pálya elé néztek, ezért elmondom

Mérei Vera a tanévnyitón

egy tavalyi és egy egészen friss szép élményemet. *Gereben Kati* kollégám jóvoltából tavaly részt vehettem évfolyamának 40 éves találkozásán. Ahogy az ilyenkor lenni szokott, szépen-sorban mindenki beszámolt az elmúlt évek szakmai és magánéleti eseményeiről. Igaz, volt néhány úgynevezett „pálya-elhagyó” is, de azok sem tértek el messzire eredeti hivatásuktól. A többiek viszont kivétel nélkül mind arról vallottak, hogy munkájuk kielégítette őket, szerették, és sokan még nyugdíjazásuk után is változatlan örömmel, érdeklődéssel, szeretettel folytatják. Jól esett azt is hallani, milyen sokan képezték tovább magukat, részint másod-diplomát szerezve (pszichológia, nyelvészet stb.), valamint az egyre gazdagabb választékot nyújtó szakmai továbbképzéseken. A friss élmény pedig *Lányi Ágnes* tanárnő évfolyamának aranydiploma-osztásához fűződik, ahol azonos hangvételű, lelkes beszámolók hangzottak el. Ezek után abban a reményben, hogy a másik, sorsdöntő választásotok, a párválasztás is hasonlóan sikeres lesz, József Attila jól ismert, szép sorait ajánlom figyelmetekbe:

*„Még nem nagy az ember.
De képzeli, hát szertelen.
Kísérje két szülője szemmel:
A szellem és a szerelem.”*

Ezzel azonban még nem ért véget a mondanivalóm! Következik az epilógus, az utójáték.

Történt ugyanis, hogy az MTV szeptember 1-jei adásának „HÉT” című műsorában – nem kis meglepetésemre – a következőket hallottam: holnap kezdődik a tanév, holnap mennek a nyári vakáció után először iskolába a gyerekek. Horatius ilyenkor édességekkel kedveskedett a tanulóknak. De képzeljétek, ez nem

csupán a régi rómaiaknál volt szokásban, hanem még ma, a XXI. században, a szomszédos Ausztriában is egy-egy zacskó édességet nyújtanak át a diákoknak. Arról azonban nem szól a fáma, sem a tv, hogy ez a jó szokás hányadik osztályig volt érvényben.

Végül, de nem utolsósorban, szeretném elmondani, hogy nálunk, a családban ez a hagyomány – haladó hagyomány – milyen formát ölt. Nagyon-nagyon régen – még az Óperenciás tengeren is túl – amikor az unokáim még kisiskolások voltak, az első iskolánapon, vagy az azt megelőző napon a családfő meghatározása szerint ugyanis „mértéktelen fagylaltevésre” került sor. Ezt a jó szokást, az azóta szerencsére egyre nagyobb család a mai napig – és remélem az idők végezetéig – híven megőrizte.

Félreértés ne essék! Az édesség, a cukorka, a fagyfalt nem az iskolába járás keserűségét hivatott megédesíteni! Ellenkezőleg, ez a szokás az öröm kifejezése, olyan, mint egy koccintás! Koccintsuk hát most mi is! Egészségünkre, minden jót!

(A főszerkesztő megjegyzése: Mérei Vera tanárnő ünnepi felszólalása befejezéseként két fonott kosárkát körbeadva, valamennyi jelenlevőhöz eljuttatott egy szem csokoládét, hogy a jelképes koccintásban mindenki részt vehessen.)

HIBAIGAZÍTÁS

A Gyógypedagógiai Szemle 2002 – XXX. évf. 3. számában megjelent Subosits István Az árvákról való intézményes gondoskodás... c. közleményében az évszámot (221. old. 14. sor) tévesen közöltük. A helyes évszám: 1681. Ekkor engedélyezte I. Lipót, hogy a protestánsok néhány helységben, ún. artikuláris helyeken, szabadon gyakorolhassák vallásukat.

Olvasóink szíves elnézését a Szerző nevében is kéri

a főszerkesztő

Jenei Gábor:

A hangok birodalma

**(gyakorlóanyag a beszédjavító általános iskola
1-4. osztálya számára)**

Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001. 160 oldal

Példásan szép és pedagógiaileg becses kiadvánnyal gazdagította a kiadó a tankönyvpiacot azzal, hogy megjelentette a szerző munkáját. Egy tehetséges vidéki gyogyepedagógus invenciózus munkája eredményeként komplex ritmus- és beszédfejlesztő program született meg, amely játékosan, mesekeretbe illesztve tartalmazza a beszédfejlesztést célzó gyakorlatokat. A programokhoz hangkazetta is tartozik. A program alapelvei: sokirányú megerősítés, fokozatosság, az életkornak megfelelő játékoság, derű, meseszerűség, az énekben és a zenében rejlő ritmus termékeny kihasználása, az esztétikai érzék fejlesztése.

A programok szóanyagai, versei – akár artikulált beszéddel, akár a kazettán lévő dalokat énekelve – az alkalmazás számos formáját teszik lehetővé. A program négy különböző gyakorlatsort tartalmaz, amelyek a megfelelő helyen és módon hibátlanul képzett hangra épülnek. Ezek a következők: 1. az újonnan kialakított mgh rögzítése és automatizálása; 2. az új mgh megkülönböztetése a korábbi helytelen formától; 3. az újonnan kialakított msh rögzítése és automatizálása; 4. az új msh differenciálása a korábbi helytelen ejtésétől.

A program jól használható a pöszeség javításában, a dadogás terápiájában, továbbá az olvasás-írás zavaraival küszködő gyermekek segítésében, sőt alkalmas a tanulási nehézségekkel terhelt tanulók pedagógiai rehabilitációjára is. Jól felhasználható az óvodákban folyó beszédnevelő munka megerősítéséhez, bővíti a szókincset, fejleszti a beszéd- és a zenei ritmusérzéklet, valamint segítséget nyújt a szülőknek a beszédhibás gyermekeikkel való otthoni gyakorláshoz.

A könyvet nemcsak a speciális intézményeknek ajánljuk beszerzésre, hanem minden olyan pedagógiai jellegű intézmény eredményesen használhatja, amelyben beszédfejlesztéssel kapcsolatos munka folyik.

Subosits István

Vančová, Alica:

Halmazottan fogyatékosok nevelése (Edukácia viacnásobne postihnutých)

Sapientia, Bratislava, 2002. p. 98. ISBN 80-967 180-7-x

Az a kis könyvecske, mely csak 98 oldalú ugyan, de tartalmilag nagyon gazdag, ebben az évben „Halmazottan fogyatékosok nevelése” címmel jelent meg a pozsonyi Sapientia kiadónál. A szerző, *Vančova Alica*, a Komensky Egyetem docense, nehéz feladatot tűzött maga elé azzal, hogy feldolgozta a teljes mértékben halmazottan fogyatékosokra vonatkozó alapvető ismereteket, bemutatta a nevelési rendszereket, stratégiákat, modelleket. Mindez sokirányú és bonyolult feladat.

A munka négy nagyobb részre tagolódik. Az *első rész* feltárja a halmazottan fogyatékosokra vonatkozó alapismereteket. Foglalkozik a halmazottan sérültség fogalmával, a népesség határaival, etiológiai kérdésekkel, valamint a halmazottan fogyatékosok kategorizálásával. Ezt a fejezetet esetelemzésekkel zárja le. A *második rész* a halmazottan fogyatékosok nevelési és oktatási kérdéseivel foglalkozik. Feltárja a komplex rehabilitáció alapelveit és tartalmát is. A *harmadik rész* bemutatja az olvasónak az egyes halmazottan fogyatékosok nevelésének és oktatásának stratégiáját, ismerteti az egyes nevelési modellek tartalmát, folyamatát, valamint bizonyos sajátosságokat, főleg a súlyosan fogyatékosoknál. Az *utolsó részben* a szerző elemzi a halmazottan fogyatékosok nevelésének, oktatásának, valamint az állapot diagnosztikájának időszerű kérdéseit és távlatait.

Vančova Alica a könyvben gazdag külföldi szakirodalmat használ fel, idéz angol, német, cseh és magyar szerzőktől. Többek között Magyarországról például *Hatos Gy., Illyés S., Lányiné Engelmayer A., Márkus E., Gordosné Szabó A., Mesterházi Zs.* munkáit.

Reméljük ezzel a munkával is pótolni lehet az e területen jelentkező szakirodalmi hiányt Szlovákiában. Gazdag szakmai élményt és ösztönzést nyújt minden gyógypedagógusnak, valamint minden olyan szakembernek, aki halmazottan fogyatékosokkal foglalkozik.

Grambličková Katarína

A szerző címe:

PhDr. Katarína Grambličková,
Pedagógická fakulta UK, Račianska 59. 813 34 Bratislava

CONTENTS

<i>Mrs. Gordos, Dr. Szabó, Anna: Looking Back upon the Beginning – – Bicentenary of the Hungarian Special Education</i>	242
<i>Mesterházi, Zsuzsa: Transformation of Human Resources in Special Education</i>	252
<i>Könczei, György: Present and Future of Special Education</i>	259
<i>Farkas, Miklós: The Effect of the Foundation of the 200 Year Old „Royal National Institute of the Deaf and Mute in Vác” on the Education of Deaf Children and the Beginning of Training Special Teachers</i>	266
<i>History of Special Education (Borsfai, László; Mrs. Máté, Homoki, Tünde – – Rummel, József)</i>	284
<i>From the Life of MAGYE (Mrs. Gordos, Dr. Szabó, Anna; P. Mészáros, András; Csereklye, Károly; Sum, Ferenc; Hatos, Gyula; Mrs. Jankó-Brezovay, Judit; Dr. Farkas, Miklós; Mrs. Benczúr, Judit; Szarka, Attila; Dr. Buday, József; Mrs. Pataky, Barkóczy, Ildikó; Mrs. Gereben, Katalin; Mrs. Ószi, Tamás)</i>	289
<i>Forum (Mérei, Vera)</i>	316
<i>Observer (Subosits, István; Grambličková, Katarina)</i>	319
<i>News (Jakobi, Nóra)</i>	315
<i>Correction (editor in chief)</i>	318

TARTALOM

<i>Gordosné Szabó Anna: Visszatekintés a kezdetekre – – a magyar gyógypedagógia bicentenáriumán</i>	242
<i>Mesterházi Zsuzsa: Az emberi erőforrás átalakulása a gyógypedagógiában</i>	252
<i>Könczei György: A gyógypedagógia jelene és jövője</i>	259
<i>Farkas Miklós: A 200 éves „Váczi Királyi Magyar Siketnéma Intézet” hatása a magyar siketnéma-oktatásra és a gyógypedagógiai tanárképzés megindítására</i>	266
<i>Gyógypedagógia-történet (Borsfai László, Máténé Homoki Tünde – – Rummel József)</i>	284
<i>A MAGYE életéből (Gordosné Szabó Anna, P. Mészáros András, Csereklye Károly, Sum Ferenc, Hatos Gyula, Jankó-Brezovay Pálné, dr. Farkas Miklós, Benczúr Miklósné, dr., Szarka Attila, dr. Buday József, dr. Patakiné Barkóczy Ildikó, Gereben Ferencné Ph.D., Őszi Tamásné)</i>	289
<i>Fórum (Mérei Vera)</i>	316
<i>Figyelő (Subosits István: Grambličková, Katarina)</i>	319
<i>Közlemény (Jakobi Nóra)</i>	315
<i>Hibaigazítás (főszerkesztő)</i>	318